

MIÉRT IGAZ?

EGYETEMISTÁK VITÁJA
A SZENTÍRÁS RADIKÁLIS
TÉVEDHETETLENSÉGÉRŐL

SZERKESZTETTE:
FABINY TIBOR

ἐραυνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ·

Ti azért kutatjátok az Írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek: pedig azok rólam tesznek bizonyosságot.

(Jn 5,39)

θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός·

Mert más alapot senki sem vethet a meglevőn kívül, aki Jézus Krisztus.

(1Kor 3,11)

Isten beszéde nem azért igaz és szent, mert meg van írva,
hanem azért van megírva, mert Igaz és Szent!

(Részlet az egyik levélből.)

ἵνα πιστεύητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Ezek pedig azért íratlak meg, hogy higgyétek:

Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és e hitben életetek legyen az ő nevében.

(Jn 20, 31)

MIÉRT IGAZ?

EGYETEMISTÁK VITÁJA
A SZENTÍRÁS RADIKÁLIS
TÉVEDHETETLENSÉGÉRŐL

SZERKESZTETTE:
FABINY TIBOR

Hermeneutikai Kutatóközpont
Budapest, 2023

Hermeneutikai Füzetek 49.
Sorozatszerkesztő: Fabiny Tibor

© Fabiny Tibor, 2023
© Hermeneutikai Kutatóközpont, 2023

Olvasószerkesztő
Blázy Márta

Technikai szerkesztő
M. Pintér Tibor

Borító
M. Pintér Tibor

A kiadvány megjelenését támogatta a Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karának *Protestáns fundamentalizmus
történeti és teológiai vizsgálata* című projektje.

ISBN 978-615-82420-0-4
ISSN 1218-3407

Tartalomjegyzék

Előszó.....	7
1. Inspiráció vagy információ?	9
2. Mert meg van írva?	40
3. Hozzászólások a magyar egyetemista leveleihez	54
4. Chicagói nyilatkozat a Szentírás tévedhetetlenségéről (1978)	65
5. Hozzászólások a Chicagói nyilatkozathoz	70
6. Ami örök, és ami változik	104
7. Azért van megírva, mert igaz!	110
Függelék 1. Több mint tévedhetetlen	112
Függelék 2. Jn 5,39 különféle fordításai	113
Függelék 3. A Chicagói nyilatkozat angol és magyar nyelven ...	116
Függelék 4. A Szentírás dicsérete (1547)	130

Ajánlom e kis kötetet
„Gábornak”, „Álmosnak” és „Juditnak”;
egykori és mai egyetemi hallgatóimnak;
családomnak, barátaimnak, kollégáimnak.

A Szentírást olvasó, tisztelő és szerető minden embernek,
akik őszintén küzdenek azért, hogy a Szentírás írott szövegében
meghallják az evangélium élő hangját.

ELŐSZÓ

A kötetben két dokumentumot adok közre, valamint a Teológiai hermeneutika kurzust látogató református és evangélikus hallgatóimnak e dokumentumokhoz fűzött gondolatait.

Az első dokumentum egy bölcész egyetemistának a teológus barátjához írt leveleit tartalmazza, amelyek több évtizeddel ezelőtt születtek. A megszólított teológus nézeteire csak a bölcész leveleiből következtethetünk, de így is kiderül, hogy – bár egyikük sem vitatta Isten igéjének tévedhetetlenségét, annak Isten által inspirált igazságát – a bölcész szerint Isten igéjét nem lehet feltétlenül azonosítani a Biblia szövegével. Ennek magyarázataként bevezeti az általa elfogadhatatlan „radikális tévedhetetlenség” fogalmát. A bölcész leveleit megelőzi egy 19. századi angol költőnek „nagyra-becsült barátjának” írt (fiktív?) levelei. Ezek tartalma és kontextusa számomra meglepően hasonlít a bölcész által írottakhoz.

Mindezek kapcsán a második fejezetben kifejtem a Biblia tévedhetetlenségéről szóló hermeneutikai nézeteimet, amelyek nem a teológus érveihez, hanem az angol költő és a bölcész nézeteihez állnak közelebb.

A másik dokumentum a *Chicagói nyilatkozat a Szentírás tévedhetetlenségéről* (*Chicago Statement of Biblical Inerrancy*) 1978-ban megfogalmazott tételeiről külföldön azóta is gyűrűzik a vita.¹ Magyarországon több protestáns közösség is normatívnak tekinti.

Az első dokumentumhoz két mai teológus hallgató szól hozzá, a másodikhoz tizenkettő. Szinte kivétel nélkül csak a dokumentumokat ismerték, anélkül, hogy az általam utólag írt hermeneutikai bevezetőt olvashatták volna.

Ha a reflexiókat tanulmányozzuk, hamar kiderül, hogy a hallgatók többsége a Chicagói Nyilatkozatot teológiailag nálam pozitívabbnak értékeli; erre a hermeneutikai bevezető tanulmányomból lehet következtetni, mert a Nyilatkozatra én közvetlenül nem reagáltam.

A hermeneutikai gondolkodás lényege, hogy nyitottak vagyunk a másik fél a miénktől eltérő nézeteire; együtt gondolkodunk, mert az

¹ <https://www.academia.edu/37571132/>

Miért igaz? Egyetemisták a Szentírás radikális tévedhetlenségéről

igazságot nem „megmondani”, hanem közösen újra és újra „kitalálni” kell. Egy kiváló amerikai egyháztörténész, Mark Noll szavaival: *„Stick to your principles, honor others as made in the image of God, believe you do not have all the truth, and lighten up.”* „Ragaszkodj elveidhez, tiszteld a másokban is Isten képmását; fogadd el, hogy a teljes igazság nem a tiéd, és légy felszabadult!”

E gondolatok szellemében született ez a könyv.

1. INSPIRÁCIÓ VAGY INFORMÁCIÓ?

S.T. Coleridge és Gábor levelei
barátaiknak a Bibliáról

Néhány éve jutott el hozzám két egyetemista levelezése, amely állítólag már négy évtizede született. Az egyikük egy teológia iránt érdeklődő bölcsészhallgató, a másik pedig egy nagy irodalmi műveltséggel rendelkező teológus volt. Nevüket megváltoztattam (az egyszerűség kedvéért Gáborra, Álmosra és a feleségét Juditra). Kérésemre Gábor hozzájárult a levelei anonim/pszeudonim közzétételéhez. Álmos azóta külföldre került. Ezért először úgy gondoltam, mindkét vitatkozó fél leveleit közölhetem. Ám Gábor a közelmúltban elmondta, hogy Álmos és felesége néhány hónapja itthon járt. Találkoztak, és Gábor beszámolt Álmosnak egykori levelezésük publikálásának tervéről. Hozzátette, hogy ezek a levelek név nélkül, pontosabban álnévvel jelennének meg. Álmos gondolkodási időt kért, engedélyt ad-e levelek megjelentetésére. Végül Judittal, a feleségével úgy döntöttek, hogy számos ok miatt az általuk írt levelek publikálását mégsem engedik meg.

Gábort azonban sikerült meggyőznöm, hogy az ő leveleit külön is érdemes közreadni, mert azok ma is érvényes (bár néha vitatható) érveket tartalmaznak, de ezek az igazságot kereső egyetemisták körében ma is pezsdíthetik a bibliaértelmezésről való gondolkodást.

Gábornak egy érdekes felfedezéséről számoltam be. Megmutattam, hogy 2004-ben a Hermeneutikai Füzetek 27. számaként a Hermeneutikai Kutatóközpont kiadta a 19. századi angol költő, S.T. Coleridge (1772–1834) posztumusz megjelent *Egy kereső szellem vallomásai. Levelek a Szentírás ihletettségéről* című könyvecskéjét. Amikor Gáborék levelei kezembe kerültek, azonnal Coleridge írása jutott eszembe. Meglepő volt a helyzet hasonlósága: Coleridge is leveleket közölt, a megszólított „Barát” válaszait ott sem olvashattuk. Ráadásul ők is a Szentírás ihletettségéről és tévedhetetlenségéről vitáztak. Ahogy abban a könyvben is csak Coleridge gondolatait ismerhettük meg, itt is csak Gáborét tudja majd olvasni a kérdés iránt

érdeklődő. De ez semmit sem vesz el a két levélíró által felvetett problémák érvényességéből.

Coleridge hét (fiktív vagy nem fiktív) levelet közöl, Gábor hatot; az utolsó Álmos feleségének, Juditnak írt válasza. Gábor is nagyon meglepődött, amikor szembesült azzal, hogy Coleridge a „Nagyra-becsült Barátnak”, már két évszázaddal korábban szinte ugyanazokat az érveket sorolta fel a bibliaértelmezés kapcsán, amiket ő Álmosnak, majdnem két évszázaddal később.

Következzenek itt hosszabb szemelvények először Coleridge négy leveléből. Mindkettő a Szentírás isteni ihletettségét védelmezik azzal a „tannal” szemben, amely rátelepedett az inspirációról szóló meggyőződésre. Gábor szintén említi a „Biblia-latriát”, s azt, hogy az isteni ihletettség nem jelent isteni információt.

A négy itt közölt levélrészlet S. T. Coleridge *Egy kereső szellem vallomásai* (1840) című könyvéből való, amely Ruttkay Veronika fordításában jelent meg 2004-ben a Hermeneutikai Kutatóközpont gondozásában.²

COLERIDGE: MÁSODIK LEVÉL

Legutóbbi levelemben azt mondtam, hogy a Bibliában több van, ami megérint, mint az összes többi általam megismert könyvben együttvéve; hogy a Biblia szavai lényem nagyobb mélységeiben érintenek meg; és hogy mindaz, ami megérint, már önmagában hordja az ellenállhatatlan bizonyítékát annak, hogy a Szentlélektől való. Ám a kérdéses tan azt a hitet követelné meg tőlem, hogy nemcsak, ami megérint, de minden, ami a szent könyvben van, vagyis minden, amit benne találok, az nem egyszerűen ihletett – vagyis a Szentlélek életre hívó hatására született emberi alkotás –, hanem egy tévedhetetlen értelem által diktált szöveg; más szóval, hogy a szerzők külön-külön és együttvéve az isteni inspiráción túl isteni információkban is részesültek.³

² S.T Coleridge, *Egy kereső szellem vallomásai*, Ford. Ruttkay Veronika, Hermeneutikai Füzetek 27. Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2004.

³ Coleridge, i.m. 34.old.

COLERIDGE: HARMADIK LEVÉL

Miért nem hihetem, hogy a Szentírást elejétől végig egy tévedhetetlen értelem mondta tollba? Mert ez a tan a teljes szöveget egyszerre kővé dermedti – minden harmóniáját és szimmetrikus fokozatait, a rugalmast és a merevet, a támasztó keményet és az öltöztető lágyat, a vért, amely az élet, a felfogó idegeket, valamint azt a durván szőtt, de puha és ruganyos, sejtes anyagot, amelybe mindez beleágyazódik, és amely az egészet könnyedén összefogja. Ezt a lélegző organizmust, ezt a dicső panharmonicont, mely „mint valami ember, lábra állíttaték, és emberi szív adaték néki” – mindezt a kérdéses tan egycsapásra kolosszális Memnón-fejje változtatja. Üreges járatát, mely hangot ad ugyan, de olyan hangot, amely bár sok ember hangját utánozza, és a nevükben beszél, valójában azonban csak egy és ugyanaz a hang – amit ember soha nem adott ki, és emberi szívben nem fogant!⁴

COLERIDGE: NEGYEDIK LEVÉL

Amikor a harmadik levelemben először ismétettem el a kérdést: 'Miért nem hihetem, hogy a teljes Szentírást egy tévedhetetlen értelem mondta tollba?', a válaszok csak úgy tódultak az elmémbe. Ám elégedett volnék, ha legalább főbb vonásaiban sejtetni tudtam volna annak a határozott sérelemnek a bizonyítékait, amit vallásunk mind történetileg, mind lelki értelemben e doktrína miatt elszenvedni kénytelen. Kevésbé lényeges, bár nem elhanyagolható mindaz az erőltetett és fantasztikus értelmezés, önkényes allegória, valamint a tulajdonnevek misztikus kiterjesztése, amelyhez ez a válogatás nélküli Biblia-bálványozás szolgáltatta a tüzelőt, a szikrát és a szelet. Ennél is rosszabb, és már nem magyarázható az egyes értelmezők látomásos beállítottságával vagy gyenge ítélőképességével, amikor a Szentírást olyan szövegrészek esetében is szó szerint értelmezik, ahol a különböző helyeken alkalmazott, de egy és ugyanazon igazságot kifejező képek nagy száma és sokfélesége világosan mutatja, hogy figuratív kifejezésmóddal van dolgunk. Mindehhez vegyük még hozzá azt a különös – minden más szöveg esetében példátlan

⁴ Coleridge, i.m. 45-46.old.

Miért igaz? Egyetemisták a Szentírás radikális tévedhetetlenségéről

– gyakorlatot, amely logikai viszonyt tételez egymással össze nem függő mondatok között, jóllehet azok olyan könyvekből származnak, amelyeket több évszázad, sőt évezred választ el egymástól, és különböző vallási korszakban, más-más szándékkal írták őket.⁵

COLERIDGE: HETEDIK LEVÉL

Minden gondolatomat megosztottam veled, nagyrabecsült barátom, a kérdéssel kapcsolatban, egyetlen dolog kivételével, ami azonban az én szememben az összes többinél súlyosabbnak tetszik, ezért az utolsó levelemre tartogattam. Ez pedig az a mozgó alapelv vagy gondolkodásmód, ami szinte kivétel nélkül fölfedezhető azoknál, akik az általam korábban Biblia-bálványozásnak (Bibliolatriának) nevezett álláspontot képviselik. Véleményem szerint ez az alapja a kérdéses nézet nagy befolyásának korunkban, olyan emberek között, akiknek vallásos beállítottsága semmiképpen sem nevezhető rajongónak. És itt megragadom az alkalmat, hogy kijelentsem, a vitatott tan megkérdőjelezésére is az a meggyőződésem vezetett, hogy ez az alapelv káros és veszélyes.⁶

GÁBOR: ELSŐ LEVÉL⁷

Kedves Barátom!

Ha nem veszed rossz néven, a szóbeli vitáinkat írásban folytatom. Először azokat a szempontokat veszem sorba, amelyek szerintem tévesek, s ezért nem vállalhatók.

A Biblia literális értelmezése

Az egyik nagy veszély a köreitekben a Biblia-vallás vagy a Bibliolatria. Úgy vélem, hogy a bizonyosságot akaró szemlélet materializálja, dogmiasítja és lokalizálja a kinyilatkoztatás sokkal finomabb és nem

⁵ Coleridge, i.m. 53.old.

⁶ Coleridge, i.m. 77.old.

⁷ Gábor leveleiben megőriztük eredeti helyesírását. Előfordul, hogy több általa fontosnak vélt szót vagy fogalmat nagybetűvel ír: például: „Írás”, „Törvény”, „Hagyomány”, stb.

mindig megfogható és birtokolható sugárzását. Mert a Biblia nem más, mint a kinyilatkoztatás „materális” formája. S a literalizmus képviselői a testet, a betűt is imádják, tévedhetetlenséget vindikálva ott, ahol pedig nyilvánvaló az ellentmondás. Tudom, és hiszem, hogy nem az ellentmondások keresgélése, hanem az azonosság meglátása van összhangban a Biblia szellemével. Mégis, mivel a hitem tárgya nem a Biblia teste és betűje, hanem a Szentléleknek benne megpasztalt ereje, ezért a hitemnek nem okozhat botránkozást, ha ténybeli tévedést, vagy ellentmondást fedezek fel a mégiscsak emberek által írásba foglalt isteni szóban. Ilyenkor elbírná a hitem a kisebb tévedéseket. Nem keresgéli azokat, de nem is botránkozik meg rajtuk.

A próféciák, különösen a Jelenések egy sűrített poétikus nyelvfázisban íródtak, melyekre összetett metafora-, tipológia- és szimbólum-rendszerek érvényesek. Igazságuk tehát nem a tudományos nyelv „denotatív” igazsága, hanem a költői nyelv összetettebb és fokozatosabb Igazsága. Helytelenül járunk el akkor, ha egy prófétiikus-poétikus nyelvet egy deskriptív nyelvi szinten próbálunk értelmezni. Ilyenkor „dekódoljuk” a szimbólumokat és a metaforákat. A szimpla – és a történelem, ill. a versengő felekezetek által oly sokszor kisajátított és változó – beazonosítások számomra egyszerre képtelen és nevetséges következtetésekhez vezetnek el.

A bibliai próféciák nyelve tehát nem tudományos és egzakt, az egyértelmű megfeleltetések nyelve. Ezért viszolygok a „bibliatudomány” vagy „tudományos Bibliakutatás” kicsinyességétől! A Biblia nyelve nem a dekódolhatóság nyelve, hanem a hit elfogultságának költői nyelve, különösen a próféciák esetében. És ez nem is baj, mert a hit valóban elfogult és pártos dolog. Isten dicsőítése és embertársaink szolgálata szent, szeretett ügy. Ám a megtérés nagyszerűségét ne próbáljuk magyarázatunk kicsinyességével pótolni! Racionális horizontunk, emberi perspektívánk nem tud mindent befogadni a végtelen Isten nagyságából. A határokat nem ismerő mindent tudni akarás olyan, mintha a tengert akarnánk kicsiny gyűszűnkkel kimeríteni.

Én azt hiszem, hogy a megtérés, vagyis akaratumknak, értelmünknek és érzelmünknek a Bibliára, ill. az abban tapasztalható erőre való hangolódása nem elsősorban a megismeréshez, vagyis egy linerális-kognitív folyamathoz, hanem a megtéréshez, a mi-

nőségi felismeréshez áll közelebb. Nagy hitbeli felismerések sem a „módszerességnek”, egy „tanulási folyamatnak” köszönhetőek, hanem a kegyelmi pillanatoknak. A felismerések nem a logikai tételek értelmi befogadásai, hanem olyan megértések, ahol egy pillanat és kész az idő egésze... Azt hiszem, ezért van mégiscsak szükség a logikai tételek előtt a herakleitoszi-elioti „logosz szünosz”-ra, az értelem előtti vagy alatti mélyebb rétegre: a bölcsességre, a nyitottságra, a költészetre, a tisztaságra.

A kizárólagosság

Az általad képviselt kizárólagosság számomra járhatatlan út. Nem a keskeny út, hanem járhatatlan. Részint a fenti Biblia-értelmezés miatt, de még inkább a türelmetlen kizárólagosságok taszít. A Ti tanításokat tekintitek az igazság egyedüli formájának, szükségszerűen ferde szemmel néztek és felsőbbrendű büszkeséggel tekintetek minden más Krisztushoz eljutott zarándokútra, kételkedve fogadjátok minden más megtérés alaposságát. Ezzel pedig tagadjátok Krisztus igazi hívő, láthatatlan egyházának a csodálatos azonosságát. Számotokra nem elég kereszténynek lenni, hanem a ti tanításotokhoz „megtért” lehet igazi hívő keresztény. Ha nyíltan nem is mondjátok ezt ki, a magatartásotok mégis ezt a szemléletet hordozza. Ez a kizárólagosság, zártság teszi szektássá a hiteteket az evangélium mindenki felé irányuló nyitottságával szemben. Azt hiszem, hogy a legkisebb csepp gőg és fölényesség azonnal kizárja belőlünk a krisztusit. Ha a magatartásunkban nincs odafigyelés és alázat, akkor nem az evangéliumi, a krisztusi szellemről tanúskodunk, hanem a farizeusiról. Akiket Krisztus a legkeményebben ostorozott.

Prófétikus látásmód vagy klasszikus kegyelem ?

Hogy mit is értek profétikus látásmódon? Ti ezt bizonyára a hit látásmódjának neveznétek, de az előbbi szerintem csak erősugárzó, az utóbbi viszont kegyelemsugárzó látás. Szerintetek a profétikus látásmódban hívőként beavatást nyertek a bűnös világ felismeréséhez, a bűnök meglátásához. „Kicsi vagyok, de szűk és erős” – gondoltátok. A klasszikus kegyelem nem undorodik a bűnös és a szennyes

világtól, hanem szeretetből vállalja azt, mert az Atya az egyszülött Fiát adja, hogy mentse a bűnös világot. A klasszikus, elénk jövő, lenyúló kegyelem értünk cselekszik. Tudja, hogy az ember önerőből hiába próbál tiszta lenni, legfeljebb steril marad. A prófétikus látásmód embere megpróbál nem elesni, de közben görcsöt kap a lába. A klasszikus kegyelem embere elesik, de van ereje és bátorsága ahhoz, hogy fölkeljen. A klasszikus kegyelem sóként feloldódik a világban, a klasszikus kegyelem nyitott a világ szépségére, a prófétikus látásmód pedig az igazsága nevében elveszíti szeme elől a világot, minden szépségével és sokszínűségével együtt.

GÁBOR: MÁSODIK LEVÉL

Kedves Barátom!

Újra csak levelet írok – kérlek, ne bosszankodjál miatta. Bár az eddigiek alapján nem számíthatok arra, hogy választ „érdemeljek”; viszont a hétfő délelőtti (döcögve induló) beszélgetések folytatásától nem zárkóztál el, s ezért mindkettőnk számára szeretném – ezúttal immár nem esszé-, hanem fogalmi nyelven – világosan artikulálni pillanatnyi álláspontomat, a nézeteink közötti különbséget, s a mindkettőnk által bizalommal feltételezett Egy Igazság felé vezető lehetséges közös nevezőt. Előjáróban azt is szeretném hangsúlyozni, hogy az írásra továbbra is – azt remélem – az Isten érintése által kiváltott belső nyugtalanság készített. Ha a múltkori levelemnek esetleg akadékoskodó, személyeskedő mellékíze lett volna számodra, akkor mindezek fényében kérem, hogy bocsáss meg érte. Sejttem és titkon remélem, hogy már „nem vagyok messze Isten országától” és elismerem, hogy még itt a Hit és a személyes Krisztus-kapcsolat nagy áttörése előtt állok.

Beszélgetésünk egyik eredményeként azt szűrtem le, hogy talán túlságosan elvontan, konkrétumok nélkül gondolkodom s még mindig a Szentírás sokkal alaposabb, és bensőségesebb ismeretére van szükségem.

Legközelebbi beszélgetésünk témájaként a Biblia tévedhetetlenségét (Inerrantia) jelöltük meg, mivel e kérdés körül sikerült legelősebben sarkítani ill. konfrontálni egymástól eltérő véleményein-

ket. Eddig és továbbra is ezt a kérdést én lényegtelennek tartottam és tartom a hit szempontjából. Ugyanakkor lényegesnek tartom a kérdést felvető inspiráció ill. bibliaértelmezés szempontjait. A múltkori levelemben, ahol egy szemlélet, ill. látásmód tulajdonságait próbáltam felvázolni, távolról sem törekedtem a fogalmi egzaktásra. Jelenleg ez viszont elkerülhetetlen, s csakis bizonyos fogalmak definiálásával, a kartézianus „tisztá” és „éles” logikával, „analitikusan” mehetünk tovább. (Bár meggyőződésem, hogy az analitikus, természetes gondolkodásmód századunkban már negatív eredményeket mutat: atomizálódáshoz, polarizálódáshoz, a „minden egész eltörött”, a Centrum elvesztésének tünetéhez vezetett. Ugyanakkor átesnénk a ló másik oldalára, ha teljesen elvetnénk az analitikus egzakttság eszközként való használhatóságát!)

Ezért is vállalom a Hozzád talán közelebb eső „fegyvernemet”, de nem az egymás ellen való öncélú csetepatézásra, hanem az Igazság közös megtalálására.

A következőket szeretném kifejteni:

1. Definícióm értelmében Ti a verbálinspiráció alapján álltok.
2. Hogyan látom én az inspirációt?
3. Milyen bibliai igék mondanak ellen a verbálinspirációnak?
4. A hit általi megigazulás tanítása kizárja a külső tekintélyt feltételező verbálinspirációt.

1. A verbálinspiráció kérdése

Noha ti látszólag elvetitek a verbálinspirációt, valójában mégis ezt valljátok. Te egyszer azt mondtad, hogy verbalista az, aki szó szerint veszi a „háztetőkről hirdessétek” parancsát. Azt hiszem, egyiket sem tekinthetem egzakt, szabatos válasznak, s azt is gyanítom, hogy az önmagukat verbalistáknak vallók elhárítják maguktól mindkét meghatározást. Forduljunk inkább a verbálinspirációt legkeményebben kifejtő teológushoz, Quenstedt-hez (1611-88). Így fogalmazott:

„A Szentírás szerzőit Isten írnokainak, Krisztus eszközeinek és a Szentlélek jegyzőinek és krónikásainak nevezzük. Ha tehát szabatosan akarnánk beszélni, akkor egyedül Istent kellene a Szentírás szerzőjének mondanunk, a prófétákat és az apostolokat nem lehet

1. Inspiráció vagy információ?

szerzőknek nevezni, hanem csak egy bizonyos pontatlansággal, mert azok inkább a szerző, Isten író tollai és az igét diktáló, és inspiráló Szentlélek jegyzői és írnokei voltak.”

Ez talán egy kicsit túlzó és direkten egyszerűsítő kép, ill. metafora valójában mit is jelent? Mindebből az következik, tehát azt jelenti, hogy a kanonikus Szentírásban nincsen semmi nem igaz, nincs a legcsekélyebb tévedés sem tárgyi tekintetben, sem szavaiban. Ami benne van az egyenként és tökéletesen igaz, akár dogmatikai, akár erkölcsi, kronológiai, földrajzi vagy elnevezésbeli kérdésekről van szó.

Röviden: verbálinspirációnak nevezem azt a szemléletet, amely a Bibliát minden tárgyi szempontból tévedésmentesen, tehát emberi szempontból is, azaz tudományosan és történelmileg is csalatkozhatatlannak tekinti. (Ezt a definíciót ezután a rövidség kedvéért „radikális tévedhetetlenségnek”, illetve „radikális tévedésmentességnek” fogom nevezni.) Észrevételem tehát az, hogy a közösségek elveti a verbálinspiráció megfogalmazási formáját, de megtartja annak lényegi jelentését és értelmét. Pedig a Biblia csak az ihletettséget vallja magáról, de a radikális tévedésmentességet sohasem! Az, hogy az ihletettségéből valóban következik az Ige tévedésmentessége, azt én is vallom. De az Ige nem a „pozitív szöveggel” azonos, hanem az azon átsütő Krisztussal, a Pneumával, a Szentlélek erejével.

2. Mit hiszek én az ihletettségről?

Az ihletettség kapcsán én is azt hiszem és vallom a Bibliáról, amit a Biblia vall önmagáról; pontosabban, amit a Biblia ihletett szerzője vall és hisz az általa ismert kanonikus (?), ihletett írásokról: A teljes Írás Istentől ihletett – pasa grafé theopneustos. A szóból tehát az következik, hogy ugyanannak az Istennek a Szelleme, Lelke – Pneumája – a Szentlélek hatja át a különböző szerzőknek különböző korokban keletkezett írásait. De ebből még nem következik a radikális tévedésmentesség!

Hiszem továbbra azt is, hogy „sohasem ember akaratából származott a próféta szó, hanem a Szentlélektől indítatva szóltak az Isten szent emberei” (2Pét 1, 19-21), s azt is, hogy „Az Úrnak Lelke szólott énbennem és az ő beszéde az én nyelvem által” (2Sám 23,2).

Hiszek abban is, hogy a Szentlélek ereje által átjárt Ige, mint Istennek beszéde „élő és ható és élesebb minden kétélű fegyvernél és elhat a szívnek és a Léleknek (pszihé-pneuma), az ízeknek és a velőknek megoszlásáig és megítéli a gondolatokat és a szívnek indulatait” (Zsid 4,12).

Hiszek abban tehát, hogy a Szentírás isteni ihletettsége alapján csalatkozhatatlan és tévedhetetlen bizonyágtétel Isten céljáról és a megváltás Krisztusban beteljesedő tervéről. A bizonyágtételbe vetett hitből azonban nem következik a radikális tévedésmentesség hite.

3. Miért nem vallom a verbálinspirációt, ill. a radikális tévedésmentességet?

Nem magát a Bibliát, vagyis a szöveget, az Írás szövegét, matériáját, ruháját, a „pólyát”, a testet tartom Isten által ihletettnek, hanem az Írást átjáró, átható Igét, a Bibliában, a pólyában élő Krisztust, a „cse-csemőt”. Mindezt azért teszem, mert ihletettsége alapján a Bibliát az üdvösségtörténet könyvének tekintem és nem történelemlétkönyvnek. Ebben azt hiszem, mind a ketten egyetértünk, következtetéseink azonban eltérőek.

1. Számodra, ha istenileg ihletett a Könyv, akkor abból szükségszerűen következik az, hogy emberileg is (tudományosan-történelmileg) tévedhetetlennek kell lennie. (De ekkor azt kérdezem, hogy mi a jelentősége annak, hogy Isten emberszájba adta a kinyilatkoztatást?)
2. Számomra az előzőkből nem következik a tévedésmentesség. Ugyanis, ha a Szentírás szerzőjének nem az a szándéka, hogy tudományos és történelemlétkönyvet adjon, hanem bizonyágtételt, akkor csakis úgy lehetnek a Szerző szándékával összhangban, ha azt én is úgy olvasom, mint a hitemnek adreshozott bizonyágtételt.

S most kérdezni szeretnék: ha Te is elismered, hogy Isten nem tudományos történelemlétkönyvet nyilatkoztatott ki, akkor miért csináltak azt belőle!? A hitem nem várhatja el, hogy Izrael történetéről, Jézus életéről, az egyház jövőjéről pontos, „csak” tudománnyal is és számítógépekkel emberi módon bizonyítható képet kapjak. Ha vannak mégis újonnan felfedezett tudományos-történelmi-régészeti felfede-

zések, amelyek egybeesnek a Szentírással, azoknak nagyon örülök, de ezek még nem bizonyítékok!

Az ilyen bizonyosság a hiten kívül eső bizonyosság. Természetes, hogy a Biblia Isten által ihletett szerzői a legjobb igyekezetük szerint „mindeneknek szorgalmasan végére jártak”, de eközben mégis gyarló emberek maradtak, s ezért előfordulhatott, hogy konkrét események megjelölésében tévedhettek, emlékezetük kihagyott stb. Éppen ez a hit szempontjából lényegtelen, de nem szükségszerű alkalmi tévedés lehetősége adja a Szentírás emberi oldalát!

Konkrét példákat kértél, hogy bebizonyíthasd az ellentmondások nemlétezését, ill. a „még nem tudjuk”, „még nem értjük” alázatával meghajolj az Írás tekintélye, ill. annak progresszív értelmezése előtt.

ApCsel 5 végén Gamaliel Teudás, a próféta, a „valaki” felkelését és halálát emlegeti. ApCsel 12,20–23 értelmében ez a beszéd Heródes halála előtt történt. A történetírók szerint viszont Heródes halála isz. 44-ben volt, s ugyanazon történetíró szerint Teudás felkelése 44-46 közöttre esett. Egyszer veletek utánanéztünk az ellentmondásnak, megállapítottuk, hogy az ellentmondás valóban létezik – s ebből mi következik? – Másik Teudásról van szó! Ugyanaz a „feloldás”, mint a templomtisztítás esetében. Két Teudás, két templomtisztítás!

Szeretném hangsúlyozni, hogy egyik esetben sem történt bizonyítás. Mindkettő inkább egy hitvallás: a Bibliában így van írva, tehát így volt – s azt a képet alakítjuk ki, hogy kettő volt. Mindkét „feloldás” csak egy előfeltevést (= az Írás nem tévedhet) erősít meg, s ebből magának kialakít egy történeti képet. Bizonyításról csak akkor beszélhetnénk, ha valaki a Biblia, vagy egy történetíró alapján dokumentálná a két Teudást és a két templomtisztítást! Hol olvasunk a Bibliában vagy Flaviusnál két Teudásról, két templomtisztításról? Sehol. Mindezek alapján a „bizonyítás” csak – mint az angol mondja – „wishful thinking”, „szeretném, ha így lenne” gondolkodás.

Miért ne történhetne meg, hogy egy apostol rosszul emlékezzon, és pontatlanul idézze a Tórát? (1Kor 10,8 ill. 4Móz 25,9?) Márk evangéliuma szerint Jézus azt mondja, hogy Dávid Abjátár főpap idején ment be az Isten házába szombaton és ette meg a kenyeret (Mk 2,26), amíg 1Sám 21,1 szerint Akhimélek idején. Vagy Mt 27,9 Jeremiásra hivatkozik, de sokkal egyértelműbben Zakariást idézi

(Zak 11,12). Vagy hinnem kell, hogy a nyúl kérődző állat (Lev 11,6)? S ha a szöveget utolsó betűjéig ihletettnek tartom, akkor mit kezdjek az ilyen tanácsokkal, hogy „Élj egy kevés borral” vagy „Az aszszony hallgasson a gyülekezetben”?!

Keresgélhetnék továbbra is ilyen ellentmondásokat, de azt hiszem fölösleges. Néha talán sikerül egy-egy ellentmondást feloldani vagy egy bibliai eseménynek a történelemtudomány állításával szembeni valós voltát bizonyítanunk. Mindez egyszer-egyszer megtörténhet, s ennek tényleg örülhetünk, de azt hiszem, a legtöbb esetben megmaradunk a „wishful thinking”-nél vagy rosszabb esetben csak áltudományos dilettantizmushoz jutunk.⁸

Éppen ezek a hit szempontjából lényegtelen emberi tévedések hitelesítik emberileg a kinyilatkoztatást. Épp ezek bizonyítják, hogy Isten valóban emberszájba adta a kinyilatkoztatást. A „pólya” bizonyos mértékig magán viselheti a kor gondolkozásmódját, a jóakarátú emberi gyarlóságot is, de mindenek előtt a szerző bizonyágtételének, szándékának a tendenciáját is!

A bibliakritika ott követhet el végzetes hibát, ha „elaltatja” a csecsemőt, azért, hogy boncolhassa a pólyát! De ez nem szükségszerű! Ha hit nélkül nyúl hozzá a kritikus, akkor a munka nemcsak értelmetlen, hanem bűnös is. De ha óvatosan dolgozik és vigyáz a hitre, a pólya érzékeny csecsemőjére, akkor a munkája áldásos is lehet! S ha a bibliakritikának vannak ma nagy melléfogásai is, akkor erre azt mondom, hogy az abusus-ból nem következik az usus elvevése!

4. A hitből való megigazulás kizárja a radikális tévedésmentesség elvét!

Hiszek abban, hogy a Szentírás tévedésmentes bizonyágtétel és tanítás, amely az élő Krisztusról, s az engem is teremtő ígéről szól. Nem

⁸ (Szerk. jegyzete). Az inspirációról szóló 2012-es írásának elején Robert Jenson (1930-2017) elmondja, miért nem foglalkozott sokáig ezzel a kérdéssel a pályafutása során. Ennek az az oka, hogy a Biblia inerranciáját védő egykori tanárai sokszor látványos mentális gimnasztikával igyekeztek feloldani a Bibliában felmerülő ellentmondásokat, s ez neki visszatetsző volt. Idézi, Fabiny Tibor, „Az inspiráció kérdése a jelenkori protestáns teológiában”, in: Kustár Z. (szerk.): *Inspiráció az ókorban és a keresztyén hagyományban* (DÓTTF 10), Debrecen, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, 2023, 231-262, idézet: 251. o.

hiszek viszont a Szentírás literális csalatkozhatatlanságában, a radikális tévedésmentességben, vagyis abban, hogy a Biblia emberi (történelmi, földrajzi, biológiai) szempontból is tökéletes és kifogástalan lenne, nem hiszek a Szentírás „materiális” csalatkozhatatlanságban.

Nemrég olvastam egy szép és találó hasonlatot. A Bibliát egy olyan forráskúthoz hasonlították, amelynek a vize a föld alatti rétegekből tör elő. Az élet vize rejtett, de csak a forráskúton keresztül juthatok hozzá. (De a forráskút még nem a víz!) A kúthoz kell mennünk, hogy ihassunk az élet vizéből. Lehet a kút gyönyörű szerkezete csodálatos, ami elbűvöl bennünket. De lehet, hogy egyszer csak kiderül, hogy vannak rajta kopások és repedések. A kút még nem üdvösség forrása, hanem az ebből áradó élet vize az. Ha magát a kútat tekintjük az üdvösség forrásának, bálványt csinálunk, idolumot. A kúthoz el kell mennünk, de nem azért, hogy őt csodáljuk, hanem azért, hogy igyuk az Élet-vizét ingyen! A következőkben tehát azt kívánom – ha még nem is tökéletesen és kidolgozottan – bizonyítani, hogy a hit általi megigazulás tana kizárja a radikális tévedésmentesség tekintélyt-támasztó, – mint látni fogjuk – bálvány-teremtő tanítását.

Hitem és meggyőződés nem táplálkozhat az emberi tapasztalat bizonyosságából. A próféciák beteljesedésének megtapasztalásából azt a következtetést vonjátok le: „keresztény vallás, tehát igaz!” Szerintem azonban ez a gondolkodásmód kívülről, objektíven próbál hitet fakasztani. Amíg a hit általi megigazulás szerint csakis belülről, a Szentlélek vezetése segítségével juthatok hitre. A hit általi megigazulás értelmében Isten nem ad emberi, azaz olcsó bizonyítékokat. A Biblia radikális tévedhetetlenségének tanítása szintén egy külső tekintélyt, mankót akar adni a hitemnek. (A verbalista így gondolkodik: „Meggyőződtem, hogy a történelmi események pontosan úgy és akkor történtek, amint ez a Bibliában meg van írva – tehát hiszek”).

A hit általi megigazulás azt tanítja, hogy a hitnek nincs mankója és nem lehet külső tekintélye. A katolicizmus a Pápát, ill. az Egyházat tekinti a külső tekintélynek. A reformáció ezt eltörölte. De hasonló hibába esik az a verbális protestantizmus is, amely az Írás külső tekintélyét nyújtja a Pápa tekintélye helyett!

A hit gyengeségéről árulkodik, amikor önmagán kívül, külső, tárgyiasított tekintélyt keres magának s még akkor is, ha ezt az általa

radikálisan tévedésmentesnek tartott kinyilatkoztatásban, az Írásban fedezi fel. Pedig egy szerelmeslevélnek nem kell tökéletesnek és hibátlannak lennie ahhoz, hogy tudjam, hogy szerzője forrón szeret. Ha tudományos-történelemlétkönyvet csinálunk az üdvösségtörténet bizonyágtevő könyvéből, akkor elcsúszik hitünk centruma! (A verbalista így gondolkodik: „ha isteni a kinyilatkoztatás, akkor annak emberileg is romolhatatlannak és tévedhetetlennek kell lennie. Ha nem is történelemlétkönyvnek szánta Isten a Bibliát, de tévedhetetlensége folytán korrekt rész-igazságokat tartalmaz, amiből „értelmi művelettel” rekonstruálhatom a történelmet”).

S itt következik a hiba, ami végzetes: a rész-igazságokból, a „mozaik-kockák összehasonlításából” a bizonyágtevő Szentírásból történelemlétkönyvet csinálnak, s így már nemcsak Krisztusban hisznek, hanem az önmaguk által kialakított képben. Ez a hit centrumának az elcsúszása: Biblia-vallás vagy Biblia-latria. Bármilyen szomorú is, de ismét ki kell mondanom: ez bálványimádat. A Kút imádata, nem azt mondom, hogy az Élő víz helyett, hanem mellett. S ez egy nagyon erős emberi kísértés, amely minden olyan törekvésre jellemző, ahol a hit nem elsősorban az eredeti értelemben vett „pisztisz”, azaz személyes bizalom, hanem ahol a hit centruma elcsúszik egy „olvasatból” a saját magunk által kialakított képbe, tanba, vagy akár teológiába.

Isten pedig valamiképpen mindig „megmosolyogja” a saját meggyőződésükbe vetett hitünket. Megleckéztette a politikai Messiást váró zsidókat is. Nem úgy jött el, ahogy várták. Ők az Írásból tanokat, képet kovácsoltak maguknak a Messiás dicsőséges eljövételéről, a politikai szabadulásról. Nem úgy történt, ahogy várták. Nem hasonlít-e a helyzet ma a prófétikus látásmód embereire? Valóban elsovadt a látás, ez a lényeges érzékszerv a Krisztus testében. De a prófétikus látásmód emberei egyedül ezt a karizmát élesztik fel, a többi taggal nem vállalván közösséget, magukat „tisztáknak”, „szent maradéknak” tartják. (Pedig úgy sejtem, hogy az igazi tisztaságnak hordoznia kell valamit a szent együgyűségből. Abban a pillanatban ugyanis, ha „öntudatosan” tiszta valaki, máris megfog benne a farizeusság csírája.) Azt hiszem, Isten ugyanúgy „megmosolyogja” e túlbuzgó igyekezetet, mint a tanár a rendes, de stréber diákét. A stréberségük abban áll, hogy többet csinálnak az előírt házi feladat-

nál, ami a Tanár szerint: „sola fide!” Elit keresztények akarnak lenni, s majdan az első sorokban ülni. Senki sem vonja kétségbe, hogy nagyon szeretik a Tanárukat, de tévednek, amikor tévedhetetlennek hiszik a Tanár által sugallt, de az ember-tanítványok által írott tan-könyveket! S így a Biblia radikális tévedésmentességét vallják, s túlbuzgóságukban a vélt rész-igazságokból történelemlétkönyvet csinálnak. Így a különböző természetű szövegek (epistola-apokalipszis) egymásra fényképezésből, a „mozaikkockák összeillesztéséből” képet készítenek Krisztus második, majd harmadik visszajöveteléről. Nem fognak-e ugyanúgy csalódní, mint a dicsőséges Messiástól politikai szabadságot váró zsidók, akiknek legnagyobb botránkozás volt a jászolban született Megváltó? Bármily buzgó hit is táplálta az egyháztörténet folyamán a millenaristákat, vagy a parúzia-várókat, keserű kudarc érte őket, amikor „megették a könyvet”.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy Krisztus ígérétét ne vegyük komolyan. Az üdvtörténetnek valóban csodálatos betetőződése Krisztus második ádvéntje. S az is nagyon szomorú és elgondolkodtató, hogy Krisztus testében ez a várakozás mennyire elhalt. Hiszek abban, hogy Veritas Filia Temporis, vagyis hogy az Igazság az Idő Leánya, s ha most csak tükör által homályosan is látunk, de akkor majd színről színre. Én is hiszem, hogy az Apokalipszis, mint Kinyilatkoztatás az addig a történelemben és a lelkiismeretünkben rejtőzködő Isten radikális feltárulkozása, színről színre, a nyílt és az örökkévaló evangélium.

Én csak az emberi értelem által kialakított kép, a Centrumból kicsusszant, eltolódott, az Írás tekintélyében megkapaszkodó hit bálvány-jellegétől félek, amit Isten jogosan megmosolyog. S ha Isten személyiség, akinek jelleme van, akkor ne okozzon botránkozást a mi mogorva (pálcával fenyítő pedellus) Isten-képünknek, ha néha úgy tűnik, hogy mosolyogni is tud és talán humora is van!

Végezetül, ha egy mondatban kellene megfogalmaznom a verbalisták-literálisok, azaz a radikális tévedhetetlenséget vallókkal szemben a hit általi megigazulás álláspontját, akkor egy ismerősömet idézve azt mondanám: „Isten beszéde nem azért igaz és szent, mert meg van írva, hanem azért van megírva, mert Igaz és Szent!” És ez óriási különbség! Az előzőből tényleg következik az Írásimádat, a Biblia-latria vagy verbálinspiráció, azaz a radikális tévedhetetlen-

ség, ami nemcsak engedélyezi, hanem meg is követeli, hogy „értelmi művelettel”, „megismeréssel” tárgyiasítsam a Isten beszédét, azaz önkéntelenül is történelemkönyvet, földrajzkönyvet, biológiakönyvet csináljak belőle. Bár ezt nem mondom ki, sőt talán el is hárítom, de ha tévedhetetlen információnak tekintem a Biblia teljes szövegét, akkor akarva – akaratlanul tudományos mű lesz belőle, amelynek a mérlegén kell megmérni minden tudományos állítás igazságát. A Biblia radikális tévedhetetlenségének tanítása tárgyiasítja, materializálja a hitet, ami önmaga kívül „mankót” (bizonyítékokat) keres. A Bibliát „fényképnek” és nem „festménynek” tekinti, mintha egy fénykép tökéletesebben jelenítené meg a valóságot, mint a festmény.

Ha az „azért van megírva, mert igaz” hitet valljuk, akkor a Bibliát tényleg elfogadhatjuk „festménynek”, tehát elsősorban bizonyágtételnek, hitvallásnak, szerelmeslevélnek (Kierkegaard). Ilyenkor nem botránkozhat meg hitünk az emberi kéz nyomait viselő, apró „helyesírási hibákon”, a hit szempontjából lényegtelen, faktuális tévedéseken, vagy ellentmondásokon. Amennyivel magasabb rendű egy ugyanazon szeptet ábrázoló művészi festmény egy „pontos” valóságot ábrázoló fotográfiánál, annyival többet ér a hit kinyilatkoztatása a precíz valóság kinyilatkoztatásánál!

S ezzel még nem lesz túlságosan elvont és plátói a hitem („szerelmem”), mert tudom, hogy a levél írója valóságosan létezett és létezik. Mert tudom, hogy a kinyilatkoztatásnak van történelmi magja, „az idő és az időtlen metszéspontja”, a testlételel, az inkarnáció.

GÁBOR: HARMADIK LEVÉL

Kedves Barátom!

Abban teljesen igaza van a lelkészednek, hogy a bibliai értelemben vett (!) megismeréshez lajtorjára van szükség. De mi ez a lajtorja? Szerinte a Biblia. Pedig Jn 1,52 értelmében ez a lajtorja nem a kinyilatkoztatás, hanem maga Krisztus. „Mostantól fogva meglátjátok a megnyílt eget, és az Isten angyalait, amint felszállnak és leszállnak az Emberfiára.” A kinyilatkoztatás Isten akaratát jelenti ki, aminek a bűnös ember önmaga nem tud eleget tenni. Tehát a tulajdonképeni lajtorja csakis a kegyelem lehet (elcsépett képpel: a szakadékba

lenyújtott kötél). Jn 3,16 értelmében: „Úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött fiát adta, hogy aki hisz őbenne (!) az el ne veszzen, hanem örök élete legyen!” Krisztuson kívül nincs és nem is lehet semmiféle igazság, és emberi, külső okoskodás. Jn 14,6: „Én vagyok az út, az igazság és az élet, senki sem mehet az Atyához, hanem csak énáltalam!” A fundamentum tehát nem az Írás, hanem egyedül csak Krisztus lehet!

Abban is teljesen igaza van a lelkésznek, hogy a Bibliában az Ige egyszerre jelenti Krisztust és az Írást is. Vagyis az írás is Krisztust hordozza! Ebből az következhetne, hogy az Írás tanulmányozása során szükségszerűen „útközben” megismerjük Krisztust. Azonban magától Krisztustól tudjuk, hogy ez sajnálatosan nem szükségszerű. Legkeményebben az írástudókat ostorozta: „Ti azért kutatjátok az írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van örök életetek: pedig azok rólam tesznek bizonyosságot és mégsem akartok hozzám jönni, hogy életetek legyen” (Jn 5,39). Tehát fennáll az a veszély, hogy vannak olyanok, akik az Írásokban hisznek, és nem látják Krisztust.

Egyre világosabb számomra, hogy Te nem a személyes Krisztusban hiszel, hanem a tárgyiasított Bibliában. Számodra a lajtorja nem az Emberfia és Isten kegyelme, hanem a kinyilatkoztatás, amit azonosítotok a kegyelemmel. Így a kinyilatkoztatás személyes jellegét tárgyiasítod (tehát „Isten szava a kinyilatkoztatás, ami ’megismerhető’”), s a már tárgyiasított kinyilatkoztatást perszonalifikálsz, azaz, Isten személyének kijáró attribútumokkal ruházod fel. Azaz: „A Biblia szól, a Biblia mondja önmagáról” stb. Tehát tulajdonképpen a Biblia és nem Krisztus személyében hisztek. (A *Deus Revelatus*-t azonosítjátok a *Deus per se*-vel, s így a *Deus Absconditus* teljesen háttérbe szorul, ha el nem marad.) Úgy látom, hogy Te a Bibliában hiszel (vagyis maga a Biblia a kinyilatkoztatás és nem abban van a kinyilatkoztatás), amiben benne van a Krisztus. Így Róla – kétségtelen – sokkal többet tudtok, mint a Krisztusban hívó nép. Számodra Krisztus a központi „téma” a Bibliában, amit „meg kell tanulni”. Elképzelhető, hogy a „csak” Krisztusban hívők nem tudnak olyan sokat Krisztusról, mint Te. De ők, hitük által a Szentlélek segítségével magát Krisztust ismerik. Személyes kapcsolatuk, személyes Krisztus-hitük van, s nem arra várnak, hogy ez „útközben”, a tanulmányozás közben megjöjjön. Számukra nincs szükség több

éves tanfolyamokra ahhoz, hogy Krisztus érintésére átrendeződjék az életük. S ez nem felületes és olcsó evangélizáció, hanem megtérés és elfogadás, aminek elengedhetetlen következménye a Krisztusban való növekedés.

Élesen állítom tehát fel az alternatívát – mivel „Két úrnak nem lehet szolgálni” – vagy a Bibliában hisz valaki, vagy Krisztusban, vagy a Kútban, vagy az Élő vízben. Hitem centruma csak egy helyen lehet: vagy az „élő” Krisztusban, vagy a „tárgyasított” kinyilatkoztatásban, ahonnan „értelmi művelettel” megismerhető a Krisztus. Krisztus miatt hiszünk a Bibliában, és nem fordítva!

Az íráshívőket én olyannak látom, mint akik ott ülnek Jákób kútjánál. Felkészülten, odaadóan, szenvedélyesen magyarázzák a kutat, a víz eredetét és összetételét. Életüket is ráteszik erre a hivatásra. De a samáriai bűnös asszony odamegy, és egyszerűen iszik a vízből. Pedig az igazságra nézve tudatlan, erkölcsileg meg bűnös volt. De mégis ő vette az Élet Vízét – ingyen. Személyesen találkozott Krisztussal. S ugyanúgy, mint a jobb lator – csak hite, bizalma, kegyeleméhsége tudatott be neki igazságul. „Még ma velem leszel a paradicsomban.”

Lelkészed gondolatmenete a következő kulcsszavakra épült: „Hipotézis” – „Előítéletmentesség” – „Megismerés” – „Megfigyelés”. Mindezek a természettudományos gondolkodásmód kulcsszavai. Bár az előadása elején – nagyon helyesen – megadta a „megismerésnek” a belső bibliai értelmét, de az előadása ezen kívül maradt. Így juthatott el a végén a „megfigyeléshez”.

A tudomány lényege, hogy kívülről és alulról közelít. Az ellen-tudomány a Hagyomány. Ami belülről és felülről jön. (Hamvas). Meggyőződésem, hogy századunk adekvát gondolkodásmódja nem a természettudományos, hanem a hermeneutikai. Az egységkereső hermeneutika szakít a természettudományos (kívülről-alulról-hipotézissel előítéletmentesen-megismeréssel-megfigyeléssel) szemlélettel. Ezzel szemben azt állítja, hogy a Hagyomány *személyesen* szól hozzánk. (Gadamer) Tehát a tárgyasítás és a tárgyasított Szó perszonalifikálásának „betét-művelete” értelmetlen és félrevezető. Az ars intelligendi már tartalmazza az ars applicandi-t. Az igazság nem egy tőlünk független tárgyi dolog valósága, hanem az emberi érdekelttség valósága. Az is igaz, hogy a bűn mérhetetlenül elválaszt

1. Inspiráció vagy információ?

minket ettől a Valóságtól, de Isten Szeretete és Kegyelme révén megtanulhatunk vágyakozni azután, ami a miénk. S ha a személyes Isten megszólít engem: „Ádám, hol vagy?” – akkor erre a kérdésre válaszolni kell. Így a távolságtartás módszere: a megfigyelés-megismerés másodlagos lesz a megtéréssel és az involvációval szemben. Az Úr szavára válaszolni kell, nem pedig tárgyiasítva megfigyelgetni (szoros rokonságot sejtnek a hermeneutikai szemlélet és a hit általi megigazulás között). Az ember szava viszont nem a kinyilatkoztatás és a megszólító hagyomány. S itt továbbra is érvényes a természettudományos megfigyelés logikája. S hogy minderre rájöttem, az talán azért van, mert az emberekre nézve komolyan vettem – azt a furcsa módon egykoron a lelkészed által idézett – Selye-gondolatot, hogy megfigyelésünk élességét semmi se pótolhatja, még műszereink pontossága és megbízhatósága sem. Mindazonáltal ők mégis alárendelték a megfigyelés élességét a „műszer pontosságának”, azaz a Szentírás radikális tévedhetetlenségének.

Eleinte szkepszissel éltem – mondván – az ember szava bármilyen hitelesnek és meggyőzőnek tűnik is, nem lehet műszer pontosságú, tehát félrecsúszhat, a tévedés lehetősége mindig fennáll. S arra már a Szentírás beindult olvasása vezetett rá, hogy Isten szava és Krisztus személye nem műszer (vagy történelemkönyv), hanem élő és engem is megszólító személyes erő.

GÁBOR: NEGYEDIK LEVÉL

Jn 5,39 – Imperatívusz vagy indikatívusz?⁹

Kedves Barátom!

Nagyon helyes, hogy egy igének nem tulajdonítunk mágikus jelentőséget, s annak benső értelmét a szöveggörnyezet segítségével próbáljuk meg kibontani. De ennél tovább kell mennünk! Látnunk kell, hogy Jn 5,39-ben Jézus kifejezetten a farizeusok ellen beszél. A tá-

⁹ A fontos igevers értelmezéstörténetéhez ld. <https://biblehub.com/commentaries/john/5-39.htm>; Jn 5,39-ről Morus Tamás és William Tyndale vitatkozott a 16. században; Ld. Fabiny Tibor, *Eretnekek vagy mártírok. Hitvallás és hermeneutika a korai angol reformáció idején (1525–1535)*, Budapest, L'Harmattan, 2022, 28–32. old. (Szerk. megjegyzése). Lásd ehhez a Függelék 2-t!

gabb összefüggést, vagy „környezetet” itt sem szabad elfelejtenünk, azt, ahogy Jézus máskor beszélt a farizeusokhoz! Nem bátorította („még nem teljes az ismeretek, menjetek tovább!”), hanem megfeddte őket, szemléletük alapját, benső természetét kérdőjelezte meg! De még ennél is tovább kell mennünk! Ha elfogadjuk, hogy János apostol nem egyszerűen történelemkönyvet írt, nemcsak tudósítást közölt Isten íróeszköze, „magnójaként”, hanem írásának tendenciája volt, a szinoptikusokkal szemben másra tette a hangsúlyt, nevezetesen arra, hogy „Kezdetben volt az Ige... s az Ige testté lett”; tehát bizonyosságot tett, ígét hirdetett, a Szentlélek által megvilágosított értelme igenis „kommentálta” Isten Igéjét, azaz a történelemben való cselekedetét: Krisztus testté léételét.

De lássuk csak közelebbről a Te gondolatmenetet!

Egy szóval sem állítottam, hogy Jézus „az Írások pozitív szövegét” hatályon kívül helyezte volna. Abban is teljesen egyetérték veled, hogy a farizeusok nem vettek tudomást a teljes írásról és Jézus ezért is világított rá a Róla szóló elfelejtett vagy figyelmen kívül hagyott igehelyekre. Eddig azt hiszem, teljesen egyetértünk.

De egyetértésünk kezd megszakadni, amikor ezt mondod: „jól teszitek, hogy tudakozzátok az írásokat”. Önmagában bármennyire is helytálló, számunkra bármennyire is érvényes ez a mondat, ha ezt Jézus szájába adjuk a farizeusokkal való beszélgetéskor, akkor – úgy tűnik – kezdjük félreérteni és félremagyarázni a szituációt. Mint ha Jézus jó tanítóbácsiként vállon veregetné a szorgalmas, de nem eléggé kitartó diákokat, mintha segítené nekik és tovább olvasásra biztatná őket. Pedig Jézus itt is – mint mindenütt – a farizeusok szemléletét, alapállásukat borította fel.

Félreértésed következményeként hamis belemagyarázásnak, s „íráshited nyílt bevallásának” tudom csak elkönyvelni ezt a mondatot: „joggal hihetitek tehát, hogy azokban van a Ti örök életetek”. Itt már homlokegyenesen ellenkezőt vallunk! Ne haragudj, de ez kiforgatás! Értelmezésed a szövegbe való empatikus beleérzés (eddig még nem lenne baj!), de teljesen elcsavarod a szituáció értelmét. Miért?

Jézusként a farizeusoknak már csak egy kis „ejnye-bejnyét” juttatsz, a teljesség hiánya miatt, de nemcsak hogy békésen meghagyod őket hamis szemléletükben, de még áldásodat is adod rájuk. Retorikád hevében észre sem veszed, hogy nyíltan, kimondottan az

Írást Krisztus fölé helyezed, sőt „sokkal nagyobb bűnnek” (!) tartod azt, hogy a „Teljes írásról nem vesztek tudomást”, mintsem azt, hogy nem veszitek észre Krisztust. Mintha a cél az Írás lenne és nem is Krisztus!

Krisztus soha nem mondotta azt, hogy „az Írásokban van az örök élet”. Az örök élet ugyanis Bennem van! Senki sem mehet az Atyához, hanem csak Énáltalam! Az Írások elvezetnek hozzám. De a cél én vagyok! Az Írások Rólam tanúskodnak. Nagyon tévedtek tehát, ha azt hiszitek, hogy azokban van a Ti örök életetek! Tehát: Nem jól hiszitek, hogy az Írásokban van az örök életetek, mert az örök életetek Bennem van!

Félreértésed alapja: úgy állítod be, mintha Krisztus tanúskodna az Írásokról, Mózesről, a Törvényről stb. és nem fordítva!

Pedig éppen fordítva van!

Jézus éppen arra mutat rá (!), hogy az Írás és Mózes is Róla tanúskodik! Arra mutat rá, hogy a Törvény is (!) elvezet Krisztushoz, de csak rámutat, s közben nem vezet vissza, hátra a Törvényhez! A lelkészed így fogalmazott: „A Törvény elvezet Krisztushoz, s Krisztus visszavezet a Törvényhez”. Érdekes gondolat. Én úgy látom, Ti úgy fogjátok fel, hogy Krisztus „hátravezet” a Törvényhez. Ezzel messze-menőleg nem értek egyet! Ha viszont úgy fogjátok fel (de sajnos nem így teszitek), hogy Krisztus betölti a törvényt, s ezzel eleget tesz az Atya akaratának, s mindezt érettünk, szeretetből teszi – mert a törvény betöltése a szeretet, s hogy ennek bennünket történt megérintése, benső személyes elfogadása önző énünk feladására, kiégetésére készítet, hogy ezáltal összhangba kerüljünk az Isten akaratával és törvényével – szóval ha ezt értjük azon, hogy „visszavezet a törvényhez”, akkor boldogan egyetértünk! Összefoglalva az eddigieket tehát:

1. Nem Krisztus tanúskodik Mózesről, hanem Mózes Krisztusról.
2. Nem Krisztus van alárendelve Mózesnek, hanem Mózes Krisztusnak.
3. Jézus az Írást és Mózeszt mondja az Ő szolgájának és nem Ő lesz az Írás és Mózes szolgája.

Úgy is mondhatnánk: Jézus elsődleges panasza nem az, hogy az „Írásnak nem hisztek”, hanem hogy „Nekem nem hisztek”. Másodlagos panasza: Ti akik írástudók vagytok, s azt képzelitek magatok-

ról, hogy ismeritek Isten törvényét, azt sem ismeritek eléggé, mert a lelkiütemetek olyan, hogy Engem, a lényegét nem vesztek észre benne. És itt van az üdvbizonyosság méltóságjelzős lepörgetése: Ti, akik biztosak vagytok a dolgotokban, s azt hiszitek, hogy már van örök életetek – éppen ezáltal kerültek a legmesszebb Isten országától! Nézzétek csak meg újra és újra a farizeus és a vámszedő példázatát, s az előtte lévő bevezető igét, hogy azoknak mondta el, akik túlságosan elbizakodottnak tartották magukat!

GÁBOR: ÖTÖDIK LEVÉL

Kedves Barátom!

„Ne gondoljátok, hogy jöttem a törvénynek vagy a prófétáknak eltörlésére. Nem jöttem, hogy eltöröljem, hanem inkább, hogy betöltssem. Mert bizony mondom néktek, az ég és a föld el nem múlik, amíg minden be nem teljesedik!” A mai levelemben arra szeretnék rámutatni, hogy a Szentírás értelmezésében milyen sok múlik a hangsúlyon, s milyen veszélyekkel járhatnak a hangsúlyelcsúszások.

Mi is e fenti Igének, a Hegyi beszéd e kijelentésének központi jelentése, „állítmánya”?

Álmos, a múltkori levedben a tiltást, a „Ne gondoljátok”-at húztad alá, én viszont a pozitív állításban látom a jelentés nukleuszát: „hanem, hogy betöltssem”. Ha a negatívumot, a tiltást látjuk meg elsőként és mérvadóként ebben az igében, akár jóindulatú figyelmeztetésként, akár „fenyegetésként”, s nem a pozitív örömhírt: „betölteni jöttem”, akkor törvényt csinálunk az evangéliumból!

Ugyanis Krisztus azért küldetett, hogy érettünk (s ezért pontatlan az, hogy „helyettünk”) betöltsse a törvényt!

De talán itt még nincs is igazán nézeteltérés közöttünk!

„Mindebből azonban mi következik számunkra?” – kérdezted ama pénteki, utcai beszélgetésünk alkalmával. Azt kérdezed tehát, mi következik abból számunkra, hogy Jézus betölteni jött a törvényt, az következne-e ebből, hogy nekünk nem kellene betölteni azt?

A Te válaszod így hangzott:

Jézus példát adott nekünk, hogy hogyan kell engedelmeskedni az Atya akaratának, Isten törvényének. Tehát számunkra is ugyanúgy

érvényes a Törvény, nekünk is be kell tölteni azt. Tehát végeredményben a „Törvény elvezet Krisztushoz, és Krisztus visszavezet a Törvényhez” szellemében gondolkozol.

Mielőtt tovább mennénk, egy szubjektív sejtésemnek szeretnék hangot adni. Jézus „példaként” való említésében, s a fenti ige kiragadott idézésében bevallottan ariánus/unitárius ízt, vagy „hangot” érzek. Ők vallják ugyanis, hogy Jézus a legtökéletesebb emberi „példa”, amit nekünk követni kell, hogy megvalósítsuk a legnemesebb, legszentebb életet. Természetesen mindezt a bennünk meglévő szabad akarat tökéletességével! Ebben a képben Jézusnak egyértelműen alárendelt szerepe és helye van az egy Istennel szemben!

Az én válaszom

Én úgy vélem azonban, hogy az evangéliumok (különösen János) és a páli levelek szellemében nekünk nem lehet és nem is szabad kettéválasztanunk Isten törvényét és Krisztus hitét. Nekünk nem kell úgy betölteni a Törvényt, mint Krisztusnak, ugyanis mi erre képtelenek vagyunk. Krisztus munkáját nekünk nem kell újra elvégezni. (Ezt legfeljebb a katolikus miseáldozat próbálja meg...)

Szerintem nem megfelelő kifejezés a „példa”, s nem véletlen, hogy mindezt az ariánusok/unitáriusok hangsúlyozzák, akik szerint Jézus elsősorban ember volt, aki példaként utánozható. Ezzel szemben én úgy vélem, hogy Krisztus törvénybetöltését mi képtelenek vagyunk elvégezni, kívülről sohasem tudjuk igazán követni őt, a hit általi megigazulás és a kegyelem értelmezésében mindenféle „szünergista” elképzelés meddő kísérlet marad.

Krisztus búcsúbeszédében nem arra szólított fel bennünket, hogy „utánozzuk a példáját”, hanem azt mondta, hogy „senki sem mehet az Atyához csak énáltalam” (Jn 14,16). Azt hagyta ránk, hogy „Maradjatok énbennem, és én is tibennetek” (Jn 15,14), mert: „Nem hiszed-é, hogy én az Atyában vagyok és az Atya én bennem van?” (14,10) „Az pedig annak az akarata, aki elküldött engem, hogy mindaz, aki látja a Fiút és hisz Őbenne, örök élete legyen, és én fel-támasztom azt az utolsó napon” (Jn 6,40)

Tizenhat éves voltam, amikor először fogott meg János evangéliumának e csodálatos szépsége, ereje, mélysége, „dimenziója”: „énbennem – én Tibennetek” és „én az Atyában – az Atya énbennem”. Micsoda tökéletes egység! Az Atya a Fiúban, a Fiú az Atyában, a

Fiú a Hívőben, a Hívó a Fiúban. A Fiún keresztül („énáltalam”) a Hívó az Atyában, az Atyánál, Otthon, a Helyén! Valóban Krisztus személye (És nem a Kinyilatkoztatás) a rendkívüli lajtorja (Mostantól...), melyben személyünk az Atya személyének közelébe kerülhet, sőt: Egy lehet vele! Krisztus a falakat áttörő, mindent átható, átjáró, egymásba játszó egységteremtő, a gyermekeknek a csak Úr helyett Atyát adó erő. Az Úr ezzel megmarad Úrnak, de több is lesz: Abba, Atyánk, Mennyei Atyánk.

Itt szeretném újra hangsúlyozni az evangélium mélységét, a törvény egysíkúságával szemben. Távol álljon tőlem, hogy ezzel a Törvényt, Isten akaratát lebecsüljem, s csak azt mondom, hogy az evangélium nélkül a Törvény üres. Krisztus azért jött, hogy ezt az űrt átjárja, „feltöltse”, betöltse. S itt van az értünk történt áldozat jelentősége: A Törvény betöltése a szeretet.

Krisztuson kívül, még akkor is, ha az Ő példáját utánozzuk – mi nem tudjuk betölteni a Törvényt, nem tudunk eleget tenni az Atya akaratának!

Cseri Kálmán egy szép hasonlatával azt mondhatnám, hogy Krisztusban élve úgy vagyunk védettek a Sátán támadásától, mint egy sima búrában, gömbben, anyaméhben. A búrában, a gömbben nem tud minket megfogni a Sátán – ugyanis állandóan „lecsúszik róla a keze”, s csak akkor csap le azonnal reánk, ha a gömbből, a Krisztusban nyert védettségünkéből „kikandikálunk”, ha valamit a saját erőnkéből (hallod, szabad akarat és szünergizmus?) kívánunk elérni. Ilyenkor azonnal megragadja a „kidugott” ujjunkat, vagy kezünket, s már egy talpalatnyi föld elég neki, ahol a tagadás lábát megveti, s Isten országát – legalábbis bennünk – meg akarja dönteni.

Összefoglalva, az evangélium örömhírét én abban látom, hogy nekünk nem a Törvényhez kell ragaszkodnunk, hanem Krisztushoz, mert Krisztus ragaszkodik a Törvényhez – betölti azt, s minket pedig töltsön be és járjon át a Krisztus, mert csakis Krisztusban elrejtve, Krisztus értünk haragvó szeretetében, Krisztus védettségében védekezhetünk a Sátán támadása ellen. Isten előtt nincsen és nem is lehet saját igazságunk, csakis Krisztusban van a mi menedékünk és igazságunk. Az apostol is ezt erősíti meg 2Kor 5,21-ben: „Mert azt, aki bűnt nem ismert, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk Őbenne”.

GÁBOR: HATODIK LEVÉL

Kedves Judit!¹

A Törvény síkban lát – az Evangélium térben

Köszönöm a leveledet, válaszodat. A törvény betöltése a szeretet.

Egyetértve mindazzal, amit megfogalmaztál – főleg előző beszélgetéseinkhez –, a következőket szeretném hozzáfűzni.

A Törvény látásmódja csak síkban és „lineárisan” lát, az Evangélium pedig lényege szerint téri látásmód. S ezt akkor érthetjük meg leginkább, ha a krisztusi mondatot: „betölteni jöttem a törvényt” közelebről elemezzük. Isten kinyilatkoztatja a Törvényt, aminek a bűnös ember a legnagyobb igyekezete ellenére sem tud eleget tenni. A bűnös ember már pusztá létezésével is kikezdi, sérti, megsebzí Isten akaratát és teremtési rendjét: Törvényét. Annyira, hogy ezen a Törvényen „úr” keletkezik, egyenesen üres lesz, pusztá kongás. Hiszen a Törvény csak az által teljes, ha „tele” van, be van töltve. Isten ezért nyugodtan megsemmisíthetné a világot, hiszen a tökéletes teremtési rendjét a bűnös ember üres kongássá változtatta, ahol a prófétai hang is már csak a pusztába kiált. De Isten úgy szerette a világot, hogy az Ő egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz Őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen! Krisztust nem azért küldte el, hogy általa eltörölje a teremtési rendjét és Törvényét, hanem, hogy a tátongó űrt és szakadékot, ami az Isten és az ember között a bűn következménye miatt létrejött – betöltse. Mivel ő cselekedett és kegyelme munkálkodott, ezért a Törvény betöltése a Szeretet.

S itt értjük meg az evangélium mélység-dimenzióját, téri látásmódját a Törvény igazságosságon alapuló, de végeredményben jogi legalista szemléletével szemben. Az űrt csak Krisztus töltheti be, csakis Ő járhatja át, a bűnbeesés utáni ember erre mindig képtelen marad. Egyes egyedül Krisztusban, hozzá kötődve, Őt szorongatva, Benne elrejtve van a mi menedékünk. Nem a mi akaratocskánk, hanem csakis Általa, az Ő akaratából lesz teljes a Törvény. S ha azt világosan látjuk, hogy Isten mégis, minden bűnünk, kárhozatra

¹ „Judít” Álmos felesége, aki egy levelében szintén hozzászólt Gábor és Álmos vitájához.

méltóságunk ellenére szeret minket (Úgy szerette Isten a világot...) akkor azt hiszem szakítanunk kell az eddigi, általam is vállalt és hangoztatott Istenképpel, miszerint Isten „igazságos és szerető” Isten. Ez lényegében egy anzelmista, dualista, lineáris és síkbeli Istenkép.

Ha viszont az evangélium fényében értjük és érezzük Isten életet adó, felszabadító erejét, akkor felismerhetjük, hogy haragja mögött (tér!) a teremtményei iránt (hiszen az övéi!) tanúsított szeretete van. Ez a mélysége és térbeli látása az evangéliumnak. Nem külön igazságos „és” külön szerető Isten, hanem az Isten EGY. Igazságában, Törvényében, haragjában, Ítéletében elrejtett az Irgalma és a Szeretete. Akárcsak egy „gömbnek”, aminek a felszíni rétege tüskés, szúrós, s a bűneink miatt jogosan okoz fájdalmat nekünk. Ugyanakkor mégis ez a látszatra szúrós és fájdalmat okozó gömb rejt magában az élő magot, az életet adó és teremtő forró szeretetet, az evangéliumot.

Bár *expressis verbis* nem mondjátok, én úgy sejttem, hogy számotokra azért az Isten jobban „igazságos” mint „szerető”, legalábbis az üdvtörténeti (egyébként helyes) „menetrendben” Isten kétszer is igazságos, s csak egyszer szerető. Igazságos az üdvtörténet elején a Törvényadásban és a végén az Ítéletkor. Ezzel szemben mindössze a közepén szerető, az Evangéliumban. Távol álljon tőlem, hogy ezzel a számomra egyébként megvilágosodott és sokat jelentő üdvtörténeti szemléletet kívánnám karikírozni. Én csak az erre épülő képet, az Íráshit-motiválta lineáris egysíkú, azaz síkbeli szemléletet próbálom megcáfolni. Mert az evangélium térbeli szemlélete szerint az Isten legbelső lényege, „magja” a Szeretet. Ezért teremtette a világot, és ezért igazságos. Haragjára szükségem van, csakis az Ő haragja alá menekülhetek a Sátán támadásaitól. Bizodalmam és reménységem van Isten kinyilvánított Kegyelmeiben.

Kegyelme, Szeretete, és Irgalma miatt haragszik ránk.

Összefoglalva: nem „és”, hanem „mert”. Isten nem haragvó (igaz) „és” szerető Isten, hanem haragvó (igaz), „mert” szerető Isten.

Atya-Fiú-Szentlélek kérdése

Itt is teljesen egyetértünk, s valójában nem vitatkozunk. Én szóban azt említettem, hogy hiszem a benső teljes egységet, csak a „teljes azonosságot” nem fogadom el, hiszen akkor felcserélhetők lennének

egymással. Márpedig az Atya: Atya, a Fiú: Fiú, a Szentlélek: Szentlélek. Három különböző személy tökéletes egysége. A Bibliában olvasunk olyan kijelentéseket is, miszerint Krisztusnak sincs teljes bepillantása az Atya tervébe: „Arról a napról és óráról pedig senki semmit sem tud, sem az égben az angyalok, sem a Fiú, hanem csak az Atya”. (Mk 13,32)

Valóban igaz, hogy a benső egységük lényege a tökéletes szeretet (Jn 5,20; 3,35), s nagyon örülök annak a meglátásodnak is, hogy az Atya-Fiú-Szentlélek teljes egységének éppen számunkra van jelentősége. Az Atya-Fiú szeretetének kisugárzásaképpen megvalósul a Fiú-ember és az ember-felebarát egysége. Az ő tökéletes szeretetközösségük köt minket is az Atya szeretetéhez. Ti Énbennem, Én Tibennetek, Én az Atyában, az Atya Énbennem, tehát Ti is az Atyában és az Atya is Tibennetek. Ez a téri látásmód, a tökéletes egységér.

1. 1Jn 2,5–7

Az apostol itt nem Krisztus követésének külső példáját hangsúlyozza, hanem azt mondja, hogy aki Őbenne marad, annak úgy kell járni, amint Ő járt. Itt megint a hangsúly eltalálása (aláhúzás!) a fontos. Hiszen gondoljunk bele csak ismét a képbe! Ha Őbenne vagyunk, a burokbán, sőt (bizarr a kép, de ül) a „méhben”, a gömbben, akkor nem is tudunk másképpen járni. Ne csináljunk ismét törvényt az evangéliumból, külső parancsot abból, ami a belső! S most világosodott meg egy régi kételyem: „hogyan lehet parancsra szeretni?”, „hogyan lehet a szeretet parancsolat?” A válasz most már olyan egyszerű: sehogy és mindenhogy. Külső parancsra persze, hogy nem lehet szeretni. A szívünkbe irt törvénnyel a Szentlélek által értjük, ha Krisztusban vagyunk, másképp nem tehetünk, mert ha másképp teszünk, akkor nem vagyunk a Krisztusban, nem vagyunk Őbenne. Visszatérve bizarr képemre, akkor úgy „kell járnunk” (de ez azt jelenti, hogy csakis „úgy tudunk járni”), ahogyan Ő járt. Ahogyan, amerre lép az engem szíve alatt hordó anya, vagyis Krisztus, csakis arra, abba az irányba mehetek én is. Ha más úton megyek, még akkor is, ha azt hiszem, hogy Őt, a példáját követem – nem vagyok az övé. Ez az egység csodálatos titka.

2. A „világ” (1Jn 2,15–17)

Aki egysíkú törvényként olvassa az evangéliumot, az nem érti annak benső terét, mélységét és összefüggését. Az könnyen megütközhet azon, hogy miképp lehet az, hogy „Isten úgy szerette a világot” (Jn 3,14), s nekünk viszont azt „parancsolja” az apostol, hogy „Ne szeressük a világot” (1Jn 2,15). Hát hogy van az, hogy amit Isten szeretett, azt nekem nem szabad szeretni?

Azt szeretném elmondani, hogy az evangélium itt is felszabadít, annak téri látásmódja örömmel tölt el bennünket, de egyúttal komolyságra is int. Isten ugyanis szerette a bűnös világot, s Krisztus kereszthalála által kiragadta a bűn hatalmából. Hát persze, hogy szerette, hiszen Ő teremtette, Övé ez a világ. A bűn mélységébe zuhant embert kiragadta az Ellenség hatalmából. A Sátán azonban tovább dolgozik és puffog, s „világa” által, a Szentlélek nélküli világgal kísérti állandóan az embert.

De mi is az a Szentlélek nélküli „világ”? Hogy is írja az apostol? A „test kívánsága”, a „szemek kívánsága”, „az élet kérdésé”! Ez a világ a meg nem szentelt világ. Ez a világ a Káprázat: a csillogás, a hiúság, a kérdés, a büszkeség, a hamisság, a látszat, a ál-ság, az álarc, a képmutatás, a címek, a protokoll, a gyönyör, a romlás, a rothadás. Ez a látszat-világ Isten valóságos világának hamisított mása: a Sátán teremtése. Ezt a „világot” valóban ne szeressük, mert ez csillog, bűvöl, szédít, becsap és végezetül pusztít minket.

A Krisztusban élő, Krisztus védettségében elrejtett ember számára ez annyira nyilvánvaló. Csak amikor kikandikálunk védettségünk meleg burkából, akkor kezd szédíteni, eredendő hidegét melegnek álcázva, lassan maga köré tekerni minket a Sátán. A Krisztusban élő ember (itt jön a „mélység”) átlát a káprázat-világ talmi csillogásán, s Isten teremtett világának csodájában, a szabadság tökéletes törvényében gyönyörködik. Ha ezt nem teszi meg és ennek nem tud vidáman, felszabadultan örülni, s ha kell ujjongani, akkor ott valami baj van az evangélium (örömhír!) iránti fogékonysággal.

Isten teremtett világának szépségét leolvashatjuk egy fűszálról, egy illatos virágról, a gyermekek kacajáról, egy öregasszony mosolyáról, sőt még a hitetlen ember arcáról is. A „szeressétek ellenségeket” parancsában éppen ez a gondolat van elrejtve. Vajon tudja-e

az igazán szeretni az ellenségét, aki azt látja, hogy annak személye mennyire „összenőtt a bűnnel”? Isten pedig a leghetlenebb helyzetekből, emberekből, kövekből is tud támasztani fiaikat! Hiszen minden emberbe belehelyezte teremtésének szikráját (imago), lényének hasonmását.

A bűn, a Sátán, a Káprázat világa megpróbálja elaltatni bennük ezt a szikrát. A Krisztusban hívónek át kell látnia az ellenség Sátán befedte arcán, s a Sátán irányította akarat mögött hittel fölfedezhetem az isteni teremtés eredendő jóságát és tökéletességét. S a Szentlélek segítségével az ellenség megtérítésén, a benne is alvó pneuma felélesztésén kell munkálkodnom, természetesen a számomra adott korlátok között.

Az egyik legkedvesebb Igém az evangéliumokból: „Atyám, bocsáss meg nekik, nem tudják mit cselekednek.”

Így nekünk sem a világból való kivonulást – igazságunkat védendő – kell választanunk, hanem a megértést, a Krisztushoz való kötődést, azt kell elfogadnunk, hogy nem mi választunk, hanem minket választ az Isten. Csakis így láthatjuk meg a Sátán „teremtése”, a „világ” mögött Isten teremtését: a Világot. Jézus ezt mondta: „Ti vagytok a földnek savai” és „Ti vagytok a világ világossága” (Mt 5,13–14). Továbbá: „nem azért jöttem, hogy kárhoztassam a világot, hanem, hogy megtartsam” (Jn 12,47). Végezetül pedig a főpapi imában így könyörgött érettünk: „Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem, hogy őrizd meg őket a gonosztól (Jn 17,15).

Hát mi ez, ha ismét nem az evangélium térbeli látásmódja? Krisztushoz tartozásunk révén mi már Isten országának építőkövei vagyunk, s ugyanakkor mégis ebben a világban kell élnünk. Isten tett és helyezett bennünket oda, ahol vagyunk, azért, hogy ott hirdessük az ő dicsőségét, igazságát és szeretetét. Nem a mi feladatunk az, hogy kivonuljunk, s „maradékként” körbekerítsük a mi kis világunkat, saját tanításunkat, ami szerintünk az egyedüli tiszta terepnum a világgal szemben. Hiszen a búza és a konkoly példázata is azt tanítja, hogy nem nekünk kell elvégezni a szétválasztást.

Ez nemcsak tévedés, hanem Isten akarata elleni bűn. Mert a körbekerítés nemcsak fülleltséget, merevséget, gettoid állapotot hoz létre, hanem mivel a bűn teremtette, bűnben fogant, s mint a bűn törvényszerűsége továbbgyűrűzik és további szakadásokat idéz elő.

Nem tagadom, hogy adódhatnak olyan helyzetek, ahol a „másként nem tehetek” logikája érvényesül. De ha Isten kiválasztása és a Szentlélek egységteremtő munkája helyett én óhajtom szervezetileg is megteremteni akár a Nagy Világegyház Egységét (ökumené), akár az Egyedül-Igzhívők Kis Gyülekezetét – ugyanazt a bűnt követem el.

3. A szabad akarat

E téves szemlélet gyökereit én a szabad akarat tanításában is látom. Nagyon imponáló, s az emberi méltóságunknak kétségtelenül hízelgő tanítás a szabad akarat. Így írtad Judit: „a teremtés máskülönben kisebb horderejű lenne”. Álmos Babits-cikkének kifejezésével élve erre azt mondom, hogy ez „olyan nekünk tetsző” igazság, s Luthernak a szolgálai akaratról szóló tanításától viszolygunk, nyíltan Erasmusnak adunk igazat, mondván, ez a Luther lekicsinyel minket, s ha magunkévá tennénk tanítását, ez jó ürügy lenne a felelősség elhárítására.

Az teljesen igaz, hogy sokáig rugódozunk az ösztöke ellen, lázadunk Istennel szemben és nem engedjük be az ajtó előtt álló és zörgető Krisztust a szívünkbe és értelmünkbe. Ellenben a Szentírás tanítása szerint én azt hiszem, hogy ilyenkor nem mi ellenkezünk, hanem a bennünk lévő bűn, a Sátán tartja bilincsben akaratunkat. Ágostont idézem: „Engem nem vas kötött bilincsbe, hanem saját akarat vasa. Az Ördög akaratomra kulcsolta karmait, láncot kovácsolt belőle és pórázra fogott engem”. Tehát a Sátán jóval nagyobb erő mint mi vagyunk, hiszen akaratunk ekkor még neki szolgál, tehát szolgálai akaratunk van.

A bűnbeesés nem részleges, hanem teljes. S nem lenne teljes, ha – mint Álmos egykor szóban mondotta – egy icipicike szabad akaratunk mégis megmaradt. Ha így lenne, akkor Isten nélkül is tehetnénk bármi jót. Mert ha nem volt teljes bűnbeesés, akkor a Kegyelem sem lehet teljes.

Megjegyzem, hogy Walter von Loewenich jól kifejti könyve „Hit és syntheresis” című fejezetben, hogy Luther miként cáfolta meg a skolasztikának Jeromostól datálható syntheresis fogalmát, miszerint Ádámban az értelem szikrája nem oltódott ki teljesen, miután kiűzetett a paradicsomból, ugyanis ez teszi képessé őt a bűn felis-

merésére. Luther erre azt válaszolta, hogy a Bűnbeesés totális korrupció

Ha elfogadjuk, hogy bűnös akaratunk a Sátánnak szolgál és engedünk Isten munkájának, így akaratunk fokozatosan és talán észrevétlenül átcsúszik Isten akaratába. Az ő szolgálói leszünk. Tehát akaratunk lényege szerint szolgál-akarat.

Most bizonyára azt mondjátok, hogy én is „engedésről” beszélek. Mi ez hát, ha nem a szabad akarat? Ellenkezőleg! Az engedést is Isten akarja bennünk, az Ő ereje, munkája, megmentése dolgozik bennünk. Ez olyan egyszerű: nem mi választjuk Istent, hanem Ő minket. „Nem abban van a szeretet, hogy mi szerettük az Istent, hanem hogy ő szeretett minket, és elküldte az Ő Fiát engesztelő áldozatul a mi bűneinkért.” 1Jn 4,10 Ezt szeretném Nektek hirdetni, mert úgy érzem ezt még nem ismeritek. Ez a Kegyelem.

A szabad akarat másik veszélye abban kísért, amit így ír: „tőlünk függ, hogy ápoljuk-e ezt a kapcsolatot”. Luther erre bizonyára azt írta, ha tőlünk függ, akkor az a mi érdemünk. Isten előtt nekünk, bűnösöknek nincsen, nem lehet semmiféle érdemünk. Istenhez képest mindnyájan emberek vagyunk és mindnyájan tévedhetünk. S nekem az fáj, hogy „Ők” nem ismerik el, hogy tévedhetnek (legfeljebb azt az egyet, ami „beteljesedett”).

Pedig a „mi igazságunkat” bármikor porrá zúzhatja és porrá is zúzza Isten Igazsága! „Hálát adok Néked, Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsék és értelmesek előtt és a kisdedeknek megjelenítetted” (Mt 11,23 és Lk 10,21). „Hanem a világ bolondjait választotta ki magának az Isten, hogy megszégyenítse a bölcséket, és a világ erőtleneit választotta ki magának az Isten, hogy megszégyenítse az erőseket, és a világ nemteleneit és megvetetteit választotta ki magának az Isten, és a semmiket, hogy a valamiket megsemmisítse: „Hogy ne dicsekedjék ő előtte egy test sem” (1Kor 1,27–29).

(A levelezés itt megszakadt, ha volt folytatása, az elveszett.)

2. MERT MEG VAN ÍRVA?

A levelek hermeneutikai hozadéka

Hogyan kapcsolódnak Gábor gondolatai Coleridge-éhez? Amit fent Coleridge kérdéses tannak, gondolkodásmódnak, nézetnek, „kövé merevedett nézetnek” nevez, az Gábor számára a „radikális tévedhetetlenség”. Így fogalmaz Gábor:

„Hiszek abban, hogy a Szentírás tévedésmentes bizonyágtétel és tanítás, amely az élő Krisztusról s az engem is teremtő igéről szól. Nem hiszek viszont a Szentírás literális csatlakozhatatlanságában, a radikális tévedésmentességben, vagyis abban, hogy a Biblia emberi (történelmi, földrajzi, biológiai) szempontból is tökéletes és kifogástalan lenne, nem hiszek a Szentírás »materiális« csatlakozhatatlanságában.”

Ebből logikusan következik, hogy meg kell különböztetni a Szentírást, a kinyilatkoztatást (kijelentést), a szöveget, Isten igéjét és az evangéliumot, mert e fogalmak összemosása sok veszély forrása.

Az egyház sohasem a Szentírást, hanem az igét hirdette. Pál apostol nem azt tanította, hogy a hit olvasásból van, hanem, hogy hallásból, a hallás pedig Isten igéje által (Róm 10,7). Ez az ige Luther szerint egyszerre törvény és evangélium, ám e kapcsolatban az evangélium erősebb. Az evangélium az az isteni kincs, amelyet a törékeny emberi cserépedény, a Biblia hordoz (2Kor 4,7). Az Isten Szentlelke által ihletett emberek lejegyezték azt a szöveget, amely tartalmazza Isten igéjét, Luther hasonlatával élve úgy, amint pólya a csecsemőt, vagy amint – Gábor hasonlatával – egy kút a forrás vizét. Szerinte amint a pólya sem azonosítható a csecsemővel, vagy a kút a forrás vizével, ugyanúgy az emberi nyelv és szöveg sem azonosítható Isten beszédével vagy igéjével. Ugyanakkor a paradoxon a Biblia és az evangélium viszonyára is igaz; nevezetesen, az evangélium is „hordozza” a Bibliát, a Szentírás szövegét. Az evangélium dűnamizában van az az isteni erő, amely megtartja a cserépedényt. Ugyanígy az isteni csecsemő ereje tartja meg a számára védettséget adó pólyát, s az élő víz formálja meg a kút, és nem a kút a vizet.

RADIKÁLIS TÉVEDHETETLENSÉG

(literalizmus, verbálinspiráció, fundamentalizmus)

A következőkben váltófogalomként használjuk a „literalizmus”, „radikális tévedhetetlenség”, „verbálinspiráció” és „fundamentalizmus” fogalmakat. Természetesen mindegyiknek van saját, körülhatárolható jelentésmezője, ám közös mindegyikben, hogy az isteni inspirációt tévedhetetlen információnak (inerrantia) is tekintik. Szerintük nem a Szentírásban van Isten igéje, hanem maga a Szentírás a kinyilatkoztatás. Elvetik azt a teológiai (főleg barthiánus) nézetet, hogy a Biblia szövege „tanúskodik” a kinyilatkoztatásról, valamint Isten igéjéről (amelyek teológiailag szintén különböznek egymástól). A teremtés nem történet számukra, hanem valóságos történelem: Isten hatszor huszonnégy óra alatt teremtette a mennyet és a földet, a kígyó valóban beszélt a paradicsomban, Jónást a valóságban lenyelte a hal, és így tovább. Ennek fényében elvetik a menny és a föld, valamint az élet kezdetéről szóló tudományos-régészeti elméleteket. Luther nyomán fogalmazva, hiányzik náluk az, ami a teológust teológussá teszi: „a megkülönböztetés képessége”, azaz nem (vagy nagyon ritkán) különböztetik meg a szó (betű) szerinti vagy a képletesen értendő bibliai szövegeket.

IGAZSÁG VAGY REFERENCIÁLIS „igazság”?

Gábor az első levelében a bibliai nyelvről, főleg a próféciákról és a Jelenések könyvéről írta: „Igazságuk tehát nem a tudományos nyelv denotatív igazsága, hanem a költői nyelv összetettebb és más, mélyebb Igazsága”. Fontos látnunk a különbséget a nagybetűs „Igazság” és a kisbetűs „igazság” között. A „Biblia Igazsága” az Isten beszédének, a Logosznak, az ő megtestesülésének, azaz Krisztusnak az Igazsága, aki magáról mondja, hogy „Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet” (Jn 14,6). De azt is mondja, hogy ő az „Élet”. Nem nehéz belátnunk, hogy az az Élet, amiről Ő beszél más, mint a mi biológiai, földi „életünk”.

Ugyanez érvényes az „Igazságra”, ami más, mint ez emberi, tudományos „igazság”. A tudományos igazság a kétszer kettő igazsága, amelyet az emberi tudással, kartéziánusi logikával és matematikával

igazolni lehet. De Isten Isten, Ő az Igazság, és nem ember, akinek az igazsága a matematika igazsága.

Itt kell megvilágítanunk az igazság és a nyelv kapcsolatát. Hamarosan látjuk, hogy a kanadai irodalomtudós, Northrop Frye (1912-1991) is hangsúlyozta, hogy a 18. század környékén jelenik meg az a nyelvszemlélet, amely szerint a szavak arra vonatkoznak, amit leírnak (deskriptív nyelvi fázis). Az a szemlélet, amely a Biblia szövegének igazságát a szövegen kívüli (például történelmi, földrajzi, biológiai igazságra (valóságra) vonatkoztatja, Frye szerint referenciális, „kifelé húzó”, ahogy ő mondja, „centrifugális” igazság, amely a Biblián kívül eső valóságnak történő megfeleltetéssel akarja verifikálni a Biblia szövegének, állításainak az igazságát. Tehát eszerint, ha a Bibliában említett tények megfelelnek, azaz egyértelműen vonatkoztathatók a külvilág tényeire, akkor a Biblia „igaz” és tévedhetetlen. Ha ezt még most nem is látjuk, hangzik az érvelés, a jövőben majd kiderül, hogy „Die Bibel hat doch recht”, vagyis a Bibliának mégis igaza van (Werner Keller).

Frye szerint a Biblia szövegének igazságát nem a külső szavakra, eseményekre kell vonatkoztatni, hanem a Biblián belüli szavakra. Ezt nevezi Frye a befelé húzó, „centripetális” igazságnak. Ez érvényes például az Ószövetség és az Újszövetség kapcsolatára is. Augustinus szavaival: az Ószövetség elrejtje és magában hordja az Újat, az Újszövetség pedig felfedi, kinyitja az Ószövetség értelmét.¹ Rámutat – amiről már szóltunk – a Biblia nem azért igaz, „mert megvan írva” (ez a literalizmus), hanem „azért van megírva, mert Igaz”.

A deskriptív, referenciális, „tudományos” nyelvszemlélet az újkorban jelenik meg, amelyik ilyen külső tényekkel igyekszik elfogadtatni a Biblia szövegének „igazságát”. Nemcsak a fundamentalizmus, hanem a bibliakritika is így gondolkodik. Bár látszatra az egyik tűz, a másik víz, s egymással a végletekig ellenségesek, mégis mindkettő gondolkodását a modern kor nyelve és igazság-fogalma jellemzi, s mindkettő negligálja, hogy a Biblia nyelvi fázisa jóval korábbi, mint a modern koré. Bár mindkét fél bizonyára tiltakozna, kimondom,

¹ Ugyanez érvényes a tipológiára is, ld. Fabiny Tibor, *Az eljövendő árnyékai. A figurális-tipológiai olvasás*, Budapest, Károli Gárpár Reformáus Egyetem – L'Harmattan Kidó, 2016. 21.o.

hogy végső soron mindezért inkább egymás unokatestvérei, mintsem ellenségei.

Természetesen nem állíthatjuk, hogy a Biblia mentes minden kortörténeti igazságtól, hiszen Jézus Krisztus is a történelem egy időben meghatározható, földrajzilag egyértelműen lokalizált helyén élt, s az Ószövetség iratai is konkrét történelmi időszakban születtek. A hívő keresztény Jézus Krisztus feltámadását egyértelműen valószínűsítően megtörtént, történelmi eseménynek tekinti. Ugyanakkor, mint Jürgen Moltmann írja, a hitbeli meggyőződést nem lehet történelmi kutatásokra alapozni. „A feltámadott Krisztust a Szentlélek mai ereje ismerteti meg velünk, ezen keresztül érzékeljük.”²

A Biblia Igazsága tehát nem e külső tényeknek való megfeleltetésből származik, hanem a szavak egymásra való, benső utalásokból (itt mondhatjuk: referenciájából). Elég, ha a reformátori „a Biblia önmagát magyarázza” elvre gondolunk, amit nem elég hangoztatunk, hanem komolyan is kell vennünk. Hans Frei (1922-1988) amerikai teológus szerint a szavak egymásra utaltsága, kohéziója teremti meg a jelenlétet, ami a Biblia szerint Jézus Krisztus jelenléte, az ő Önmagával, Istennel való benső azonossága, identitása, amelyre a János evangéliuma is többször utal. Amint Frei írja, a Biblián kívüli, történelmi valóság a 18. században önállósította magát, s ezóta vette kezdetét a Biblia Igazságától, referenciális igazság.³

Véleményünk szerint a Gábor által „radikális tévedhetetlenségnek” nevezett elvet James Barr nyomán azonosíthatjuk a fundamentalizmus fogalmával, ezért érdemes röviden bemutatni ezt az irányzatot.⁴

² Idézi, George Hunsinger, *Új teremtés hajnala. Barth teológiai realizmusa és a feltámadás*. Hermeneutikai Füzetek 29. Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2015, 51.o.

³ Hans Frei, *The Eclipse of Biblical Narrative. A Study in Eighteenth and Nineteenth Century Hermeneutics*, New Haven and London, Yale University Press, 1974, 4-6.

⁴ Az itt következő bekezdések némelyikét átvettem az alábbi cikkeimből: „Mi a fundamentalizmus?” In: *Hívő megértés. Válogatott egyházi publicisztika. Teológiai reflexiók*. Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2008. 39-43. o., továbbá in: *Túl a literalizmuson. Gondolkodó párbeszéd a teológiai hermeneutikáról*. Budapest, L'Harmattan, 2023. 226-228. o.

FUNDAMENTALIZMUS = BIBLIA-LATRIA?

Mivel a kifejezés külföldön és Magyarországon is negatív csengésű, általában azok sem vállalják, akik a Szentírás tévedhetetlenségét vallják. James Barr (1924–2006) brit ószövetséges teológus pedig a tévedhetetlenséget (inerrantia) tekinti a fundamentalizmus elsődleges ismervének (*differentia specifica*).⁵ Barr 1977-ben jelentette meg a *Fundamentalism* című művét, amely 2019-ben magyarul is napvilágot látott. A polemikus hangú könyvet 1984-ben követte az *Escaping from Fundamentalism* (Menekülés a fundamentalizmustól), amelynek a magyar nyelvű kiadása szintén várható. Az utóbbi könyv hangja kevésbé éles, sőt egyenesen lelkipásztori indíttatásból született.

Gyakran hallott érvelés: ha Isten – aki tökéletes és tévedhetetlen – a Biblia szerzője, akkor a Biblia szövege is teljesen tévedhetetlen, mert Isten nem hazudik. Ez a felfogás a Biblia szövegét nemcsak az igével, hanem Istennel is azonosítja. A bölcsészettant hallgató egyetemista az angol költő, akárcsak a 19. században Coleridge, „Biblia-latriának” nevezi az isteni „inspirációt” isteni „információval” azonosító meggyőződést. A bölcsész a szöveg ilyen „istenítését” (bár ő ezt a kifejezést nem használja) – ha Biblia-latriáról⁶ van szó – egyenesen „bálványimádásnak” tartja.

A fundamentalizmus kifejezés tekintetében az átlagemberek fejében általában zavar uralkodik. Hívő keresztények sokszor nem értik, mi közülük lehet az öngyilkos iszlám fundamentalista terroristáknak a Szentíráshoz hűséges keresztényekhez.

A fundamentalizmus kétségtelenül olyan vallási jelenség, amely mindhárom monoteista világvallásban – a zsidóságban, a kereszténységben és az iszlámban is – fellelhető.⁷ Mindhárom monoteista világvallás a kinyilatkoztatás vallása, s ezért mindegyikben a szent

⁵ James Barr szerint az a fundamentalizmus elsődleges ismervé (*differentia specifica*), ami a Biblia szövegének a külső (földrajzi, biológiai, történelmi) valósággal való kizárólagos megfeleltetését jelenti. Lásd: James Barr, *Fundamentalizmus*. Budapest, Luther Kiadó, 2019. 117–135. o. (a szerk. megjegyzése)

⁶ A Biblia-latriáról egy cizelláltan érvelő fejezet olvasható in: Saphir Adolf, *Krisztus és az Írás*. Biatorbágy, Spalding Alapítvány, 2020. 123–132. o.

⁷ https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2658/1/Koz_Gazdasag_2016_3_Rostovanyi_u.pdf?fbclid=IwAR1BMZkLF4Slw2bHppb1TRcO30dtH76dRSzU9zkymwDv-hZlCtX3JZnaUnDg

könyvnek⁸ (a héber Biblia, az ó- és újszövetségi Szentírás és a Korán) kivételezett szerepe van. A szent iratokhoz való viszony, azoknak az isteni tekintélye, inspirációja és értelmezése mindegyik vallásban a hitélet alapjának, „fundamentumának” tekinthető. A fundamentalizmus ezért elsősorban hermeneutikai kérdés.⁹

A vallás és a politika mindhárom vallásban jelentkező sajátos keveredése és összefonódása is fundamentalizmus. A politikai érzelmekekkel és indulatokkal összekeveredett vallás veszélyes szellemet engedhet ki a palackból akár a Közel-Keleten, akár Amerikában vagy Magyarországon.¹⁰

Mielőtt a fundamentalizmus hermeneutikai problémáiról¹¹ szólnunk, hadd utaljunk pozitív aspektusára. Ez pedig az alapokhoz, nevezetesen a „fundamentumhoz” való visszatérés igénye: „Mert más fundamentumot senki nem vethet azon kívül, amely vétetett, mely

⁸ Robert Detweiler, „What is a Sacred Text?” In: *Semeia*, 31. szám, 1985. 213–230. o.

⁹ A fundamentalizmus fontosabb magyar nyelvű szakirodalmi: Izsák Norbert, *Az amerikai vallási fundamentalizmus története: a kezdetektől 1947-ig*. Budapest, L'Harmattan, 2021; Eric W. Gritsch, „A fundamentalizmus”. In: Eric W. Gritsch, *Veszélyes lelkiismeretek. A keresztény hit négy visszatérő betegsége*. Hermeneutikai Füzetek 44., Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2021. 60–101. o.; James Barr, *Fundamentalizmus*. Budapest, Luther Kiadó, 2019; Horváth Orsolya, „Mi a fundamentalizmus? James Barr fundamentalizmusfogalmának távlati és buktatói”. In: *Credo Evangélikus Műhely*, 1. szám, 2023. 88–95. o.; <https://felszabter.hvgblog.hu/2023/09/12/miert-fundamentalista-szabados-adam-divinity-gyorstalpalo/>

¹⁰ Vö. Gregory A. Boyd, *A keresztény nemzet mítosza. Hogyan pusztítja el az egyházat a politikai hatalomvágy?* Budapest, Luther Kiadó – Hermeneutikai Kutatóközpont, 2022.

¹¹ A téma jelentősebb külföldi szakirodalmi: Karen Armstrong, *The Battle for God. A History of Fundamentalism*. New York, The Random House Publishing Group, 2001; Kathleen C. Boone, *The Bible Tells Them So*. New York, 1989; George M. Marsden, *Understanding Fundamentalism and Evangelicalism*. Grand Rapids, Michigan, William B. Eerdmans, 1991; George M. Marsden, *Fundamentalism and American Culture*. 2. kiad. New York, Oxford University Press, 2006; Martin E. Marty – R. Scott Appleby, *The Glory and Power. The Fundamentalist Challenge to the Modern World*. Boston, Beacon Press, 1992; Martin E. Marty – R. Scott Appleby (szerk.), *Fundamentalisms Observed*. Chicago and London, The University of Chicago Press, 1991; Martin E. Marty – R. Scott Appleby (szerk.), *Fundamentalisms and Society*. Chicago and London, The University of Chicago Press, 1993; Martin E. Marty – R. Scott Appleby (szerk.), *Fundamentalisms and the State*. Chicago and London, The University of Chicago Press, 1993; Martin E. Marty – R. Scott Appleby (szerk.), *Accounting for Fundamentalisms*. Chicago and London, The University of Chicago Press, 1994; Martin E. Marty – R. Scott Appleby (szerk.), *Fundamentalisms Comprehended*. Chicago and London, The University of Chicago Press, 1995.

a Jézus Krisztus” (1Kor 3,11) a tanításbeli torzulás, a korszellemnek engedő erózió idején¹². Ebben az értelemben Jézus és Luther is „fundamentalista” volt.

A Hegyi Beszédben Jézus a kortárs törvénymagyarázókkal, a kor „modernjeivel” szemben Isten eredeti törvényére, a szeretet parancsára irányította a figyelmet, visszanyúlt a kezdetekhez, egészen a teremtéshez. (Persze a Hegyi Beszédet úgy is értelmezhetjük, hogy a kor fundamentalistáival szemben érvelt, akik szó szerint magyarázták a Tórát, a Prófétaakat és az Iratokat, s nem értették Jézus metaforikus beszédét, amikor azt mondta nekik, hogy újra kell születniük, vagy három nap alatt felépíti majd a templomot, amelyet ők lerombolnak.)

Másfél évezreddel később a késő középkor divatos allegorizáló magyarázatai ellenében Luther és a reformátorok – Pál apostol nyomán – az eredeti, jézusi alapokra, a fundamentumra (1Kor 3,11) vezették vissza a keresztény egyházat. Luther számára nem a Biblia szövege, hanem az evangélium élő hangja a lényeges: az írott ígét megelőzi a szóban hirdetett ige, az Írás csak átmeneti állapot; az ige nem kíván betű vagy könyv maradni, mert azt igényli, hogy ismét szóvá váljon, hogy azt hirdessék. Luther mindvégig hangsúlyozta, hogy a Szentírás a Krisztusról szóló tanúságtétel („hang”), amely törvényként és evangéliumként szólít meg bennünket. Számára a Szentírás lényege az evangélium, amely nem törvény, nem tan, hanem történet, Krisztus-történet, és aki ezt hiszi, az a hite által üdvözülni. Hozzá kell tennünk, hogy nem bármilyen hitről, hanem Krisztus-hitről van szó.

A 17. századi lutheri ortodoxiában azonban megmerevedett a lutheri tanítás, s a Szentírás formai tekintélyé, úgynevezett papirospápává torzult. A reformáció négy elvéből (sola fide, sola gratia, solus Christus és sola Scriptura) a sola Scriptura elve privilegizált helyet kapott. Ekkor alakult ki a „verbálinspiráció” tanítása, amelyet egy 17. századi lutheránus teológus, –a Gábor által is idézett – Johannes Andreas Quenstedt így fogalmazott meg: *„A Szentírás szerzőit Isten írnokainak, Krisztus eszközeinek és a Szentlélek jegyzőinek*

¹² Vö. Fabiny Tibor, „Igaz tanítás. Van-e ilyen? (Az ortodoxiától a heterodoxiáig és vissza)”. 1–2. rész. In: *Keresztyén Igazság*, 89. szám, 2011. 4–17. o. és 90. szám, 2011. 8–23. o.

és krónikásainak nevezzük, e szerzők Isten íróitollai és az igét diktáló és inspiráló Szentlélek jegyzői és írnokai voltak.

A protestáns ortodoxia ellenhatása részint a pietizmusban, részint a liberalizmusban jelentkezett. A racionalizmus és a felvilágosodás 19. századi térnyerése a liberalizmusban mutatkozott meg. A modern gondolkodás (a történettudomány, a régészet) szakított a Biblia szó szerinti igazát védő teológiával. E korszellem elleni tiltakozásként született meg a fundamentalizmus.

A fundamentalizmus, mint történelmi mozgalom a 20. század elején, 1910 és 1915 között jelent meg az Egyesült Államokban. Egy majdnem hárommillió példányszámban elkelt, tizenkét füzetből álló tanulmány sorozat hatalmas tömegekre gyakorolt hatást. A terjesztés mögött két olajmágnás állt: Lyman és Milton Stewart. A tanulmány sorozat címe (amely később a fundamentalizmus mozgalmának névadójává is válik) a következő: *The Fundamentals. A Testimony to the Truth* (Az alapok. Tanúskodás az igazságról). A pamfletsorozatban a szerzők hevesen támadták a természettudományokat és a bibliakritikát mint az újkori elvilágiasodás okozóit. A modernizmussal szemben a kereszténység öt alapigazsága és azok értelmezése áll: a Szentírás tévedhetetlensége minden területen, Krisztus szűztől való születése, az Úr testi feltámadása, Krisztus engesztelő áldozata, mint a megváltás feltétele és az Úr előttünk álló testi újraeljövetele. Jobst Schöne, lutheránus teológus írja, hogy a felsorolt öt pont önmagában aligha támadható bibliai vagy teológiai szempontból. Ám az öt „fundamentália” kiválasztása és összeállítása felvet bizonyos kérdéseket: például kimaradnak az emberrel, az ember bűnös természetével, az egyházzal, a hivatallal és a szentségekkel kapcsolatos kijelentések.¹³

Gáborral (és Coleridge-dzsál) egyetértve mondhatjuk, hogy a Biblia szövegében nem intellektuális állításokat, „kijelentéseket” (propozíciókat) kell keresni, nem is csatkozhatatlan történelmi, földrajzi és biológiai tényeket, hanem azt, ami egzisztenciálisan megérint bennünket. A fundamentalizmus paradox módon ugyanúgy az újkor terméke, mint a modern tudományos, racionalista szemlélet. A fundamentalizmus a modern gondolkodással szembe-

¹³ Jobst Schöne, „A fundamentalizmus tévtanítása és a lutheránus írásértelmezés”. In: *Credo*, 1. szám, 2012. 18–25. o.

ni védekező ideológia, amely bár opponálja a modernitást, megmarad annak rendszerében.

Amint láttuk, a fundamentalisták gyakori érve, hogy a legújabb kutatások „bebizonyítják” a Biblia „igazságát”, minden szempontból tévedhetetlen igazságát. Álljon itt egy idézet, a kanadai irodalomkritikus, Northrop Frye erre vonatkozó szellemes megfigyelése: „Valaki nemrégiben látott a tévében egy filmet arról, hogy az Ararát-hegyen találtak egy hajószerű szerkezetet, benne madárkalitkákkal, s megkérdezte tőlem: vajon nem úgy látom-e, hogy ezzel a felfedezéssel a »liberális teológiának befellegzett«. Először az jutott eszembe, hogy a Bibliát egyáltalán nem érdekelné, hogy valaki megtalálja-e az Ararát hegyén a bárkát, vagy sem: az ilyen »bizonyítékoknak« az égvilágon semmi közük ahhoz a szemlélethez, amely megteremtette Mózes első könyvét. [...] [H]a előkerülne valamely történelmi forrás arról, hogy Jézust Pilátus bírósága elé állították, és bizonyos részleteiben megegyezne az evangéliumok elbeszélésével, ezt sokan úgy üdvöznék, mint az evangélium igazának végső bizonyítékát, és nem vennék észre, hogy igazságkritériumukat nem az evangéliumból, hanem valahonnan egészen máshonnan veszik. [...] Ahogyan az Ótestamentum történelmi könyvei nem tekinthetők történelemnek, ugyanúgy az evangéliumok sem életrajznak. Az evangélistákat egyáltalán nem érdeklik az olyan bizonyítékok, amelyek általában az életrajzírókat, mint amilyenek például elfogulatlan utazók megjegyzései. Ők csupán azzal törődnek, hogy beszámolójukban egybevessek Jézus életének eseményeit, valamint az Ószövetség-értelmezésük szerinti szövegét.”¹⁴

A radikális tévedhetetlenség védelmében gyakran elhangzik, hogy a Szentírás Isten szava, s ha így van, akkor az igaz, mert – így az abszurd állítás – „Isten nem hazudik”. Több szempontból is problémás ez az okfejtés. Isten élő beszédét, igéjét helytelen azonosítanunk – amint Gábor is utalt rá – a „pozitív szöveggel”, vagyis a Szentlélek által nem megelevenített igével. Az egyik félreértés a szöveg és az ige összekeveréséből adódik – a másik viszont az igazságfogalomból, amint ezt korábban kifejtettük.¹⁵ Gábor felismerését

¹⁴ Northrop Frye, *Kettős tükrök. A Biblia és az irodalom*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1996. 90. o.

¹⁵ Lásd még ehhez a kérdéshez: Fabiny Tibor, „Nyelv, jelentés és igazság a Bibliá-

tovább gondolva: a Szentírás szava nem azért igaz, mert Isten nem hazudhat, hanem azért, mert a Szentírás igéjén keresztül Isten minket igazzza tesz. A bibliai igazságfogalom nem valami elvont, racionális eszme, hanem viszonyfogalom, nevezetesen az ember és Isten viszonyára, a megigazítás folyamatára vonatkozik.

FUNDAMENTALIZMUS ÉS/VAGY EVANGELIKALIZMUS?

Az elmúlt évtizedekben Magyarországon is megjelent több olyan (teológailag tájékozott) protestáns mozgalom, amely a Chicagói nyilatkozatot s így a radikális tévedhetetlenség eszméjét tűzte zászlajára. Az evangélikalizmus¹⁶ képviselői nem tekintik magukat fundamentalistának, hanem inkább evangéliumi keresztényeknek (evangélikálóknak).¹⁷ Látnunk kell e két konzervatív mozgalom közötti különbséget.¹⁸

Gerald R. McDermott hét szempontot sorol fel a különbségek megvilágítására¹⁹:

1. A Szentírás értelmezése. A fundamentalisták literálisan, azaz szó szerint értelmezik a Szentírást, az evangélikások pedig tudatosan igyekeznek az egyes iratok műfaji sajátosságaira és a történelmi háttérre figyelni. A fundamentalisták számára a Biblia jelentése

ban". In: Bácskai Károly – Szűcs Kinga – Orosz Gábor Viktor (szerk.), *Teológia és nyelv. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete*. Evangélikus Hittudományi Egyetem – Luther Kiadó, 2022. 239–253. o.

¹⁶ Az evangélikalizmus fontosabb szakirodalma: D. W. Bebbington, *Evangelicalism in Modern Britain. A History from the 1730s to the 1980s*. London, Unwin Hyman, 1989. Bebbington nevéhez fűződik az evangélikalizmus quadrigalja, azaz négy ismérve: 1. biblikusság; 2. megtérés; 3. keresztközpontság; 4. aktivitás. Továbbá: Mark A. Noll, *The Scandal of the Evangelical Mind*. Grand Rapids, Michigan, William B. Eerdmans, 1984; A közelmúltban: Mark A. Noll – David W. Bebbington – George A. Marsden (szerk.), *Evangelicals. Who They Have Been, are Now, And Could Be*. Grand Rapids, Michigan, William B. Eerdmans, 2019.

¹⁷ <https://www.evangelikalcsoport.hu/2017/03/13/a-biblia-tevedhetetlensege/>, <https://www.evangelikalcsoport.hu/2017/08/13/a-biblia-tevedhetetlensegenek-tortenete/>

¹⁸ Az itt következő összehasonlítást átvettem a *Szótörténekek. Hermeneutikai, teológiai és irodalomtudományi tanulmányok* című könyvemből (Budapest, Luther Kiadó, 2009. 284–286. o.)

¹⁹ Gerald R. McDermott, *Can Evangelicals Learn from World Religions?* New York, InterVarsity Press, 2000. 35–37. o.

egyértelmű, a szavak egyszerű olvasásából – „megvan írva” – ered, az evangéliumi keresztények a jelentés többrétegűségéről beszélnek. A fundamentalisták szerint a Genézis első lapjain tudományosan is elfogadható „leírást” kapunk a világ keletkezéséről: meg van írva, hogy hat nap alatt, azaz hatszor huszonnégy óra alatt teremtette Isten a világot. Az evangéliumi keresztények viszont arra figyelnek, hogy a teremtésről szóló elbeszélések műfajukat tekintve történetek, narratívák, amelyeknek teológiai tartalmára kell figyelniük, és nem a szó szerinti értelmét kell tudományos igazságként elfogadnunk.

2. A kultúra kérdése. A fundamentalisták megkérdőjelezik az emberi kultúra értékeit – innen az antiintellektualista beállítottságuk –, az evangéliumi keresztények az isteni kegyelem megnyilvánulását a kultúra különböző területein is megtapasztalják. Lehet, hogy Mozart emberileg bűnösebb volt mindnyájunknál, művei azonban mégis szolgálhatják Isten dicsőségét. Lehet, hogy Ferencsik János homoszexuális volt, de azt mindenképpen elismerjük, hogy minden idők egyik legnagyobb magyar karmestere volt, s ezért az általa megszólaltatott műveket is átélessel tudjuk hallgatni. Mint minden emberi képződmény is eltérhet a keresztények értékrendjétől, ám közvetve mégis hirdetheti Isten dicsőségét.

3. Társadalmi elkötelezettség. A fundamentalisták sokszor csak a liberális teológia egyik velejárójának vélték a szegénység, az elnyomás, a rasszizmus elleni harcot, s ezért társadalmi elkötelezettségük sokszor kimerült az abortusz és a homoszexualitás elleni harcban. Az evangéliumi keresztényekre a 19. és a 20. században egyaránt a társadalmi, szociális kérdések iránti érzékenység volt jellemző: küzdelem a rabszolgaság, a rasszizmus, a szexizmus (nemi megkülönböztetés), a szegénység ellen. Odáig azonban nem mennek el, mint a liberális keresztények, akik a szexuális orientáció szabadságát is hirdetik.

4. Szeparatizmus és zártság. A fundamentalistákra az elkülönülés jellemző. Nemcsak a liberálisoktól, hanem azoktól a konzervatív keresztényektől való elkülönülést is kívánatosnak tartják, akik a liberálisokkal valamilyen kapcsolatot tartanak fenn. Voltak olyan fundamentalista csoportok, amelyek például azért nem támogatták Billy Graham (1918–2018) szolgálatát, mert ő azt képviselte, hogy az újonnan megtért hívők saját egyházukba és gyülekezetükbe men-

jenek vissza, ahova eredetileg tartoztak. Az evangéliumi keresztények azonban nyitottak a más felekezethez tartozó keresztényekkel való együttműködésre.

5. A liberális keresztényekkel való dialógus. A fundamentalisták hajlamosak azt állítani, hogy azok a liberális keresztények, akik nem vallják Jézus feltámadását, az ember radikálisan bűnös természetét, a kiengesztelődés hatékonyságát, a Biblia tévedhetetlenségének eszméjét, legfeljebb csak névlegesen keresztények, valójában nem azok. Az evangéliumi keresztények azonban nyitottak a liberálisokkal való párbeszédre, részint hogy meggyőzzék őket, de azért is, hogy tanuljanak tőlük.

Az evangelikál-liberális dialógus egyik legszebb példája az angol evangéliumi kereszténység legnagyobb alakja, John Stott (1921–2011) és a liberális teológus, David L. Edwards-sal (1929–2018) párbeszéde. Edwards Stott munkáit kritikusan tanulmányozta annak érdekében, hogy a liberális keresztények is olvassák az evangéliumi keresztények műveit. Az *Essentials* (Lényegi dolgok) című kötet olyan témákkal foglalkozik, mint az evangélium ereje, a Szentírás tekintélye, Krisztus keresztje, Krisztus csodái, a Biblia és a moralitás, a világnak szóló evangélium. Edwards mindegyik fejezetben kritikusan olvassa Stott könyveit, és kérdéseket tesz fel, amelyekre minden fejezet végén John Stott válaszol. A zárszót is John Stott írta.

6. A kereszténység természete. Noha a fundamentalisták nagy része a kegyelemből való megigazolást hirdeti, mégis előszeretettel hivatkoznak szabályokra és előírásokra. A legalizmus és a moralizmus jellemző rájuk. Az evangéliumi keresztények egy részét is kísérti ez a jelenség, ám ők a hangsúlyt mégis inkább Jézus Krisztus személyére és művére helyezik, hiszen ez a keresztény hit veleje. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az evangéliumi keresztények krisztocentrikusak, a fundamentalisták íráscentrikusak.

7. A szakadárság (angolul: fissiparousness). Volt idő, amikor az evangéliumi keresztényekre is jellemző volt, hogy elkülönültek és elszakadtak az úgynevezett „hitetlen” egyháztól, ám ez a jelenség ma sokkal inkább a fundamentalizmusra jellemző. A fundamentalisták sokszor apró tanításbeli kérdésekben is hajlamosak a szakításra valamely exkluzív igazságtudat birtokában. A fundamentalisták külön közösségeket, sokszor felekezeteket hoznak létre, amelyek a tapaszt-

talatok alapján aztán tovább osztódnak. (Ez történt például Magyarországon egy fundamentalista közösség, a hetednapos adventisták különféle csoportjai esetében.) Az elkülönült „igaz hívők” a „hitetlen” testvéreikkel általában minden kapcsolatot megszakítanak. Az evangéliumi keresztyénekre azonban ma nem az osztódás, az elkülönülés jellemző, hiszen a megtértek saját felekezetükbe és gyülekezetükbe mennek vissza, ahol az evangélium szellemében só és kovász kívának lenni. Ezért ma az evangéliumi keresztyénség alapvetően ökumenikus beállítottságú: az evangéliumi hívők felekezeti hovatartozás nélkül megtalálják egymást, és megfogják egymás kezét. Szép példája ennek az Aliansz Magyar Evangéliumi Szövetség²⁰ szolgálata.

John Stott számos érvet felsorolt a tévedésmentesség gondolatával szemben:

1. A Szentírás annyira gazdag és változatos – mind tartalmilag, mind formailag –, hogy nem redukálható állítások (propozíciók) sorára, amelyek egyszerűen igaznak vagy hamisnak nevezhetők.

2. A „tévedhetetlenség” szó kettős negatívum, és az egyszeri pozitívumok jobbakként, mint a kettős negatívumok. Az evangélikálok egyetérthetnek és egyet is kell érteniük abban, hogy a Biblia igaz és megbízható.

3. A tévedhetetlenség kifejezés használata rossz jelzéseket küld, és rossz attitűdöket alakít ki. Ahelyett, hogy a Szentírás kutatására buzdítana, hogy növekedhessünk a kegyelemben és Isten ismeretében, úgy tűnik, hogy nyomozókká változtat, akik terhelő nyomokra vadásznak, és túlzottan védekezővé tesz bennünket a látszólagos ellentmondásokkal szemben.

4. Méltánytalan és nem bölcs a „tévedhetetlenséget” shibbolethként használni, amely alapján megállapítható, hogy ki evangélikál, és ki nem. „Az autentikus evangélikalizmus védjegye nem a tagság, hanem az engedelmesség.”

5. Lehetetlen bebizonyítani, hogy a Biblia nem tartalmaz hibákat. Ha látszólagos ellentmondásokkal szembesülünk, kerülnünk kell mind az idő előtti negatív ítéletet, mind a kiagyalt harmonizációt, de készen kell állnunk arra, hogy addig nem ítélkezünk, amíg bizonyosságot nyerünk.²¹

²⁰ <http://www.aliansz.hu/>

²¹ John Stott *Evangelical Truth* című könyvét (1. kiad., Leicester, IVP, 1999) idézi:

2. Mert meg van írva?

Mit állapíthatunk meg e bevezető konklúziójaként? Konklúzióként inkább egy kérdést fogalmazunk: ha valóban ilyen különbség van az evangélikálok és a fundamentalisták között, ahogyan azt McDermott és John Stott is kifejtették, akkor helyes-e, hogy az evangélikalizmus konzervatív szárnya mégis zászlajára tűzi a Szentírás radikális inerrantiájának megosztó programját?

Mindenesetre ez a könyv nekik is szól.

Gondolkodjunk – a Mark Nolltól származó mottó jegyében – együtt!

3. HOZZÁSZÓLÁSOK A MAGYAR EGYETEMISTA LEVELEIHEZ

ANGYAL-CSEKE CSABA

Margójegyzetek az ellentmondás és félreértés problémájához
a Biblia radikális tévedhetetlenségének összefüggésében

A Biblia radikális tévedhetetlenségét hangsúlyozó, elutasító vagy éppen azt valamilyen módon problematizálni kívánó véleményeknek egyaránt foglalkozniuk kell az ellentmondások kérdésével. Ennek a megállapításnak a létjogosultságát igazolja, hogy mind a Chicagói Nyilatkozat szövege és a levelek érintik ezt a témát. Az előbbi úgy beszél erről a kérdésről, mint amely bár látszólagos jelenségeként nem befolyásolja a Szentírás megbízhatóságát (szavahihetőségét), de figyelmen kívül hagyása mégsem javasolt. A nyilatkozat szövege így abban a kettősségben beszél az esetleges ellentmondások vagy következtelenségek feloldásáról, amelyek között egy meggyőzően kideríthető és egy egyelőre fel nem oldható csoport különíthető el. Előbbi a hit erősítésében és bátorításában is segítséget adhat, míg utóbbi az Írás iránti tiszteletet követeli meg. „Ha bízunk az [Isten] kijelentésében, hogy az Ő Ígéje [sic!] igaz, függetlenül ezektől a látzatoktól, és fenntartjuk abbéli meggyőződésünket, hogy egy napon majd mindegyikről kiderül: illúziók voltak csupán.”¹ – fogalmaz a nyilatkozat szövege.

Ennek összefüggésében érthető meg az is, ahogyan a levelezés tárgyalja ezt a témát. Rögtön az első levélben figyelemre méltó az a szubjektív megfogalmazás, amelyben megjelenik, hogy mivel a Biblia nem a hit tárgya, ezért Gábornak nem okoznak megbotránkozást a benne lévő pontatlanságok, ellentmondások, amelyeket nem keres, de azok indirekt felfedezése nem idézi elő személyes hitének krízisét. Ez a megfogalmazás véleményem szerint azért is mutatkozik jelentősnek, mert a következő levélben éppen ennek kifejtése, az el-

¹ Chicagói Nyilatkozat a Biblia tévedhetetlenségéről – http://refkossuthter.hu/sites/default/files/fajlok/chicagoi_nyilatkozat.pdf (Utolsó megtekintés: 2023. október 20.)

3. Hozzászólások a magyar egyetemista leveleihez

lentmondások néhány példájának bemutatása teremti meg számára a Szentírás tévedhetetlenségével kapcsolatos aggályainak sarkalatos pontját, amelyben én magam is ugyanezen okokból osztozni tudok.

Az a kijelentés, hogy a szentírási szövegben fellelhető ellentmondások hit szempontjából közömbösnek bizonyulnak, óhatatlanul ahhoz vezet, hogy a hitfejlődés problémája felől közelítsük meg az ellentmondásokkal szemben mutatott hermeneutikai vagy exegetikai attitűd jelentőségét. James Fowler hitfejlődés-elmélete szerint a faktorok, melyek a hitbeli gyermekség és felnőttkor határán való továbblépésre motiválnak, leginkább a komoly összeütközések és ellentmondások felismerése mentén alakulnak ki, ami az addig elfogadott tekintélyforrásokat illeti.² A határon való átlépés után az ellentmondások tolerálását a reflektív attitűd, a szubjektivitás, az autonómia, a személyes istenkép alakulása segíti. Az egygel magasabb szintet képviselő konjunktív-összekötő hitben azonban már nemcsak az ellentmondások tolerálására, hanem azok szükségessére irányuló véleménnyel is találkozhatunk. Az igazság itt már multidimenzionális valóságként jelenik meg, amelyet sokféle szemszögből lehet és érdemes szemlélni. Ez a gondolkodásmód tehát nem csupán a paradoxonok elfogadására képes, hanem arra is, hogy bennük a valóság igazi szemléletének elkerülhetetlen dimenzióját azonosítsa.³

Úgy vélem, hogy az ellentmondások szükségességét hangsúlyozó véleménynek példáját látjuk abban a megfogalmazásában, miszerint „az emberi tévedések hitelesítik emberileg a kinyilatkoztatást. Épp ezek bizonyítják, hogy Isten valóban emberszájba adta a kinyilatkoztatást.” A kinyilatkoztatás emberi volta, és az ugyanebben a levélben idézett kierkegaard-i „Isten szerelmeslevele”⁴ megjelölés kapcsán érdemes idézni Ina Willi-Plein gondolatait is, aki Exodus kommentárjában a Tízparancsolat értelmezésének zárlataként arról ír, hogy a Biblia számos példával beszél arról, hogy Isten szavának, igéjének reánkruházásával mérhetetlenül sokat bízott az emberre. Amikor megkockáztatja, hogy emberekre bízza az ő üzenetének közvetítését, vagyis lehetővé

² Fowler, James: *Stages of faith*. Harper One, New York, 1995. 173. o.

³ Studzinski, Raymond: *Spiritual Direction and Midlife Development*. Loyola University Press, Chicago, 1985. 67. o.

⁴ Vö. Kierkegaard, Søren: *Önvizsgálat*. Evangélikus Egyházi Könyvkereskedés, Békéscsaba, 1929. 35. o.

Miért igaz? Egyetemisták a Szentírás radikális tévedhetetlenségéről

teszi annak „emberi oldalát”, mivel emberi nyelvet használ, akkor az ő szenvedélyes szerelmi vallomását teszi ki annak a veszélynek, hogy az emberek szeretetlen módon félreértelmezzék.⁵ Willi-Plein véleménye tehát arról beszél, hogy Isten szavát cselekedetei, tehát az üdvtörténet és a Krisztus-esemény komplexitásában csak úgy vizsgálhatjuk, hogy tudatában vagyunk, hogy annak emberi eszközökkel történő bármíne-mű interpretációját a félreértés veszélye fenyegeti.

Az üdvtörténetet és az evangéliumi hagyományt – különösen is János evangéliumát – átszövő félreértés motívuma tehát arra figyelmeztet, hogy Isten terveinek megvalósulása, Isten cselekedete sokszor korrigálja az éppen az ő szavából fakadó emberi várakozásokat, mert az ember hajlamos a világos beszédet is félreérteni, az egyértelmű szót is félremagyarázni. Ennek eredményeit látjuk abban, hogy az Isten népének dicsőségéről tett kijelentésén gyakran azt értették, hogy az ő népe a világ leghatalmasabb uralkodóközössége lesz; a békesség közelségének üzenetéből sokan azt olvasták ki, hogy Isten népét nem érheti bántódás, Isten hűségének valósága sokakat arra szabadított fel, hogy bármit tehetnek. Ennek összefüggésében azt mondhatjuk, hogy Isten megértése ily módon csak szavának és cselekedeteinek holisztikus szemléletében valósulhat meg, és ez a megértés csak az Isten és az ember aktualitásában megvalósuló viszonyára vonatkozóan rendelkezik relevanciával. Ezért szükséges volt, és mindig is szükséges marad, hogy az ígéreteit valóra váltó Isten cselekedetei segítsenek abban, hogy a korrekciós helyreigazító szándékait is megértsük.

A tévedhetetlenség hangsúlyozása azonban, amely – mint a levelek is mutatják – az ellentmondások valóságának tagadását választja az azokkal való megküzdés hermeneutikai módszere helyett, egyfajta védekező mechanizmussá, a biztonság nyelvéné válik, amely ellehetetleníti a folyamatos korrekció igényének megvalósulását. Eric Gritsch azonban arra is rámutat, hogy az események tudatos átélése, a találkozás formáló erejű lehet, így a kapcsolatok hatalmas aligha értékelhető túl a Bibliára vonatkozóan. A kapcsolat nyelve azonban kizárja az individualizmus szemléletét, amely az észtól vagy a szívtől, a dogmatikus okoskodásból vagy az érzelmi túlfű-

⁵ Willi-Plein, Ina: *Das Buch vom Auszug. 2. Mose (Exodus)*. Neukirchener Verlags-haus, Neukirchen-Vluyn, 1988. 133-141. o.

töttségből fakadó hamis biztonságérzetet. A kapcsolat nyelve szemben a biztonság nyelvével, az önkontroll helyett mások, a külső, a független szemlélő ellenőrzését kívánja. Ebből fakad Gritsch azon következtetése is, hogy senki sem vonhat le a Szentírás szövegéből változtathatatlan tanításokat hitről és erkölcsről, mert Isten igéje, amely a kinyilatkoztatás kódnyelve lett, olyan erő, amely a hit bizonyosságában tapasztalható meg. Azonban arra is rámutat, hogy az írott ige és az előszóval hirdetett evangélium (*viva vox evangelii*) megkülönböztetése felől közelítve láthatjuk be, hogy a válság idején van igazán szükség az ige tanításba és szabályokba való foglalására, de az ige dinamizmusa révén mindig is élő hang, amely kapcsolatot teremt.⁶ A Biblia első hagyomány (*norma normans*), amely minden későbbi hitvallásra kényszerítő kulturális és történelmi situációban (*status confessionis*) hitvallási iratok megfogalmazására (*norma normata*), azaz tanításra és igehirdetésre bírja az egyházi közösséget.

Ez utóbbi helyzetben azonban – Pröhle Károly gondolatmenetét idézve – nem lehet egyszerűen mechanikusan idézni, újra és újra elmondani az evangéliumot. Az ige szolgálata tehát olyan sajátos feladat, amelyet nem lehet egyszerűen a Biblia szószerinti idézésével elintézni, hanem mindig újra az adott helyzetben kell tudni és megítélni, hogy mi az Isten igéjének a relevanciája és mondanivalója. Pröhle Károly azonban arra is rámutat, hogy amiről Ézsaiás egy Jeruzsálemet érő fenyegetés sajátos situációban úgy beszél, hogy Isten nem hagyja cserben a népét, és a város nem fog elpusztulni (vö. Ézs 29,1-8; Ézs 31; Ézs 37,33-35), arról mintegy száz évvel később Jeremiás szolgálata idején abszolutizálva, dogmatikus módon beszéltek, és a jeruzsálemi papság köreiből azt hirdették, hogy a veszélyhelyzet ellenére sem kell aggódni, mert a templomot – szent hely lévén – mindenáron megmenti az Isten (Jer 7,1-15).⁷ Ez a bibliai példa is kitűnően rámutat arra, hogy az egyház igeszolgálata – amely véleményem szerint nem csupán homiletikai, hanem hermeneutikai feladat is – nem csupán az ige ismételtetésének, az ige tanítására való emlékeztetésnek a feladata, hanem értelemző feladat is, amely arra irányul, hogy Isten üzenetét, az ige tartalmát újra

⁶ Gritsch, Eric W.: *Veszélyes lelkiségek. A keresztény hit négy betegsége*. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest, 2021. 94-95. o.

⁷ Pröhle Károly: *Hitvallásiismeret*. Kézirat, Budapest, 1985. 1-2. o.

és újra meg kell fogalmazni, és újra és újra meg kell hirdetni, azaz aktuálisnak kell tenni az ember életvalósága számára.

Véleményem szerint ez az attitűd abból a lutheri hermeneutikai alapállásból fakad, hogy a megértésnek frissnek, azaz lelkinak, jelenvalónak kell lenni. A tegnap élővé lett szöveg mára holt betűvé, azaz törvénné válhat, amelynek már nincsen olyan hatni képes ereje mint az evangéliumnak.⁸ Véleményem szerint ez azért központi gondolat a Szentírás tévedhetetlenségét illetően, mivel ez – ahogyan a levelek számos példái is mutatják – valójában egy sajátos hermeneutikai előfeltétel, amely valójában egy értelmezési mechanizmust abszolutizálva nem tudja megőrizni a bibliai szövegnek azt a fajta dinamizmusát, amely a lutheri értelmezésben a törvény és evangélium dialektikájában ragadható meg. Luther hermeneutikájának, de egész teológiájának is ily módon alapvető sajátossága annak a reális belátása, hogy az egyház tanításában újra és újra tévedések, tévtanítások üthetik fel a fejüket, azaz amikor az egyház az ige szolgálatát – azaz annak értő, értelmező, aktuális formáló hirdetését – végzi, akkor állandóan szükséges örködni annak tisztasága felett. A tévedhetetlenség hangsúlyozása – véleményem szerint – éppen ennek a dinamizmusát veszi el azzal, hogy a lutheri *oratio, meditatio* és *tentatio* hármasából elveszti a harmadik elemet azzal, hogy védekező mechanizmusával nem enged teret annak, hogy a kísértés tapasztalattá formálja az értelemmel megértett és megragadott valóságot, amelyek sokszor ellentétben állnak egymással. A *tentatio* Luther számára azt fejezi ki, hogy az Isten ígéjének nem azáltal van tekintélye, mert mi tartjuk fontosnak, hanem azáltal, hogy újra és újra legyőzi a mi emberi, sőt hitbéli tapasztalatainkat.⁹

Véleményem szerint Krisztus esemény komplexitása is csak ebből a hermeneutikai alapállásból érhető meg, mivel egyfajta ellentmondás feloldásából születhet meg. Bonhoeffer hívja fel a figyelmet arra, hogy a Jézusnak való engedelmesség, amely Jézus megértésének következménye, a szavában való bizalomból születik, ami szilárdabb alapanak tekinti azt minden emberi, világi biztonságnál.

⁸ Fabiny Tibor: *Szótörténetek. Hermeneutikai, teológiai és irodalomtudományi tanulmányok*. Luther Kiadó, Budapest, 2009. 127. o.

⁹ Fabiny Tibor: *Isten maszkjai. Luther olvasása közben*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2021. 56. o.

Bonhoeffer azonban arra is emlékeztet, hogy a Jézus szava és az emberi engedelmesség közé férközni kívánó hatalom nem csupán az értelem, a lelkiismeret, a felelősségérzet vagy a kegyelet, hanem maga a törvény is, a Szentírás iránti vélelmezett hűség, amely megakadályozni igyekezett Jézus emberek iránti szeretetének a rajongását.¹⁰ Jézus megértésének ily módon alapvető feltételévé válik az, hogy megértsük, hogy Jézus szava nem a törvény szerinti engedelmességre hív. Pröhle Károly beszél úgy a húsvéti történetről, mint amelyből a bizonyítható történeti tény nem az apostolok feltámadás-hite, hanem az, hogy a hitetlenségből hitre jutottak. Az erről szóló apostoli kérés egy ilyen módon azonban nem lehet önálló, csupán olyan valóság, amely függ a történeti vonatkozás pontjától, a történeti és feltámadt Jézustól. Történeti tény azonban az is, hogy a Feltámadottal való találkozásnak nincsenek objektív, azaz hitetlen tanúi, vagyis inkább a feltámadásnak csak hitetlen tanúi vannak, akik a Feltámadottal való találkozás következtében lettek hívők.¹¹

Ez utóbbi vélemény is igazolja Gritsch már korábban idézett véleményét a bibliai találkozások és ebből fakadóan a kapcsolat nyelvének jelentőségéről. Ennek a jelentőségét hangsúlyozza az is, amikor Luther a *Schmalkaldeni cikkekben* a testvéri beszélgetésről, mint az evangélium egy megjelenési formájáról beszél.¹² A fundamentalizmusnak azonban az is sajátossága, hogy ebben a helyzetben – a testvéri beszélgetésben – is a véleményazonosság pozícióját követeli meg a párbeszéd feltételeként. James Barr hangsúlyozza, hogy a fundamentalisták ellenfeleiket nem úgy jellemzik, mint akiket a tények iránti tisztelet, hanem az „igazi” evangéliummal való teológiai szembenállás hajtja.¹³

Az ellentmondás és félreértés összefüggésében itt a dialógusra való képtelenséget látom a fundamentalizmus egyik legproblémásabb tulajdonságának. Ez a fajta attitűd nemcsak a szentírási szöveg mélyebb megértésének lehetőségét, hanem a másik ember, a másik vélemény elfogadását is ellehetetleníti. Véleményem szerint a Bib-

¹⁰ Bonhoeffer, Dietrich: *Követés*. Luther Kiadó – Harmat Kiadó, Budapest, 2022. 59. o.

¹¹ Pröhle Károly: „*Tanítások őket...*” Magánkiadás, Budapest, 2007. 132-133. o.

¹² Reuss András (szerk.): *Konkordiakönyv. A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai. 4. köt. Schmalkaldeni cikkek, Értekezés a pápa hatalmáról és elsőbbségéről, Kis Káté, Nagy Káté*. Luther Kiadó, Budapest, 61. o.

¹³ Barr, James: *Fundamentalizmus*. Luther Kiadó, Budapest, 2019. 116. o.

lia dialógusra hív, amely a kételkedés, a kérdezés vagyis a kapcsolat hermeneutikájában valósul meg a szöveg és olvasójának interakciójában, de a szöveg olvasóinak beszélgetésében is. Figyelemre méltó a levelek létezésének ténye is, de az kérdéses marad számomra, hogy a ma egyházi valóságában létrejöhet-e efféle eszmecsere. Ha egy pillanatra újra visszatérünk a hitfejlődés elméletéhez, akkor utalhatunk Heinz Streib hitstílusaira is, amely a már idézett fowleri hitfejlődés egyfajta kritikájának vagy újraértelmezésének is tekinthető. Streib elméletében az ötödik stílus az úgynevezett dialogikus vallásos stílus, amely egy újfajta nyitottság térnyerését, a párbeszédképesség felerősödését jelenti. Ebben a hitstílusban az egyén számára a különféle (hit)nézetek – ha tetszik: kegyességek – közötti ellentmondások, feszültségek és eltérések nem képezik az elzárkózás vagy ellenségeskedés alapját. A hívő ebben a hitstílusban, mivel már nem a saját vallási identitásának megismerésével és védelmével foglalkozik vehemens apologetikus attitűddel, ezért válik képessé arra, hogy másoktól tanuljon – még akkor is, ha azok vallásos orientációja eltér az övétől.¹⁴ Reménységgem, hogy ez a fajta nyitottság segíthet az ellentmondások és a félreértések feloldásában.

CSELOVSZKY KLÁRA

Levelek egy baráthoz a Biblia „radikális tévedhetetlenségéről”

A Biblia értelmezés egyik örökzöld témája a Biblia tévedhetetlensége. A hermeneutika és a bibliatudomány sokat foglalkozott már a kérdéssel, ez pedig sok esetben szélsőséges indulatokat váltott ki a vita két felén állókból. A fundamentalizmus kontra liberalizmus vita ma is gyakran és hevesen kerül elő. Ritka azonban az ezzel a témával kapcsolatos szövegek, beszélgetések közt az olyan, ami annyira őszinte és emberi lenne, mint Gábor levelei. Ezek az írások, mindamellett, hogy sokrétű hermeneutikai és teológiai érveket sorakoztatnak fel, az emberközelség és az érzelmi komplexitás elemét hozzák be a témával kapcsolatos folyamatos párbeszédbe, ami olyan

¹⁴ Sitku Tibor: *A fowleri hitfejlődés-elmélet értékelése és lehetséges implikációi a homiletika, a poimenika és a missziológia területein*. Doktori Értekezés (Kézirat). Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2022. 126. o.

gyakran hiányzik, és talán az egykori esetleges közös nevezőre jutás kulcsa lehet. Gábor személyén, keresésén és levelein keresztül tehát a kérdés emberi arca tárul elénk.

Gábor már az első levelében valami többet keres. Számára a nyilvánlatkoztatás nem redukálható a Biblia betűire. Hitének tárgya nem szűkíthető le csupán a Bibliára. Gábor első levele valójában hitvallás. Hite elfedi az emberkéz okozta ellentmondásokat. Gábor azt is kiemeli, hogy a Biblia vizsgálatakor igenis figyelembe kell venni azokat az irodalmi eszközöket, amelyek a többlettartalmak kifejezését tűzik ki célul. Ezek kiemelésével is arra akar bennünket rávezetni, hogy racionálisan, emberi eszközökkel befogadhatatlan és felfoghatatlan a transzcendens üzenet. Gábor sorai közül kiolvasható még valami. Az indulat. A levelek alapján feltételezhető, hogy a két fél a múltban már beszélt erről a témáról, és ez heves érzelmeket váltott ki belőlük. Ez azonban mégsem a témára oly sokszor jellemző pártoskodás vagy arrogancia indulata. Ez az igazságérzet és az őszinte rajongás indulata. Gábor igazságérzetét mélyen bántja vitapartnerének felsőbbes „prófétai” hozzáállása. Alaptalan fölényeskedésnek tartja, amivel kétségbe vonják mások hitének validitását, és éppen ez az, ami kiváltja belőle a heves reakciót. A belőle fájdalmasan kiszakadó sorok arra is rámutattak, hogy ezzel az ő hitét is megkérdőjelezi a másik. A klasszikus kegyelembe vetett hitét, amiről már-már rajongással beszél, és pont annak emberközeli oldalára helyezi a hangsúlyt. Hitének központja az emberhez lehajoló, a világ sokszínűségében gyönyörködő kegyelem áll. Gábor izing-vér-ig emberi hitvallásának a kegyelem emberi arca ad kiindulópontot.

Gábor a második levelét a közös nevező elérésének, vagy legalábbis az afelé közeledés szándékának egyértelmű kijelentésével nyitja. Ennek érdekében bocsánatot kér hangvételeért és igazat ad abban vitapartnerének, hogy még a keresés útján van. Ebből is láthatjuk, hogy Gábor nem csupán teológiailag átgondolt és klasszikus értelemben véve művelt, hanem az önismeretén is sokat dolgozik – tisztában van önmagával, sőt képes önkritikát gyakorolni akár hiányos Biblia ismeretével kapcsolatban. Ebben a levélben megfigyelhetjük, hogy Gábor hangneme, stílusa folyamatosan változik: kevésbé érzelmes, analitikusabb hangnemet vesz fel. Hajlandó a másik értelmezési tartományában gondolkodni. A verbálinspirációt veti fel következő témája-

ként. Rávilágít arra, hogy Álmos ugyan fogalmilag elveti a jelenséget, mégis megtartja a tartalmát. Ettől a ponttól kezdve a beszélgetés fő témájává a Biblia tévedhetetlensége válik. Gábor álláspontjának az összefoglalása talán úgy fogható meg, hogy ha a Biblia maga nem is, de a bizonyágtétel Isten céljáról mindenképp tévedhetetlen. Ebben a levélben Gábor amellet, hogy lefekteti saját hitvilágának alapjait, mégis elismeri a közös nevezőt, csupán arra mutat rá, hogy a következtetés más a két oldal részéről. Vitapartnere saját eszközét kezdi el használni, vagyis ő is Bibliai idézetekkel támasztja alá mondanivalóját. Mindemellett viszont továbbra is ellentmondást nem tűrő szigorúsággal mutat rá Álmos hiányosságaira: wishful thinking, áltudományos dilettantizmus. Gábor folyamatosan egyre többet mutat meg abból, hogy miként látja Istent ő: humoros, szerető, kegyelemes Istent mutat be. Mindezek mellett azonban alapos teológiai tudását is megmutatja: a hitből való megigazulás elvét hozza bizonyítékul. Egyértelműen a kegyelem mutatkozik fő témájának, viszont a bűnről is mer beszélni. Nem olcsó kegyelemről ír.

Gábor szenvedélyes hangnemben folytatja leveleit, amelyek tartalmi központjába ezúttal az evangélium kerül, és annak viszonya a törvényhez. Hangsúlyozza, hogy a törvényt betölti az evangélium, vagyis Mózes tanúskodik Krisztusról és nem pedig fordítva. Ezt az elméletet a megtérésre is kiterjeszti: előfordul, hogy az ember magában, a lelkiismeretben vagy a kegyeleméhségében talál rá Krisztusra, és a megismeréséért fordul a Bibliához. Példának veszi a Hegyi Beszédet is, és rámutat a talán legnagyobb különbségre a saját és Álmos gondolkodásában: amíg Álmos tiltásokról, addig Gábor pozitív állításokról beszél – a törvény betöltéséről. Ezzel együtt arra is figyelmeztet, hogy az embernek nem kell – és nem is tudja – Krisztus munkáját elvégezni: mi nem tudjuk betölteni a törvényt.

Gábor amellet, hogy egyes szempontokból megmarad saját kifejezésmódja mellett: más forrásokat idéz (Cseri Kálmán, József Attila) és „felülről”, átfogó módon szemléli a kérdéseket, átveszi Álmos leveléből a tételes műfajt, ezzel egyesével reagál Álmos állításaira. Nem hagyja, hogy kiforgassák a szavait. Gábor hangnemén egyre inkább érződik, hogy igazodni próbál Álmoshoz, és az ő kifejezésárához. A már korábban megjelenő tételesség mellett az arrogancia is felüti a fejét Gábor kommunikációjában (pl. struccpolitika kifeje-

zés használata), ami az eddigiekben rá nem volt jellemző (ő sokkal inkább szenvedélyesen, már-már indulatosan fejezte ki magát eddig), valamint előkerül a sátán képe, ami ezelőtt szintén nem fordult elő leveleiben. Ezekről az elemekről feltételezhető, hogy Álmos hatására jelentek meg. Érződik, hogy Gábort személyesen érinti a levelezés, és az, ahogyan felé kommunikáltak a dolgokat. Változó hangneme, itt egy kicsit elveszti személyességét. Kimozdul a komfortzónájából.

Gábor utolsó levelében mégis egyfajta megnyugvás érződik. Talán Judit éppen azt adta meg neki levelével, amire vágyott. Mindenesetre, az ő levelére egészen máshogy válaszol, mint az eddigiekre. Először a levelekben ő is megoszt magáról valamit, azon kívül, hogy mit gondol valamiről. Ebben a levélben, mintha megkapta volna már amit szeretett volna – méltóságteljes párbeszédet – és az lenne a célja, hogy bizonyosságot tegyen arról, ő hogyan látja a dolgokat. Ez egy átgondolt és szisztematikus érvelés, biblikus, teológiai és filozófiai érvekkel alátámasztva. Félreértés ne essék, Gábor továbbra is cáfolni igyekszik az általa hamisnak vélt állításokat, de már nem olyan indulatos, a levél végét pedig a lezárás nyugalmaival kerekíti le. Ebben a levélben néhol ismételve önmagát, legfontosabbnak vélt felfedezéseit, gondolatait írja le: Isten haragja mögött szeretete van, haragjára pedig így szükség van, eredendő bűn hangsúlyozása, Isten egy – egység de nem azonosság. Újra és újra megjelenik az anyaméh hasonlat, és az azon kívüli, Szentlélek nélküli világ, vagyis a káprázat. Ezzel pedig el is érkezik legfontosabb témájához a szeretethez. Isten szereti a bűnös világot, ezért a keresztyén embernek is észre kell vennie a teremtett világ szépségét, hiszen Isten a leghelyetlenebb helyzetekben is tud hitet fakasztani. A válasz tehát nem lehet a világtól való elszigetelődés, hanem a megtérés kell legyen – búza és konkoly példája: nem nekünk kell a szétválasztást elvégezni. Ezzel talán el is érkezik Gábor a mondanivalója gyökeréhez, és ahhoz, ami miatt egyáltalán elkezdte a levelezést: az zavarja, hogy „ők” nem ismerik el, hogy tévedhetnek...

Gábor tehát, miközben hajthatatlanul bizonyítani igyekszik igazát, és vissza-visszatér, ahhoz a valójában mélyen emberi okhoz, ami arra indította, hogy az egész levelezést elkezdje, saját magát és Istenképét is fokozatosan egyre jobban megismeri. Gábor számára

ez a levelezés nem csupán hermeneutikai és teológiai kérdésekről szól. Ő végig valami többet keres, akárcsak Coleridge az ő leveleiben. Gábor éppen emiatt nem tud „megalkudni” a verbálinspiráció gondolatával. Lelkében és hitében érzi, hogy mindez nem lehet ennyire egyszerű. Mindenével – személyes vallomásaival, irodalmi, filozófiai műveltségével, Bibliaismeretével – azon van, hogy ezt a többlettartalmat megmutassa. Számomra ezek a levelek éppen arra mutattak rá, hogy ez a kérdés valójában nem egyszerűen száraz tudományos téma, vagy egyházpolitikai viszály, hanem mélyen emberi, sőt egyenesen egzisztenciális tényező. Talán éppen ez lehet annak is az oka, hogy gyakran olyan heves indulatok veszik körül az erről való gondolkodást. Ez mindenki számára többet jelent. Éppen az akadályoz meg bennünket is gyakran az ezzel kapcsolatban dűlőre jutásban, ami a levelek elején Gábort is. Az, hogy ez mélyen hatással van az indulatainkra, hiszen legbelső hitvallásunkat állítja pellengérré. A legbizalmasabb Istenkapcsolatunk és a személyes Istenképünk kerül a „boncasztalra”.

Gábor levelei azonban számomra reményt jelentenek a kérdés jövőjét illetően. Hiszen megfigyelve a bennük megjelenő lélektani ívet, észrevehetjük, hogy Gábor a kezdeti naiv rajongás, az indulatok, a megbántottság, az utánzás és a keresés útján mégis elér egyfajta egyensúlyhoz. Utolsó levelében egy kiegyensúlyozott, mások véleményétől független és határozott hitvallást olvashatunk, irodalmi, bibliai és személyes képekkel alátámasztva. Gábor révbe ért. Keresésének egyik legfontosabb elemévé – önhibáján kívül – Álmos levelei váltak. Be kellett járnia ezt az utat, hogy eljusson arra a stabil pontra, ami a hatodik levélben figyelhető meg. Újra pozicionálnia kellett magát az egykor az életében olyan fontos szerepet betöltött közösség kontextusában ahhoz, hogy ki tudja alakítani saját hitét, személyét, Istenképét. Ez pedig számunkra is reményt adhat arra, hogy a verbálinspiráció kérdése körül kialakult ideológiai ellentétek minket is valami többhöz vezetnek.

4. CHICAGÓI NYILATKOZAT A SZENTÍRÁS TÉVEDHETETLENSÉGÉRŐL (1978)

A Bibliai Tévedhetetlenség Nemzetközi Tanácsának első konferenciájára 1978. október 26. és 28. között került sor Chicagóban, azzal a céllal, hogy újra megerősítse az Írás tévedhetetlenségének tanát, tisztázza a tévedhetetlenség jelentését, illetve hogy felhívja a figyelmet a tévedhetetlenségtől való eltérés veszélyeire.

KIJELENTŐ ÉS ELUTASÍTÓ CIKKELYEK

I. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a Szentírást Isten hiteles Igéjeként kell elfogadni.
ELUTASÍTJUK, hogy a Szentírás az egyházból, a hagyományokból vagy bármely más emberi forrásból meríti a tekintélyét.

II. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a Szentírás a legfőbb írott szabály, mely által Isten felelőssé teszi a lelkiismeretet, és hogy az egyház tekintélye a Szentírás tekintélyének van alárendelve.

ELUTASÍTJUK, hogy az egyházi hitvallások, zsinatok vagy nyilatkozatok a Biblia tekintélyénél nagyobb, vagy azzal egyenlő tekintéllyel rendelkeznek.

III. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy az írott Ige teljes egészében isten kinyilatkoztatása.
ELUTASÍTJUK, hogy a Biblia csupán tanúskodik a kinyilatkoztatás mellett, vagy csak véletlenül válik kinyilatkoztatássá, vagy hogy emberek visszahatásától függ az érvényessége.

IV. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy Isten, aki saját képmására alkotta az emberiséget, felhasználta a nyelvet a kinyilatkoztatás eszközeként.

Miért igaz? Egyetemisták a Szentírás radikális tévedhetetlenségéről

ELUTASÍTJUK, hogy az emberi nyelvet annyira korlátozza teremtett voltunk, hogy alkalmatlannak minősül az isteni kinyilatkoztatás közvetítésére. Továbbá elutasítjuk, hogy az emberi kultúra és nyelv bűn által való romlása megghiúsította isten ihlető munkáját.

V. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy Isten kinyilatkoztatása a Szentírásban fokozatos volt. ELUTASÍTJUK, hogy egy későbbi kinyilatkoztatás, amely kiegészíthet egy korábbi kinyilatkoztatást, valaha is kijavítja vagy ellentmond annak. Továbbá elutasítjuk, hogy az újtestamentumi írások befejezése óta bármilyen alapvető kinyilatkoztatás adatott volna.

VI. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a teljes Szentírás és annak minden része az eredeti szöveg minden szaváig isteni ihletés által adattak.

ELUTASÍTJUK, hogy a Szentírás ihletését jogosan állíthatjuk az egészről a részek nélkül, vagy az egyes részekről, de nem az egészről.

VII. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy az ihletés azt jelenti, hogy isten az Ő lelke által, emberi írókon keresztül adta nekünk az Ő Igéjét. A Szentírás eredete isteni. Az isteni ihletés módja részben rejtély marad számunkra.

ELUTASÍTJUK, hogy az ihletést le lehet csökkenteni emberi bölcseségre vagy egy magasabb rendű tudati állapot bármilyen formájára.

VIII. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy Isten az Ő ihletési munkájában felhasználta az írók kiemelkedő személyiségét és irodalmi stílusát, akiket Ő kiválasztott és felkészített.

ELUTASÍTJUK, hogy Isten előidézte, hogy ezek az írók pontosan azokat a szavakat használják, amelyeket Ő választott, és semmibe vette személyiségüket.

IX. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy az ihletés anélkül, hogy mindentudást adományozott volna, igaz és hiteltérdemlő kijelentést biztosított minden témában, amiben a bibliai szerzők indítva voltak, hogy beszéljenek és írjanak.

ELUTASÍTJUK, hogy ezen írók véges vagy bukott volta, szükségszerűen vagy másféleképpen, elferdítést vagy hamisságot helyezett el isten Igéjébe.

X. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy az ihletés, szigorúan véve, csak a Szentírás kézirat-szövegére vonatkozik, amely Isten gondviselése folytán a rendelkezésre álló kéziratokból nagy pontossággal kideríthető. Továbbá kijelentjük, hogy a Szentírás másolatai és fordításai abban a mértékben számítanak Isten Igéjének, amennyiben hűségesen képviselik az eredetit.

ELUTASÍTJUK, hogy a keresztyén hit bármely lényeges elemét befolyásolja az autográfok hiánya. Továbbá elutasítjuk, hogy ez a hiány a bibliai tévedhetetlenség állítását érvénytelenné vagy lényegtelenné teszi.

XI. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a Szentírás, mely isteni ihletés által adatott, csalhatatlan, úgyhogy távol áll attól, hogy minket félrevezessen, igaz és megbízható minden általa érintett kérdésben.

ELUTASÍTJUK, hogy lehetséges, hogy a Biblia állításai egyszerre csalhatatlanok és tévesek lennének. A csalhatatlanságot és a tévedhetetlenséget meg lehet különböztetni, de nem lehet elválasztani.

XII. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a Szentírás tévedhetetlen annak teljességében, mentes minden hamisságtól, csalástól vagy csalárdságtól.

ELUTASÍTJUK, hogy a bibliai csalhatatlanság és tévedhetetlenség csak szellemi, vallásos vagy megváltási témákra vonatkozik, a történelem és tudomány területére vonatkozó állításokra pedig nem.

Továbbá elutasítjuk, hogy a Föld történetéről szóló tudományos hipotéziseket megfelelően fel lehet használni a Szentírás a teremtésről és özvénzről szóló tanításának megdöntésére.

XIII. cikkely

KIJELENTJÜK, a tévedhetetlenség, mint teológiai kifejezés, használatának időszerűségét, hivatkozva a Szentírás teljes igazmondására.

ELUTASÍTJUK, hogy helyénvaló a Szentírást kiértékelni olyan igazság és tévedésszabványok szerint, amelyek ellenkeznek annak alkalmazásával vagy céljával. Továbbá elutasítjuk, hogy a tévedhetetlenséget cáfolják a bibliai jelenségek, úgymint a modern technikai pontosság hiánya, nyelvtani vagy helyesírási rendellenességek, a természet megfigyelésekre alapuló leírásai, hamisságok közlése, a hipربولák és kerek számok használata, a szöveg téma szerinti elrendezése, eltérő szöveg szemelvények párhuzamos beszámolóiban vagy a szabadon való idézés.

XIV. cikkely

KIJELENTJÜK a Szentírás egységességét és belső következetességét.

ELUTASÍTJUK, hogy állítólagos tévedések és ellentmondások, amelyek még tisztázatlanok, hatálytalanítják a Biblia igazság-állításait.

XV. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a tévedhetetlenség hitelve a Biblia ihlettségéről való tanításon alapul.

ELUTASÍTJUK, hogy Jézus Szentírásról szóló tanítása elutasítható az Ő emberi voltára vagy bármilyen természetes korlátozottságára hivatkozva.

XVI. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a tévedhetetlenség hitelve az egyház hitének szerve része volt történelmének egész ideje alatt.

ELUTASÍTJUK, hogy a tévedhetetlenség egy hitelv, amit a skolasztikus protestantizmus talált ki, vagy egy reakciós állásfoglalás feleletképpen a tagadó felsőbb kritikának.

4. Chicagói nyilatkozat a Szentírás tévedhetetlenségéről (1978)

XVII. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a Szentlélek a Szentírás mellett tanúskodik, biztosítva a hívőket Isten írott Igéjének szavahihetőségéről.

ELUTASÍTJUK, hogy a Szentlélek ezen tanúságtétele elszigetelten a Szentírástól vagy ellene működik.

XVIII. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a Szentírás szövegét nyelvtani-történelmi exegézis alapján kell értelmezni, figyelembe véve annak irodalmi formáját és szerkezetét, és hogy a Szentírásnak kell értelmeznie a Szentírást.

ELUTASÍTJUK a szöveg minden olyan feldolgozásának vagy a mögötte rejlő kutatásának létjogosultságát, amely elvezet tanításának viszonylagosításához, dehisztorizálásához vagy leértékeléséhez, vagy szerzőségéről való állításának visszautasításához.

XIX. cikkely

KIJELENTJÜK, hogy a Szentírás teljes tekintélyének, csalhatatlanságának és tévedhetetlenségének hitvallása létfontosságú a keresztyén hit teljes egészének egészséges megértéséhez. Továbbá állítjuk, hogy ilyen hitvallás a Krisztus képére való fokozódó hasonlósághoz kellene, hogy vezessen.

ELUTASÍTJUK, hogy az ilyen hitvallás szükséges az üdvösséghez. Mégis elutasítjuk azt is, hogy a tévedhetetlenséget súlyos következmények nélkül vissza lehet utasítani, úgy az egyén, mint az egyház számára.

Fordította Giorgiov Adrian

5. HOZZÁSZÓLÁSOK A CHICAGÓI NYILATKOZATHOZ¹

BÁRDOS-BLATT SZABOLCS

Számomra elég negatív a fundamentalista kegyesség. Ennek vannak szubjektív és objektív okai – rossz tapasztalatok és reális átgondolások. Jóval korábban, vonzott ez az irányzat. Tetszetős volt a háttározottság és az egyértelmű keretek, amiket valódi erőnek hittem. Fokozatosan tisztult le előttem, hogy ez nem a hit, hanem a hiszékenység jele volt a részemről. Most objektívabb szempontból szeretném megvizsgálni a fundamentalizmus kérdéskörét. Több okból is problematikusnak tartom a keresztyénségnek ezt a fajtáját.

Először is, a rekatolizációban erőteljesen megfogalmazódott pápai és egyházi tévedhetetlenségtan mintájára adott protestáns válasznak érzem a *Sola Scripturából* levezetett tévedhetetlenségtant; ilyen módon a római katolikusok már eleve túlzó kifejezését veszik magukra a protestáns skolasztikusok. Mindezt azért, hogy „a liberalizmus ellen védekezzenek”. Ez nem, hogy nem eredeti, hanem egy gyenge koppintás római testvéreinktől – legalábbis szerintem. A Szentírás elveszíti a teremtésrendbeli helyét és Istennel egy szintre emelkedik a keresztyén hívek előtt, viszont a Szentírás Istentől származik, ezért Isten Ura a Szentírásnak. Hasonlóan borult fel a római katolicizmusban az Egyház teremtésrendbeli helye. Véleményem szerint le kell taszítani mindent az egyedül Istent megillető trónról, akkor is, ha egy-egy tetszetős hitbéli princípiumról van szó. A Szentírás nem kizárólagos Úr, hanem a kizárólagos Úrról, Jézus Krisztusról tesz bizonyosságot; az írott Kijelentés a megtestesült Kijelentést ismerteti meg, miután írásba foglalták a szóbeli kijelentést. Ez a sorrend valódi; a fundamentalizmus viszont kiszakítja ebből az organikus kijelentésfelfogásból a Szentírást. Ezért érezhetjük e kegyességet gyakran halál- és betűízűnek.

Másik komoly probléma az, ami a szép emberi eszmékkel általában szokott lenni. Ideáinkban teremtési princípiumokat emelünk el saját

¹ <https://www.evangelikalcsoport.hu/2017/06/20/chicagoi-nyilatkozat-a-biblia-tevedhetetlensegerol-i-nyilatkozat/>

alapvetőségüktől, és emelünk megvalósítandó eszmévé. Ez a séma érvényesül, amikor a mindenkiben lappangó hazaszeretetből nacionalizmust, vagy egy kicsit erősebben fűszerezett sovinizmust gyártanak – miközben azt hiszik az emberek, hogy megvédik a számukra legfontosabb értéket, valójában éppen hogy aláássák azt. Ilyen a szociális érzékenységből kinőtt szocializmus, majd a kommunizmus is. Olyan ez, mintha fizikai téren elkezdenénk a levegőt eszményíteni, és boldog-boldogtalannak hangsúlyoznánk, hogy kizárólag a 70%-ban nitrogénből és 29%-ban oxigénből álló igazi jó levegő az, amit be lehet lélegezni. Mondogatnánk ezt teljesen fölöslegesen, hiszen mindenki ezt teszi. Vallási értelemben hasonlóan jár el a fundamentalizmus is: a Szentírás alapvetősége a hívő ember számára valós tény, ami mindig is jelen volt az egyházban; ha el is torzult, időről-időre (például a reformátorok idején) ismét kikristályosodott. A bibliakritika jelentette „veszedelmet” valójában éppen a fundamentalisták fújták fel. Nyilván hatásra ellenhatás a válasz, és a bibliakritika feltűnése ijesztő lehetett a kor keresztyéneinek. Azonban a keresztyén evidencia – a Szentírás istenismeretünk hiteles forrása – ideológiai szintre emelése súlyos hiba volt, és éppen nem szakad ki a modernizmus kereteiből. Szépen idomul azokhoz. A Chicagói Nyilatkozat áttekintése után kiemeltem néhány vitás pontot, amiben nyíltan eltér – az általam vallott, reményem szerint ortodox felfogástól.

4. cikkely polémiája: Isten a nyelvet használta a nyilatkozatás eszközöként.

Nem pusztán a nyelvet, hanem a teljes emberi cselekvést használta a kijelentés eszközöként, Fia elküldése által. Ebbe a nyelv is beletartozik, de nem hanyagolható el például a cselekvés sem. A nyelv kizárólagos hangsúlyozása szó- és betűimádatá fajul.

3. cikkely polémiája: Nem igaz, hogy az Ige csak a találkozás során válik kijelentéssé, vagy hogy érvényessége az emberek választától függne.

Nem abszolút érvényességről, hanem számunkra való hasznosságról van itt szó. Számunkra igenis akkor válik kijelentéssé, amikor a Szentlélek megvilágosítja nekünk, különben holt betű marad.

Miért igaz? Egyetemisták a Szentírás radikális tévedhetetlenségéről

12. cikkely polémiája: A Biblia tévedhetetlensége nem csak a lelki, vallási, vagy a megváltással kapcsolatos dolgokra korlátozódik. Azt is tagadják, hogy a Föld történetével kapcsolatos tudományos hipotézisek alkalmasan felhasználhatók a Szentírásnak a teremtéssel és az özönvízzel kapcsolatos állításainak a megcáfolására.

A Biblia valójában csak az Isten-ember kapcsolat történeteként értelmezhető. Nem biológia-, földrajz-, vagy történelemkönyv. Nincs is erre szükség. Célja nem tudományos ismeretek átadása, hanem a bizonyágtétel az ember életébe belépő Istenről. Semmilyen más forrásunk nincs, amiből olyan igazán megismerhetnénk Istent és önmagunkat, mint a Szentírás. Csak és kizárólag az Isten- és valódi önismeret kontextusában értelmezhető a Biblia.

16. cikkely polémiája: Állítjuk, hogy a tévedhetetlenség tantétele szerves részét képezte az egyház hitének a története során mindvégig.

Nem a tévedhetetlenség, hanem a Szentírás Istentől ihletettsége képezi az egyházi hagyományt. A tévedhetetlenség fogalma a római katolikusok egyháztanát, és a skolasztikus protestánsok kijelentés-tanát írja le; az igazi hagyomány torzulását fémjelzi ez a szó, hogy tévedhetetlenség. A fundamentalizmus harmadik tévútja maga a tévedhetetlenség szó. Amennyiben felteszik a kérdést – vallod-e a tévedhetetlenség tanát – csak rossz választ lehet rá adni. Akár csak kicsit habozik az egyébként hívő keresztyén – például a kifejezés erőltetettsége miatt – máris rá lehet sütni, hogy nem elég karakteres keresztyén álláspontot képvisel. Ami elszomorító, hogy ennél durvább stigmatizációnak is helyet ad ez a tévesen dogmatikainak tartott kifejezés. Ilyesmikkel pedig előszeretettel élnek a fundamentalisták, mintegy az igazak külön egyházát alkotva az egyházban. Mi erről a szubjektív véleményem? Unalmas, túltolt és komolyanvehetetlen irányzat ez a számomra, akikkel sokszor nagyobb és fölöslegesebb teher vitatkozni, mint normális beszélgetésre képes ateistákkal. Sok bosszúságot és hitelvesztést okoznak az egyháznak, és ami a legbosszantóbb, hogy közben az igazság követeinek tartják magukat.

BENEDEK

Választásom hátterében az az indok állt, hogy manapság nagyon sokszor olvastam, hallottam jókat, rosszakat erről a nyilatkozatról, de én még nem olvastam el. Kíváncsian vártam mi is található ebben az iratban.

Számomra nagyon pozitívan hatott a Bibliához való mély ragaszkodása ennek a nyilatkozatnak akkor is, ha nem teljesen értettem egyes pontjaival. Szubjektíven állíthatom, hogy azért is volt számomra pozitívabb, mivel olyan rosszakat hallottam erről a szövegről, hogy nem is tudtam elképzelni milyen „förtelmeket” tartalmazhat, ehhez képest ilyeneket nem találtam benne.

Az írásból kitűnik, hogy nagyon fontos milyen közegben szólal meg, mire reflektál. Látszik, hogy a Biblia „elértéktelenedése” ellen akar fellépni, tehát a Bibliát nem, mint mesekönyvet kell olvasni, sokkal inkább Isten nekünk küldött üzenetét.

A megerősítő és tagadó cikkek során találkoztam olyan állításokkal, amire nem mondhatom, hogy elvetem, mert én is így gondolom, hiszem. Például: „Tagadjuk, hogy az egyházi hitvallások, zsinatok vagy kinyilatkoztatások a Biblia tekintélyénél nagyobb, vagy azzal egyenlő tekintéllyel rendelkeznek.” Számomra ez a *norma normans, norma normata* elvének a leírása.

Itt szeretnék a számomra problémás részekhez térni. A tizedik cikkely számomra elfogadható volt (amelyik az ihletettséget az eredeti szöveghez köti), de így nem világos számomra miért kell a tizenegyedik cikkelyben a tévedhetetlenség és hibátlanság fogalmával dolgozni. Egyrésztől magát a fogalmat nem vetem el csak azért, mert nincs benne a Bibliában. Nagyon sok teológiai fogalom nincs benne a Bibliában, amit használunk. Én is azon az állásponton vagyok, hogy a Szentírásnak van egy belső koherenciája és a tévedhetetlenséget vallom is úgy, hogy hit kérdésében tévedhetetlen viszont az az állítás, hogy hibátlan szerintem felesleges.

A hibátlansága szerintem egy félrevezető fogalom. Olyan kritérium, ami csak Istenre vonatkozik. A nyilatkozat elismeri a Bibliában szereplő elírásokat és egyéb pontatlanságokat, mégis ragaszkodik a hibátlansághoz, ami szerintük szoros része a tévedhetetlenségnek. Ezek után pedig az utolsó cikkben felmentik azokat, akik a hibátlan-

ságot nem fogadják el. Számomra ez nagyon különös volt. Bevallom kicsit összekavartak a fogalmak. A tévedhetetlenséggel még tudok mit kezdeni, tudom magamnak úgy értelmezni, hogy az emberi hibák aspektusát is beleérttem, de a hibátlanság számomra felborítja a rendszert.

Szeretnék még az elejére is visszautalni az első összefoglaló pontra. Számomra az is nehezen érthető. Isten azért ihlette a Bibliát, hogy általa Jézus Krisztuson keresztül kinyilatkoztassa magát? Valóban így lenne? Vagy Isten Jézus Krisztuson keresztül kinyilatkoztatta magát, a Szentíráson keresztül pedig a magát kinyilatkoztató Istent akarta megőrizni a többi nemzedék számára. Nagyon érdekes volt számomra, hogy nagyon sok résznél egyet akartam érteni, de valahogy mégsem tudtam teljesen egyetérteni. Egy idő után már nagyon kötekedőnek éreztem magamat. Mindazonáltal örültem, hogy magam is megismerhettem ezt a nyilatkozatot, amiben nem találtam „förtelmeket”.

BÓK VIKTÓRIA

Nagyon érdekes volt számomra az olvasott Chicagói Nyilatkozat és úgy gondolom, hogy sikerült még inkább elmerülnöm annak témájában és a nyilatkozat keresztyén ember (hit)életére ható jelentőségében.

Ezért a reflexiómat az alapján építeném fel, hogy mivel is kívánnék én egy olyan személyt (legyen az hívő, vagy éppen nem hívő) meggyőzni afelől, hogy a Szentírás és annak minden szava tévedhetetlen. Ugyanis láthatjuk, tapasztalhatjuk, hogy a világunkban ez egyre inkább kérdéssé válik, egyre több félreértést eredményezve.

Ennek gyökere azonban már korábban ütötte fel fejét, gondolkunk csak a reneszánszra, de különösen a felvilágosodás óta olyan világnézetek alakultak ki, melyek magukban foglalják a kételkedést az alapvető keresztyén tantételeket illetően.

Ilyen az agnoszticizmus, mely tagadja Isten megismerhetőségét, a racionalizmus, mely tagadja az Ő felfoghatatlanságát, az idealizmus, mely tagadja az Ő transzcendens mivoltát, valamint az egzisztencializmus is, mely tagadja a racionalitást az Istennek velünk, emberekkel fennálló kapcsolatában.

Ezért is fontos a keresztyén embernek hangsúlyoznia szüntelenül, hogy a Szentírás minden szava isteni ihletettségű, és bár ennek elfogadása nem mondható üdvösségkérdésének, de ennek hiánya beláthatatlan következményekkel járhat az egyén, sőt az egyház életében is.

Ugyanis a keresztyén élethez hozzátartozik egyúttal az is, hogy elfogadjuk a Szentírást úgy, mint magának a Mindenható Istennek a kijelentését Jézus Krisztuson, az Ő egyszülött Fián keresztül, ami bár emberek által íródott, de egyszersmind az Ő Szentlelkének a felügyelete alatt.

Hiba lenne azt gondolnunk, hogy a bűneset óta annyira korlátozódott a mi emberi természetünk, hogy képtelenek vagyunk megérteni Istennek ezt a kijelentését vagy hogy más emberek által ezt Isten ne tudná felénk közvetíteni. Ugyanis Jézus megígérte mennybemenetele előtt, hogy nem hagy minket soha egyedül, hanem elküldi hozzánk az Ő Szentlelkét (Jn 14,16), aki nem csak azon emberek életében volt jelen, akiket Isten eszközül használt fel a Szentírás szavainak lejegyzésére, hanem azóta is, a mi életünkben is jelen van, és a Bibliát olvasva segíthet feltárni benne Isten akaratát a mi személyes életünkre vonatkozóan.

Az is nehezítő tényezőként szolgálhat a tévedhetetlenség elfogadásában, hogy sokan összekeverik az egyház és magának a Szentírásnak a tekintélyét, illetve függővé teszik egyiket a másiktól. A nyilatkozat erre is választ ad számunkra: ti. a „*Szentírás a tekintélyét nem az egyháztól, nem is a hagyományokból nyeri, hanem egyedül Istentől.*”

Úgy tudnánk ezt helyesen megfogalmazni és a kételyeket eloszlatni, hogy az egyház tekintélye alá van vetve a Szentírás tekintélyének, tehát a hitvallások, zsinatok és különféle nyilatkozatok nem lehetnek egyenlő tekintélyűek a Bibliával, de még csak azonos tekintélyűek sem vele.

Fontos azt is megvizsgáljunk, hogy mire is vonatkozik pontosan ez a tévedhetetlenség jelző. Csupán az eredeti szövegre, vagy annak minden fordítására (ferdítésére) is?

„A teljes írás Istentől ihletett”

2Tim 3, 16-17 – valljuk.

Elgondolkodtató lehet azonban számunkra, hogy a nyilatkozat ezt a tévedhetetlenséget csupán a Szentírás eredeti kézírataira érti. Így még inkább fontossá válik számunkra az exegézis kérdése és leendő lelkészekként annak fontossága. Hálás vagyok érte, hogy lehetőségünk van arra, hogy eredeti nyelven olvassuk és értelmezzük a Biblia szövegét, hiszen amellet, hogy a nyelvi tudásunk bővül, egyúttal rengeteg olyan szóval, szókapcsolattal ismerkedhetünk meg, amelyek gazdag jelentésbeli többlettel is hozzájárulnak a mi Szentírásbeli értelmezésünkhöz. Hogy csak párat említsek: a héber nyelvben nincs külön szó az ígéretre és a beteljesedésre, mivel számunkra egyértelmű az, hogy amit Isten megígért azt biztosan meg is cselekszi. Illetve, ha a görög szövegre tekintünk, akkor a Pálnál sokszor idézett– „αποστρεφω” szó, ami nem csupán megtérést jelent, hanem 180 fokos megfordulást is, jelezve azt, hogy az Istennel való találkozás után az ember teljesen elfordul attól, ami eddig bűnbe vitte, ami eddig elválasztotta őt az Istentől. Ezért is szükséges tehát a szövegkritika, mint szükséges eszköz fenntartása az ember kezében.

Azonban nem csupán azok gondolhatják a Szentírást tévedhetetlennek, akiknek megadatott, hogy eredeti nyelven olvashassák, hanem azok is, akik azokat a Szentírási fordításokat olvassák, amelyek hűségesen adják vissza az eredeti szöveget és annak valódi jelentését.

Ha továbbra is kételkedne valaki ebben, akkor elmondhatjuk neki, hogy ennek forrása egészen régre tehető vissza, ugyanis a történelmünk is az előbbi állításunkat támasztja alá. Az emberek ugyanis egészen Ádámtól kezdve kaptak Istentől verbális üzeneteket akár közvetlenül, akár közvetve is.

Gondolhatunk itt akár Mózesre is, akit Isten közbenjáróként használt az Ő akaratának véghezviteléhez népe életében, amikor is hirdette számukra a szabadulást egyiptomi elnyomóiktól, majd kivizette és később elvezette őket a megígért Kánaán földjére. Mózes nélkül, pontosabban Istennek Mózeshez intézett szavai, útmutatói nélkül ez nem valósulhatott volna meg.

Isten célja mindezekkel az Ő szövetségének fenntartása volt, amely még inkább egyértelműbbé válhat számunkra akkor, ha tovább olvassuk a próféták életét egészen Jézus Krisztusig. Ugyanis

ezek a próféciák végül mind Jézusban, Isten testet öltött igéjében teljesebben be igazán.

Krisztus eljövételével ugyanis véget értek Isten ily módon értelmezett kijelentésszerű üzenetei. Ettől kezdve az egyháznak eszerint kellett élnie és ismernie Istent. Mindazt, amit addig elmondott. Hiszen ezek a dolgok nem csupán a jelenre, nem csupán az akkori világra, az akkori emberekre, élethelyzetekre adtak útmutatást, hanem mindezek érvényesek most is, ma is az Ő igéje mutat mécsesként világosságot azok számára, akik az Ő vezetését keresik életük útján.

A Krisztus által adott kijelentés azonban több volt, mint szóbeli: Ő jelenlétével és cselekedeteivel is kijelentette az Atyát. Szavai mégis döntő fontosságúak voltak, mert Ő Isten volt, Aki az Atyáról beszélt, és az Ő szavai fognak megítélni minden embert az utolsó napon.

Semmiféle írásmagyarázat nem fogadható tehát el, aminek nem a történelmi Krisztus a fókuszpontja.

Így, mindezek után eljuthatunk odáig, hogy a Szentírás hibátlan-ságának, tévedhetetlenségének a megvallása létfontosságú a hívők számára a keresztény hit megértéséhez és egyúttal annak gyakorlásához is, a Jézus Krisztus képére való formálódáshoz is.

BOROSS SÁMUEL GÉZA

A Szentírás tévedhetetlensége c. iratról – Márkus Tamás András által rendezett vitaest² fényében

A vitából én is a tévedhetetlenség mint kifejezés mellett állnék meg elsőként, mint ahogyan Dr. Kodácsy Tamás is tette. Nem találok szerencsésnek a negált szóalak használatát: „Mi nem a Biblia?” Egy sor dolgot fel lehetne sorolni arra, hogy mi nem a Biblia. Teszem hozzá, nem grammatikai, mint inkább stilisztikai okokból akad problémám ezzel. Méltatlannak találok, hogy a világtól, kívülről jövő megkérdőjelezést a világ fogalmaival magyarázzuk. Tehát a világi kritika meghatározza a pályát, a játékszabályokat, majd idehívja ellenfélként a Bibliát. A Szentírást mint a világtól elkülönített, szent könyvet felviszem a pondra és megpróbálom kiszorítani a profánt

¹ <http://www.evangelikalcsoport.hu/2020/03/07/teologiai-vita-a-szentiras-tevedhetlensegerol/>.

a Szenttel. Inkább hívjuk fel a Szenthez a profánt, és majd ott egy pillanat alatt megsemmisül az.

Amikor Bibliát olvasunk mindig a lényegét keressük. Pontosabban fogalmazva: mindig a Lényegét keressük, mert az egyedüli Lényeg fontos a Szentírásban. Nem léphet fel tudományos szakkönyvi igényrel a Biblia (Chicagói Nyilatkozat 12. cikkely), hiszen nem azért íratott. Nem szabhatjuk meg kánonul a tudományos világ számára a Bibliát. Nem egy platformon mozognak, nem azonos a céljuk. Az már csak a *non plus ultra*, hogy az ateistákkal való vitában nagy ellenérv, hogy ne biológusok, fizikusok, matematikusok igyekezzenek bizonyítani Isten nem létét, mivel Isten léte filozófiai kérdés, mondják az apologéták. (Filozófiai, de még inkább egzisztenciális kérdés.) Így már csak a következetesség szabályai szerint sem tehetjük a tudomány mellé a Bibliát.

Úgy gondolom továbbá, hogy a Szentírás ihletettsége nem a betűiben van. Emiatt tetszett nagyon Kodácsy Tamás beszédében ezen fejezet. Kodácsy elveti mind az ihletettség önmagában lévő használatát, mind az inspiráció fogalmi javaslatát és visszanyúl az eredetihez, a görögökhöz.

A 2Tim 3,16-ból hozza a jól ismert igét: „*A teljes Írás Istentől ihletett*”. Itt a „θεόπνευστος” szava szerepel. Több szempontól is szerencsésnek vélem ezt. Először is azért, osztva Kodácsy véleményét, mert ebben benne van a „θεός”, az Isten, akitől származik az Írás. Itt nem a hogyan-ján van a hangsúly, hanem sokkal inkább egy minőséget jelöl. Egy olyan minőséget, amelyről csak szuperlatívuszokban illene beszélni. Ezen tovább lépve, másodszer pedig, az összetett szó másik fele, a „πνευστος”, a lélek vagy a Lélek. Nem szeretném erre az ihletettség fordítást használni, hadd legyen így: „*A teljes Írás Isten-lelki*”, tehát *a teljes Írásban Isten lelke van benne*. Hadd lépjek még egyet tovább, az Írás nem a *cognitiot* célozza meg, hanem az emberi lelket. Nem a *ratióra* kíván hatni, nem logikai úton akar meggyőzni, nem! Az Íráson keresztül a Kijelentés érinti meg az emberi lelket. Oda viszi el a változást. Ennek folyamán indul el a Szentlélek belső bizonyágtétele. Elindítja a lélekben a változást, majd ez a változás bizonyossággá gyökerezi magát. A bizonyosság gyümölcse pedig a bizonyágtétel.

A fentebb említett érvelés (Kodácsy érve, de akár a saját exegézisem) szépen rímelhet a II. Helvét Hitvallás szavaival, miszerint a

Szentírás tekintélye önmagától ered. Nem kívülről kell azt meghatározni. Éppen ezért, mert Isten adja azt!

Még szeretnék ezen páli igén keresztül egy újabb nézőpontot adni. Itt, a „γραφη” szava szerepel. Ez valójában az Írásra, egy iratra használható legegyszerűbb szó! Lehetne a Tóra, vagy a Törvény és Próféták görög megfelelőit használni. De, nem! Az apostol kifejezetten az írást, a tollal, betűket egy múlandó, elpusztítható tekercsre való írást juttat az eszünkbe. Kétségtelen, hogy ezt a kifejezést használták, mint a Szentírás szinonimája. De én, itt belelátom – ahogyan az Apostol is jelöli – hogy nem a betűben van az Isten, hanem a betűk által összerakott egészet tölti meg az isteni Lélek, és lesz az Írás „Isten-lelki”. Tehát az amúgy holt és múlandó betűket tölti meg Isten.

Mi tehát a lényeg? Miben lehet az ihletettség? Miben lehet az Igazság? Mi az igazság? *Quid est veritas?* – ahogy Pilátus kérdezi. Válaszoljunk a jól ismert anagrammával! *Est vir qui adest.* (Az ember, aki előtted áll.) Ezen gondolaton tovább futva, véleményem szerint, a Biblia lényegére kell tekinteni, nem pedig a betűjére. A Fiúra, az Atyára, a Lélekre, az Istenre, aki minden tekintetben tökéletes.

Mind érv, mind ellenérv oldaláról gyenge lábakon áll a következő gondolatkör: „korábban nem volt jelen az egyházban ez a kérdés”. Kodácsy a tévedhetetlenség etimológiájával érvel, miszerint ez egy 19. századi kifejezés, tehát korábban nem is foglalkoztak, foglalkozhattak ezzel a problémával. A cikk írója, Márkus Tamás, az 1646-os Westminsteri Hitvallásig nyúlik vissza, hiszen már itt is használják a Szentírásra a tévedhetetlen kifejezést, illetve tovább érvel, hogy mivel nem beszéltek erről eddig az egyházban, épphogy erősíti a tévedhetetlenséget. Igen ám, viszont az *argumentum ex silentio* nem tekinthető döntőérvnek egyik oldalról sem. Tehát ez sem megerősíteni, sem cáfolni nem tudja a kérdéskört. Márkus itt felhossa a homoszexualitás tárgykörét, annak példájául, hogy ezzel sem foglalkoztak az egyházban, éppen azért, mert az állásfoglalás egyértelmű volt.

Az utóbbi kérdéskörben ezt igaznak tarthatjuk, hiszen egyszerűen kulturálisan megvolt a vélemény erről a jelenségről. Ám a Szentírás tévedhetetlenségének a kérdése ugyanúgy felmerülhetett akár a középkori időkben is, hiszen, véleményem szerint, az nem állt ilyen társadalmi konvencióként.

Végezetül, hadd említsek egy benyomást, egy tapasztalatot, amely súlyosan a hermeneutika tárgykörébe vág. A kiadott anyagot az Evangelikál Csoport vezetője írta. Nyilvánvalóan elfogult a témában. Mint ahogyan egy sportkommentátor is elfogult a maga csapata iránt. És ezt nem is rejti véka alá a cikk írója. Az elfogultsága egyértelmű és nyilvánvaló. Ahogy olvastam az anyagot, egyre inkább az fogalmazódott meg bennem, hogy valóban gyenge, rombolható érveknek tűnik, minden, a Szentírás tévedhetetlenségét megkérdőjelező érv. Szinte nem is értettem, hogy fordulhat meg bárki fejében, hogy akár a Chicagói Nyilatkozatban hibát keressen? Miért nem ismerik el többen, többfelé? Ekkor volt egy pont, amikor ráébredtem, milyen mérhetetlen szubjektivitás övezi a cikket, amelybe én, mint naiv olvasó be lettem vonva. Így, hát megnéztem az eredeti vitát is. Mennyivel árnyaltabb lett a kép! Fel sem merült bennem az egész téma megkérdőjelezése, amíg egy bizonyos szemüvegen keresztül szemléltem. Majd, amikor egy saját, objektivitásra törekvő, mégis szubjektív véleményt fogalmazhattam meg, már rögtön nem éreztem, olyan könnyen elkönnyvelhetőnek ezt a problémát. Tehát milyen fontos a hermeneutika! Mennyire máshogy írjuk le a történeteket, miután azt magunkon átszűrtük. Borzasztóan szemfelnyitó pillanat volt ez számomra. Nyilvánvalóvá vált, manifesztálódott a hermeneutika fontossága.

CSAPÓ BÁLINT

A Chicagói Nyilatkozat véleményem szerint az utóbbi évek egyik legfontosabb teológiai dokumentuma, amelynek kidolgozásában az amerikai protestantizmus olyan jelentős szerzői vettek részt, mint John F. MacArthur, R. C. Sproul, vagy Greg Bahnsen. A nyilatkozat röviden és tömören összefoglalja, mit jelent a Szentírás isteni inspirációja, tévedhetetlensége és hibátlansága. A nyilatkozat a szerzők szerint sem kimerítő, és nem használandó hitvallásként – ugyanakkor nagy segítség lehet mindazoknak, akik állást akarnak foglalni a biblia tekintélyét illetően.

A nyilatkozat lényege, hogy megerősíti a reformáció egyik alapelvét, a *Sola Scriptura* gondolatát. A Szentírás a hívők számára az egyetlen normatíva. Ugyanakkor a Biblia elégséges – nincs szükség más hagyományokkal vagy tekintélyekkel megerősíteni. Ez az elv

azonban csak akkor lehet igaz, ha a Szentírás egésze Istentől ihletett. Ha a Biblia hibákat, tévesztéseket tartalmaz, akkor bár elvben állítható, hogy a legfelsőbb tekintély, azonban a gyakorlatban ez megvalósíthatatlan lesz – hiszen Istent vagy hazugsággal vádoljuk, vagy azzal, hogy nem volt képes az akaratát érthetően továbbadni. Az első három cikkely tehát leszögezi, hogy a Biblia eredete Istentől van, ezért tökéletes. Ugyanakkor a nyilatkozat állandóan visszatérő motívuma, hogy a Biblia inspirációja során Isten *emberi eszközöket* használt fel. A nyilatkozat 8. cikkelye elhatárolódik az Iszlámból ismerős ún. diktálás elmélettől, mely szerint a Szentírás nem tartalmaz semmilyen emberi elemet. A Biblia könyvei magukon viselik az egyes szerzők sajátos személyes jegyeit. Ugyanakkor a nyilatkozat tagadja, hogy az ihletettség redukálható lenne egyfajta elvont inspirációra – Isten megóvta a Szentírás szerzőit attól, hogy bármilyen tévedést vagy hamisságot leírjanak. Nagyon fontos, hogy a 10. cikkely leszögezi: szoros értelemben az ihletettség csak az eredeti iratokra vonatkozik. Ezzel elhatárolódik olyan mozgalmaktól, amelyek egy Biblia-fordítást emelnek ki, pl. a *King James Bible* vagy a *Textus Receptus* egyik kiadását. Ugyanakkor a nyilatkozat kimondja, hogy Isten természetfeletti módon megőrizte a Szentírást, így az eredeti Bibliái iratok szövege a rendelkezésünkre áll az egész hagyományozott iratgyűjteményben – ezért a szövegkritika azokat olyan megbízható pontossággal képes reprodukálni, hogy Isten szavának a sértetlensége megmarad. A szövegvariánsok megléte nem befolyásolja döntően a Szentírás ihletettségét.

A nyilatkozat célja ezzel többek között az, hogy megvédje a Biblia tekintélyét a leírtak *történetiségére* vonatkozóan is – itt a leggyakrabban előforduló témák pl. a teremtéstörténet vagy Jézus személye. A 13. cikkely megvédi a Szentírás tekintélyét a modern tudományok támadásai ellen. Az ősröbbségről vagy az evolúcióról szóló elméletek nem bírálhatják felül a Biblia tanításait; mert bár a Biblia nem a modern tudományosság mércéje szerint íródott, de ettől függetlenül Istentől származik, vagyis tévedhetetlen mindabban, amit állít. Ugyanakkor a 18. cikkely kiemeli, hogy a Szentírás olvasása ettől még hozzáértő értelmezést igényel – a Biblia „szó szerinti” értése nem azt jelenti, hogy figyelmen kívül hagyjuk pl. a költői eszközök használatát a szerzők által, vagy a kor irodalmi sajátosságait.

Fontos, hogy a nyilatkozat rámutat, hogy a Biblia nem tradícióktól vagy az egyház tekintélyétől függ, hanem lényegében ontológiai jellegű. Azáltal jön létre, hogy bizonyos iratokat Isten inspirál, ezeket az egyház mintegy felismeri és elismeri, de nem alkotja meg. A kánon és az egész Szentírás tekintélyét tehát Istentől kell származtatnunk, amelyet az Ő Szentlelke által erősít meg a hívők szívében. A Szentírás tévedhetetlenségének tana ugyanis elengedhetetlen ahhoz, hogy kellő alázattal és bizalommal legyünk Isten Igéje felé. A nyilatkozat rámutat, hogy eme tan elhagyása rendkívül veszélyes, hiszen lavinaszerűen megindulhat a Szentírás tekintélyének aláásása, ami elkerülhetetlenül hitbeli krízist von maga után.

A nyilatkozat tehát rendkívül fontos és hasznos, hiszen olyan előfeltételezéseket állít fel, amelyek megóvnak a Biblia téves értelmezésétől, vagy a tekintélyének megcsorbításától.

FRIDERIKUSZ MÁRTON

A Biblia mellett való kiállás, a Szentírásról való bizonyágtétel keresztény életünk kikerülhetetlen feladata. Ahhoz, hogy mindezt hittel, hitelesen tudjuk tenni állandóan kutatunk kell az Igét, hogy megértsük mondanivalójának csodáját. A Biblia keletkezését és mondanivalóját állandó kritika érte régen és még ma is. Hogyha a Biblia mondanivalójából csak egy kicsit is elveszünk, akkor az önmagát magyarázó Írás nagyszerűségét csorbítjuk. Az évszázadok során sok próbálkozás volt arra, hogy a Szentírás mondanivalójából elvegyenek, vagy tartalmát megváltoztassák, erre válaszul rengeteg hitvallás, nyilatkozat készült.

A Chicagói Nyilatkozatot evanglikál vezetők fogalmazták meg 1978-ban egy csúcskonferencián. Magát a nyilatkozatot 300 neves evanglikál tanító írta alá. Az eredeti nyilatkozatban található előszó, összefoglaló, egy megerősítő és tagadó cikkelyeket tartalmazó rész, valamint egy magyarázat.

Az előszóban tabuk nélkül írják le a szerzők, hogy milyen fontos a Szentírás mellett való kiállás minden korban, röviden kifejtik a nyilatkozat felépítését, valamint arról írnak, hogy milyen módon és miért keletkezett ez a dokumentum. Az összefoglaló részben öt pontban olvashatjuk el azt a hitvallás szerű részt, ami kimondja,

hogy kicsoda a Szentháromság Isten, aki hogyan, miért, mire adta nekünk, romlott embereknek a Szentírást. A legnagyobb hangsúlyt – aminek a figyelembevételére, megértésére és kimondására sarkall az összefoglaló – a Szentírásnak a tévedhetetlensége kapja. A megerősítő és tagadó cikkelyek az összefoglalás öt pontját fejtik ki. Az összefoglalás szövege bár konkrétan fogalmaz, de az olvasása közben kérdéseink adódhatnak, melyekre a válaszokat megelőlegezve fejt ki a nyilatkozat a cikkelyekben. Az utolsó részben, a magyarázatban, azokat a teológiai alapvetéseket ismerhetjük meg, amik a nyilatkozat alapjaiként szolgáltak.

A református egyház hivatalos hitvallási iratában a II. Helvét hitvallásában ezt olvassuk: „Hisszük és valljuk, hogy a szent próféták és apostolok kanonikus írásai, mindkét szövetségben, Isten tulajdon igéje, és teljes tekintélyük önmaguktól van, nem az emberektől.”

A Chicagói Nyilatkozatban a következőket olvashatjuk:

„Megvalljuk, hogy az isteni ihletéssel adott Szentírás tévedhetetlen, így nagyon távol áll attól, hogy félrevezessen minket: igaz és megbízható minden dologban, amiről beszél.

„Megvalljuk, hogy a Szentírás egészében tévedhetetlen, mentes minden hamiságtól, csalástól, vagy megtévesztéstől.”

„A Szentírás tekintélye elkerülhetetlenül károsodik, ha ezt a teljes isteni tévedhetetlenséget bármi módon figyelmen kívül hagyjuk, vagy a Biblia sajátjával ellentétes igazságról alkotott nézettel teszünk viszonylagossá. Az efféle elhajlások jelentős veszteséget jelentenek mind az egyénnek, mind az egyháznak.”

Összevetve a II. Helvét hitvallás és a Chicagói Nyilatkozat idézett szövegeit azt mondhatjuk elsősre, hogy nincs sok összefüggés a kettő között. Ha a II. Helvét hitvallásból idézett szöveg végére tekintünk, akkor azonban olvashatjuk, hogy a Szentírás tekintélye önmagából van, nem pedig emberektől. Nos, ez a rész nem tévedhetetlenségről beszél, azonban magában hordozza azt, hogy a Szentírás, Isten adott Igéje, tekintéllyel bír és ha így tekintünk magára az Írása, akkor ebből következik számunkra a Szentírás tévedhetetlensége.

Miért igaz? Egyetemisták a Szentírás radikális tévedhetetlenségéről

„A 35 éves pályafutásom során egyetlen olyan emberrel sem találkoztam, aki értené, ha azt mondom, hogy elfogadom ugyan a Szentírás tekintélyét, de nem tartom tévedhetetlennek.” (Tim Keller)

A Szentírás tévedhetetlensége magyar nyelven egy nehezen megfogalmazható állítás. Az angol kétféle szót is használ a nyilatkozatban: „*infallible*” és „*inerrancy*”. Magyarra lefordítva a két szót, ugyanazt kapjuk, ezért a szavak közti különbséget csak magyarázattal lehet megértetni. Az *inerrancy* azt jelenti, hogy nincsenek hibák, míg az *infallible* azt jelenti, hogy nem lehetnek hibák; hibátlan. Az *inerrancy* azt jelenti, hogy hamis, tehát az igazsággal ellentétes dolgot nem közöl a Szentírás, azaz nem hazudik. Az *infallible* a lehetőséget hangsúlyozza azt kifejtve, hogy nem hibázhat a Szentírás. Ha a két szóra tekintünk, akkor láthatjuk, hogy nem sokban térnek el egymástól. Leheletnyi különbség van a két szó jelentése között, de igazából mindkettő ugyanarról szól. Nem lehet választó vonalat húzni a két szó jelentése között, hiszen, ha az egyiket elfogadjuk, akkor a másikat is el kell fogadnunk (R. C. Sproul szerint is, ha az egyiket vallod, a másikat is kell vallanod, hiszen lényegét tekintve ekvivalens a kettő, ahogy a nyilatkozat eredeti szövege is mutatja). Wayne Grudem állítása szerint sokan azért különböztetik meg a két szót, mert az *infallible* szóval azt akarják kifejezni, hogy a Szentírás „csak” a hitre és a hitből következő életgyakorlatra nézve tévedhetetlen. Sokáig lehetne írni arról, hogy miért alakult ki a Szentírás tévedhetetlenségét vallók körében a két angol tévedhetetlen szó elválasztása, vagy, hogy miért lehetséges az, hogy valaki az *inerrancy*, valaki pedig az *infallible* szót tartja helyesnek. Az kimondható, hogy a nyilatkozat tömören és egyszerűen fejt ki egy tényt, miszerint a Szentírás tévedhetetlen, hibátlan. Amikor a magyarázatban a tévedhetetlenségről olvasunk, azt láthatjuk, hogy a nyilatkozat szerzői kiemelnek minden olyan eshetőséget, amivel a Biblia tévedhetetlenségét valaki cáfolni akarná. A Chicagói Nyilatkozat kiáll a Szentírás mellett, és azon gondolkodók ellen beszél, akik nem tartják nagyra a Szentírás tekintélyét.

Szabados Ádám egy cikkében, amikor a tévedhetetlenség kérdésével foglalkozik, akkor kijelenti, hogy a „leggyakoribb félreértés az, amikor összekeverik a szavak szintjéig elható ihletést a szavak

– sőt, betűk! – igazságával”. Ebben a cikkben egy új megközelítést ad a teológus, egy jobb szóhasználatot, szerinte: minden igaz, amit a Biblia állít. Az előbbi kifejezést használva az írásában állást foglal azok ellen, akik azt állítják, hogy a Biblia minden szava az utolsó betűig igaz. Bibliai példákkal szemléltetve kijelenti, hogy aki azt állítja, hogy a Biblia az utolsó betűig igaz, az nincs tisztában az emberi kommunikáció gazdagságával, és nincs tisztában a nyelv alapvető sajátosságaival. A fő kérdés szerinte az, hogy mit állít a Biblia; a helyes kérdés, amit fel kell tehát tennünk: Minden igaz, amit a Biblia állít?

Válaszolhatjuk erre, hogy természetesen igen, de jusson eszünkbe ekkor Jób barátainak beszéde (akik csak közelítenek az igazság felé), esetleg Bibliából kiragadott rövid részletek. Ezek a szavak megállják a helyüket kontextus nélkül? Minden igaz, amit a Biblia állít?

A Chicagói Nyilatkozat szerzőiről így folytatja: „A tévedhetetlenséget szerintük nem cáfolja például a modern technikai pontosság hiánya, a nyelvtani vagy helyesírási hibák, a természet fenomenológiai leírása, a kerekített számok, az események téma szerinti elrendezése vagy a szabad idézés gyakorlata”. Szabados így zárja gondolatait: „A Biblia igazsága nem a vesszőben és az iótában, nem is a szavakban, de még csak nem is a mondatokban, hanem a szöveg teljességében van. A történetben és a csattanóban. Az összképben. A tanulásban és a szerzői szándékban.”

A nyilatkozat mérlegelésre és gondolkozásra hív. Nem üdvösségkérdés, hogy elfogadjuk-e a Chicagói Nyilatkozatot, viszont azt meg kell harcolnunk, hogy mit gondolunk a Szentírásról. Isten tévedhetetlen, ihletett igéje a Szentírás? Isten ihletett igéje a Szentírás, aminek minden állítása igaz? Harcoljunk teológiai beidegződéseinkkel, és legyünk készek a változásra, ha Isten Lelke arra hív bennünket!

ILOSVAI DÁNIEL

Néhány évvel ezelőtt a magyarországi Evangelikál Csoport oldalán is megjelent a Chicagói Nyilatkozat fordítása, zászlójukra tűzve ezzel a Szentírás tévedhetetlenségének jelszavát – ha szabad ezzel a képzavarral élnem. Az evangelikalizmus talán legmegosztóbb do-

kumentumáról van szó, ami kiválóan tölti be a külső és belső körök (politikai szóhasználat: barát-ellenség) megkülönböztetéséhez szükséges alapvetés szerepét, ámde végig olvasva több komoly szempontból ellentmondásosnak, igénytelennek, homályosnak, nem biblikusnak és végső soron teológiátlannak találtam. Ugyanakkor egyházi gyakorlatunkban mindannyian találkozhattunk azzal, hogy valaki relativizálni próbálta a Szentírás normativitását azzal, hogy az adott szakasz bizonyára „ügyetlen fordítás”, „másolói hiba”, „félreértés” vagy hasonló. Ahogy az első emberpár takargatta magát Édenben, mi is megpróbálunk elrejtőzni az Úr igazsága elől. Sajnálatos módon ezek a kihívások legtöbbször nem buzgóbb olvasásra és imádságra sarkallnak, hanem a könnyebb úton: az Írástól való eltávolodás felé indulunk el. Osztozom a nyilatkozat szerzőinek azon szándékában, hogy tegyünk ez ellen, és a Szentírást a hívő élet táptalajának és zsinórmértékének ismerjük el. Ugyanakkor a tévedhetetlenség antimodernista fogalma erre a célra tökéletesen alkalmatlan, többek között az alább kifejtett okok miatt.

Először is, a homályosság és ellentmondásosság. A nyilatkozatot végigolvasva nem világos számomra, hogy a Szentírás melyik olvasata, melyik értelmezése, melyik felekezeti hagyományból táplálkozó hermeneutikája az egyedül üdvözítő módszer. Az utalások szerint létezik egy mindent felülmúló olvasata a Bibliának, amit kisajátíthatunk. Mintha létezne egy mechanikusan működő, magától értetődő és üdvözítő olvasat. De ez sem teljesen egyértelmű: a dokumentum hol azt állítja, hogy ez kardinális kérdés, és aki nem vallja a Biblia tévedhetetlenségét, az minden kétség nélkül tévelyeg, hol pedig arról beszél, hogy van, akinek ez a tévedés nem hat ki az életére, és végső soron ez nem üdvösség kérdése. Ráadásul megúsásra játszik – vagy kompromisszumot képvisel – abban is, hogy teljesen figyelmen kívül hagyja az írásmagyarázat felfoghatatlan sokszínűségét, és csak kétféle módszert említ súlytalan kritikával: a történet-kritikai és az irodalomkritikai módszert.

Ennél lényegesebbnek tűnik számomra, hogy egyenlőséget tesz Jézus Krisztus, a megtestesült Ige és az írott ige, a Szentírás közé, mintha ez utóbbi is egy preegzisztens, transzcendens entitás volna, amely a történelem folyamában, évszázadok alatt inkarnálódott és mintha ezt az inkarnációt tartanánk a kezünkben. Ha ezt az állí-

tást elfogadjuk, nem tudjuk értelmezni a Jn 5,31–47-t, amely világos különbséget tesz az írások és az isteni tekintély között. Azon túl, hogy ez még egy személyt hozzátold a Szentháromságához, az iszlám Korán-értelmezését juttathatja eszünkbe: a Korán lefordíthatatlan, hiszen az keletkezése szerint *verbatim* Allah szava, bármiféle hozzányúlás, fordítás, értelmezés csak elvenni tud belőle. Ehhez közelít a nyilatkozat megfogalmazása az eredeti kéziratok szó szerinti ihletettségéről és a fordítások nehézségéről –a következményt viszont itt is feloldja azzal, hogy azért angolul elég sok és elég jó fordítás létezik, nem muszáj mindenkinek a bibliai héber és ógörög nyelv tudósává válnia ahhoz, hogy az üdvössége felől tudakozódhasson. Ugyanez igaz minden nyelvre? Vagy csak az angol nyelv a normatív?

A legsúlyosabb észrevételem a nyilatkozattal szemben azonban az, hogy miközben a Biblia tekintélyét hivatott védeni, teljesen és tökéletesen nem biblikus. A mindössze 10 oldalas nyilatkozatban összesen 2 bibliai hivatkozást találunk, miközben a – csak a példa kedvéért idecitált – II. Helvét Hitvallás maximum egy A4-es oldal terjedelmű 1–2. fejezeteiben 16 bibliai passzust idéz a szerző. Nehéz a Szentírást önmagával magyarázni, ha nem magyarázzuk a Szentírást. Másfelől egy olyan kifejezést (tévedhetetlenség) tulajdonít a Szentírásnak, amit sem az nem mond magáról, sem pedig a teológiai történetben nem találunk egészen a 19. század antimodernista mozgalmaiig – hogy az evangélikalizmusnak ehhez lenne köze, azt a nyilatkozat tagadja –, sem pedig bizonyítani nem lehet. A magyarázat C cikkelyében kitér ezeknek a fogalmaknak a tisztázására, ám utána gyakorlatilag meg is cáfolja magát: először azt állítja, a Szentírás teljes mértékben igaz és megbízható minden állításában, majd pedig mintegy lábjegyzetben hozzáteszi, hogy nem úgy, mint azt mi posztmodern emberek elvárnánk tőle. Akkor hogyan? Melyik fogalomrendszert használjuk? Ha egyházilag akarjuk megfogalmazni, mit jelent számunkra a Szentírás (a *norma normans*, az a mérték, amihez minden mértéket mérünk), akkor miért nem elégszünk meg a történelmi hitvallásaink időtálló és nem fellengzős megállapításaival? *Ad absurdum* a Szentírás kijelentéseivel? Ha pedig azt akarjuk megfogalmazni, micsoda a Szentírás – akkor nem pont az ellen az isteni tekintély ellen vétünk tárgyiasítással, amelyet oly’ drágának tartunk?

Ezután már szinte technikai problémának hat, hogy az eredeti kéziratokra hivatkozik a szöveg, mint amik szó szerint ihletettek voltak – mintha a Szentírás úgy keletkezett volna, hogy a Szentlélek leültette a szerzőket és tollbamondta volna nekik a nevük alatt futó könyv szövegét. Ez azonban teljesen szembemegy azzal a bizonyágtétellel, amit olvasunk, hiszen a Szentírás hallgat arról, hogy a próféták többsége írt volna, de nagyon gyakran a könyvet szerző személyről is. Nem utolsó sorban pedig nem rendelkezünk eredeti kéziratokkal, ami valóban nem kell megrengesse a hitünket, ugyanakkor nem hivatkozhatunk úgy rá, mintha a kezünkben lenne. Lehet az Úr nem véletlenül intézte úgy, hogy egyetlen eredeti kézirat se maradjon fent, hiszen az nagyon könnyen – a Chicagói Nyilatkozathoz hasonlóan – elkezdenénk bálványozni. Ezeknek a hiánya alázatra int minket, hogy sose szűnjünk meg figyelni Istenünk hívó szavára, és mindig legyünk készek felülvizsgálni a saját tudásunkat és értelmezésünket, mert Isten Igéje nincs a mi hatalmunkban.

MÁRI LŐRINC³

A Chicagói Nyilatkozat, mint az alcíméből is látszik a Biblia tévedhetetlenségével foglalkozik, illetve ezt a tant szeretné védelmébe venni. Elsősorban azért, mert a nyilatkozat szerzői úgy vélik, hogy ha nem kapja meg tőlünk a Szentírás a tévedhetetlenség tekintélyét, akkor a bibliai tanítás egyfajta instabil szubjektivizmus felé fog hajlani. De álljon inkább itt pontosan az idézet, ami megmutatja a szerzők félelmét: *„Tudatában vagyunk annak is, hogy hatalmas és súlyos zűrzavar lesz a következménye a Biblia totális igazsága fenntartása feladásának, aminek a tekintélyét valaki megvallottan elismeri. Egy efféle lépés eredménye az lesz, hogy a Biblia elveszíti a tekintélyét, s ehelyett egy a szövegében az illető kritikai gondolkodásának megfelelően leredukált Biblia lesz tekintélyes, amit elvileg bármikor tovább lehet redukálni, ha egyszer ez a folyamat megkezdődött. Ez azt jelenti, hogy alapjában véve a független gondolkodásnak lesz tekintélye a Szentírás tanításával szemben. Ha ezt valaki nem látja, de pillanatnyilag az alapvető evangéliumi tanításokat még vallja, a Szentírás teljes igazságát így tagadó személyek hangoztathatják az evangéliu-*

³ http://refkossuthter.hu/sites/default/files/fajlok/chicagoi_nyilatkozat.pdf

mi azonosságot, miközben módszertanilag már eltávolodtak a tudás evangéliumi alapelvétől az instabil szubjektivizmus irányába, ahonnan majd nehéznek találják, hogy ne távolodjanak tovább.”

Véleményem szerint a nyilatkozat egy sok igazságot tartalmazó és jogos félelmekkel szembenézni akaró dokumentum, ami sok szempontól jó kérdéseket és problémákat vet fel, ahogy az előző idézetből is látszik, azonban kijelentései és következtetései sokszor túlzóak, következtelenek és leegyszerűsítőek. Illetve ezek mellett még meg kell jegyeznem, hogy a nyilatkozat szerzői az előszóban korrektül elismerik, hogy ennek a tanításnak a vallása nem üdv feltétel és hogy vannak olyanok, akik tagadják ezt a tant, mégsem látszanak rajtuk ennek a következményei, és vannak ezzel együtt, akik vallják és mégis megtagadják Krisztus evangéliumát. Ez véleményem szerint egy nagyon korrekt megjegyzés.

Sok igazságot tartalmaz mert, nem primitív módon gondolja el a Biblia tévedhetetlenségét, hanem elmondja, hogy a Szentírás olvasása során figyelembe kell vennünk, hogy az adott bibliai szöveg milyen korban és milyen műfajban született, illetve a nyilatkozat nem hallgat a Bibliában található látszólagos következtelenségekről sem és azt mondja, hogy amit fel lehet deríteni ezekből azokat fel is kell, hogy erősítse a hitünk, illetve amire nem tudunk választ találni, azokról is ki fog derülni az idők végén, hogy illúziók voltak csupán.

Igaza van a nyilatkozatnak a könyvek ihletettségekében is, azonban az a következtetés téves, hogy ezek alapján a Szentírás végső szerzője Isten, legalább is olyan értelemben, ahogy a nyilatkozat használja, mert Isten szerzőségére úgy gondol, mint egy könyv szerkesztőjére és írójára. Ebben érzek egyfajta megfelelési kényszert a mai kornak, hogy csak akkor lehet valaminek tekintélye, ha ismerem a szerzőjét. Sajnos ez aztán egy olyan csapdához vezet, hogy Isten, mint egy könyv felelős szerkesztője ez alapján a tanítás alapján mintegy számon kérhetővé válik, ez persze a legmessedzebb áll a szerzők céljától, de mégis ott rejtőzködik ez a következmény ebben a gondolkodásban. Emellett szerintem abban is téved a nyilatkozat, hogy Krisztust és a Szentírást tekintély szempontból egybe akarja olvasztani. Ugyanis a biblikusan magyarázott Krisztus és a Krisztus-központú, Krisztust hirdető Biblia ugyanazt mondja, azaz a nyilatkozat szerint kijelenthető, hogy amit a Szentírás mond, azt Krisztus mondja.

Persze igaza van a szerzőknek, hogy Isten és a Szentírás között elválaszthatatlan kapcsolat van, és az is igaz, hogy Jézus Krisztusról a Szentírás a valódi tanúságtétel, azonban ezekből az igazságokból olyan következtetéseket vonnak le, amik Istent bizonyos értelemben bezárják a Szentírásba, mert úgy egyszerűbb a Bibliát, mint egyértelmű isteni tekintélyt az emberek orra alá dugni.

Szerintem ebben a kérdésben azt a lelkületet és gondolkodást kéne képviselni, amit Pál apostol a Római levél 11. fejezetének a végén, amikor egy nagyon érzékeny és nehéz témáról beszél a zsidók üdvösségének a kérdéséről, egy olyan témáról, amiben ő magának is elsősorban reménysege, kételyei és félelmei vannak, és bizonytalan válaszai, amik sokszor keménynek tűnnek és új kérdéseket vetnek fel. Tehát nyugodtan elmondható, hogy a Biblia tekintélyének a kérdéséhez hasonlóan érzékeny téma, amiről beszél. Szóval ennek a fejezetnek a végén szinte kirobban belőle egy doxológia, amit szeretnék itt idézni: *„Ó, Isten gazdagságának, bölcsességének és ismeretének mélysége! Mily megfoghatatlanok az ő ítéletei, és mily kikutathatatlanok az ő útjai! Mert »ki értette meg az Úr szándékát, vagy ki lett az ő tanácsadója? Vagy ki előlegezett neki, hogy vissza kellene fizetnie?« Bizony, őtőle, őáltala és őreá nézve van minden: övé a dicsőség mindörökké. Ámen.”* (Róm 11,33–36) Nem csak a zsidók üdvösségének a kérdésében útmutató ez a hozzáállás, hanem a Szentírás tekintélyének a kérdésében is, hiszen valóban igaz a Bibliára is, hogy *„őtőle, őáltala és őreá nézve van minden.”* Ez azonban nem jelenti azt, hogy Istent be kell kényszeríteni egy saját feltételeinkből adódó kéretlen könyvszerkesztő szerepbe.

Ez a szubjektívizmustól való félelem egyébként, ismét mondom nem jogtalan, mert a dogmatörténet is bizonyítja, hogy a nem túl biblikus, szubjektív hermeneutikai szemüvegek sok tévtanításhoz vezetnek. Röviden és velősen ki is fejté ezt a nyilatkozat: *„A reneszánsz, de különösen a felvilágosodás óta olyan világnézetek alakultak ki, melyek magukban foglalják a kételkedést az alapvető keresztyén tantételeket illetően. Ilyen az agnoszticizmus, mely tagadja Isten megismerhetőségét, a racionalizmus, mely tagadja az Ő felfoghatatlanságát, az idealizmus, mely tagadja az Ő transzcendens mivoltát, valamint az egzisztencializmus, mely tagadja a racionalitást az Ő velünk fennálló kapcsolataiban. Mikor ezek a nem biblikus és bibliaellenes elvek beszívárognak az emberek teológiájába már az előfeltevések szintjén, amint*

azt manapság gyakorta látjuk, a Szentírás megbízható magyarázata lehetetlenné válik.” Azonban erre, és a reflexió elején idézett félelemre mégsem az a megoldás, hogy azt a leegyszerűsítő választ adjuk, hogy a Biblia szava Isten szava, ezért senkinek nincs joga csonkítani vagy szubjektívan néznie rá. Mert nem a mi feladatunk megvédeni a Szentírást, és mert az ilyen védekező, félelem vezérelte válaszoknak sosincs jó üzenete. Már csak azért sem értem a nyilatkozatnak ezt a fajta hozzáállását, mert maga a nyilatkozat mondja, hogy mekkora csoda, hogy Isten Lelke gondoskodott, róla a tekerics másolókon keresztül, hogy a Biblia eredeti nyelvű szövegeit olvashatjuk, mert ez nem evidens ilyen régre visszanyúló szövegek esetében, ilyen módon lehetne bízni abban, hogy Isten Lelke megőrzi az Isten Bibliában található igéjét és kijelentését úgy, ahogy akarja. Szabadna bízni a Lélek munkájában a kényszeredett erőltetett válaszok helyett.

Mert valóban nekünk annyit kell hirdetnünk, hogy az Isten, akitől a Biblia beszél, mindennél hatalmasabb, mégis megismerhető, mégpedig Jézus Krisztusban, aki által itt élt köztünk és megváltott minket. Ennél többet nem is kell és nem is érdemes mondani szerintem. Azt hiszem sok erénye mellett a Chicagói Nyilatkozat azt hibázza el, hogy túl sokat akar feleslegesen mondani, minden jószándéka ellenére.

Összességében azt gondolom tehát, hogy a Biblia 100%-ban isteni és 100%-ban emberi mű egyszerre. Ebből következőleg 100%-osan tévedhetetlen és 100%-osan téves. Amiből az következik, hogy csak akkor tévedhetetlen a Szentírás, ha az Isten Lelke által ihletett szöveget a bennünk levő Lélek olvassa, azonban, ha nem Isten Lelke olvassa bennünk a szöveget, akkor annak mindig téves és káros értelmezések az eredményei, amire rengeteg példát találhatunk az egyháztörténelemben. Tehát egyedül a Szentlélek tévedhetetlen, a Biblia nem, mert a Biblia tévedhetetlensége egyedül a Szentlélek munkájától függ.

MÁTÉ

Ezt a reflexiót a Chicagói Nyilatkozatról szeretném írni, pontosabban arról a nyilatkozatról, ami a Biblia tévedhetetlenségéről szól. Ezt azért kell kiemelni, mert Chicagói Nyilatkozatból több fajta is

létezik, a másik két nyilatkozat közül az egyik a bibliai hermeneutikáról, míg a másik a Biblia alkalmazásáról szól. Ebben a reflexióban kifejezetten az első nyilatkozattal szeretnék foglalkozni, ami a tévedhetetlenségről szól.

A dokumentum előszavában több dologra is felfigyeltem. Külön tetszett az, hogy nem szeretnék a szerzők, ha egy újabb hitvallásként tekintenének erre a szövegre, hanem szívesen fogadják a biblikus kritikákat ezzel az irattal kapcsolatban. Tetszik az, hogy nem tekintenek úgy magukra, mintha ők lennének az igazság egyedüli ismerői. Ez meglátszódott abban is, ahogyan az előszó utolsó előtti bekezdésében írták: sok olyan ember van, akikkel nincsenek egy állásponton a nyilatkozat aláírói, mégis a „hitük és viselkedésük” alapján tulajdonképpen testvérnek lehet tekinteni azokat a személyeket.

Ezután következett a nyilatkozat összefoglalója, amely a leglényegesebb gondolatokat fejt ki öt pontban. Az összefoglaló második pontjában olvashatjuk azt, hogy „minden általa érintett dologban” tévedhetetlen a Szentírás. Ezt személy szerint kiegészíteném azzal, hogy a Biblia sokszor (erkölcsi értelemben) csak leíró jellegű, nem előíró jellegű, ez egy nagyon fontos megkülönböztetés (a félreértések elkerülése végett). Olvashatunk a Bibliában arról például, hogy Jákob (aki a hit egyik hőse) hogyan szerezte meg az atyai áldást csalással. Isten ezzel nem arra akar bátorítani minket, hogy tegyünk mi is ugyanúgy, mint Jákob, itt egyszerűen csak le van írva az, hogy mi történt.

Ugyanúgy a második pontban találhatjuk meg a következő részletet: „...úgy kell engedelmeskednünk neki (a Bibliának), mint Isten parancsának mindenben, amit megkövetel...” Ez a kijelentés sokak számára megbotránkoztató lehet, mert sokan ezt már a „Biblia-latria” egyik jelének tekintik. Úgy gondolom viszont, hogy ez a mondat teljesen megállja a helyét, sőt, hasonló kifejezéseket az egyháztörténelem folyamán máshol is találhatunk. Antiochiai Szent Ignác a magnészi-aiakhoz írott levelében azt írja, hogy örömet leli abban a gyülekezeti tagban, aki „...úgy engedelmeskedik a püspöknek, mint Isten kegyelmének, a presbitériumnak pedig, mint Jézus Krisztus törvényének.” Ha az egyik legnagyobb egyházatya (apostoli atya) azt szeretné, hogy a hívek úgy engedelmeskedjenek az egyházi elöljáróknak, mint Jézusnak (most az egyházi tekintély kérdésébe nem megyek bele), akkor ugyanezt miért ne mondhatnánk mi is a Bibliára nézve?

Az összefoglaló többi pontjával egyetértek, itt a második pontot is alapvetően elfogadom, csak szükségét éreztem annak, hogy valamilyen szinten kiegészítsem az ott leírtakat.

Ezek után következnek a megerősítő és tagadó cikkelyek, amik közül nem szeretnék mindegyikre reagálni, csak néhány dolgot emelnék ki.

A harmadik cikkely tagadásában az áll, hogy a Biblia nem „...csak a találkozás során válik kijelentéssé...”. Ez lényegében teljesen ellentétben áll az olvasó-központú gondolkodással, mely szerint a Biblia csak akkor válik Isten Igéjévé, ha az olvasóban az megelevenedik a szöveg olvasása, vagyis a szöveghez való kapcsolódás által.

Az ötödik cikkelyben fontosnak találok azt, hogy nem adatott semmilyen „normatív kijelentés” az Újszövetség lezárulása óta. Főként a mai korban, a karizmatikus mozgalmak erőre kapásával elengedhetetlen ezt hangsúlyozni, hogy például „a személyes próféciák” semmiképpen sem állnak Isten Igéje felett.

A nyolcadik cikkely tartalmát nézve szerintem azért kiemelkedő, mert ha az Isten által kiválasztott írók személyisége és stílusa megjelenik az egyes bibliai könyvekben, akkor az már eleve kizárja a verbális inspirációt.

A kilences cikkely tagadása érdekes. Azt írják, hogy a szerzők embersége ellenére nem került torzulás Isten Igéjébe. Ez nekem nyelvtani szempontból vet fel kérdéseket elsősorban, ugyanis az ókori kéziratoknál több esetben is találkozhatunk nyelvtani hibákkal, félreírásokkal. Egy másik példa: a Lukács szerinti evangélium nagyon szép görögséggel rendelkezik, de ugyanez nem mondható el a Jelenések könyvéről. Szóval ebből a szemszögből ez a cikkely felvetett nálam kérdéseket, de az is lehet, hogy a „torzulás” alatt mást értenek a szerzők.

A tizedik cikkelyben szerintem fontos elem az, hogy a literális ihletettség csak az eredeti kéziratokra vonatkozik. Ez elsőre nem feltétlenül tűnik lényegesnek, de úgy gondolom, hogy ezt fontos tisztázni, hogy szerintük milyen módon tévedhetetlen a Biblia.

A tizenegyedik cikkely fejtörést jelentett a számomra. Mit értenek az alatt, hogy „a tévedhetetlenség és a hibátlanság megkülönböztethető, de el nem választható”? Később, a magyarázat részénél fejtik ki azt bővebben, hogy mit értenek tévedhetetlenség és hibátlanság alatt,

de megmondom őszintén, annyira nem tudtam érzékelni, hogy tulajdonképpen most mi a különbség ebben a kontextusban a kettő között.

A tizenhatodik cikkelynél a történelemre való visszaulálás megfogott engem. Kíváncsi lennék arra, hogy múlt évszázadok teológusai (a felvilágosodás előtti korra gondolva legfőképp) hogyan tekintettek rá ezekre a kérdésekre, amikkel mi most küszködünk. A személyes evangélikus identitásomhoz sokat hozzátesz az, példának okáért, hogy az evangélikus hitünk nem arról szól, hogy valaki Jézus után 1500 évvel valami új dolgot fedezett fel, hanem valami olyasmire helyezte Luther a reflektorfényt, ami az egyháztörténelemben, a teológiai gondolkodásban addig is jelen volt. Éppen ebből kiindulva lennék kíváncsi arra, hogy a régi kor nagy teológusai miként vélekedtek erről a témáról.

A tizennyolcadik cikkely azért érdekes, mert itt valóságosan megjelenik az a tudományos igény, hogy rációval kutassák az Írásokat, és hogy belemélyedjenek a tudomány azon területeibe, amiknek nagyobb kötődésük van a Szentíráshoz (például ókori történelem, nyelvészet stb.). Sokaktól hallani, hogy az úgynevezett „fundamentalisták” mennyire tudományellenesek és tudatlanok, de itt nekem pont az ellenkezője látszik.

A tizenkilencedik cikkely azért fontos, mert itt kifejezik azt, hogy mélységesen nem értenek egyet azokkal, akik nem vallják a Biblia tévedhetetlenségét, de nem tekintik őket valamiféle „eretneknek”.

Ezután jön egy magyarázat, ahol bizonyos témákat jobban kifejtenek a nyilatkozat szerzői. Ebben, az a Krisztus-központúság, ahogyan írják: „Semmiféle írásmagyarázat nem fogadható tehát el, aminek nem a történelmi Krisztus a fókuszpontja.” Azért tetszik ez nekem, mert a nyilatkozat aláíróinak valóban az evangélium a legfontosabb, nem a tévedhetetlenség kérdése.

Nagyon érdekes a magyarázat résznél az a szakasz, ahol a Bibliában fellelhető műfajokról, irodalmi szokásokról, helyesírási hibákról és látszólagos következetlenségekről van szó. Egyetértek azzal, hogy ezek miatt nem szabad kétségbeesni, sőt, szabad gondolkodni, például két, első ránézésre egymással ellentétes igeszakasz, vagy történet kapcsán. Szeretem, ha valaki támogatja a gondolkodást. Tetszik az is, hogy elismeri: vannak olyan részek, amikkel most még mi se tudunk sokat kezdeni, amikre még nem látjuk igazán a „megoldást”.

Összességében azt kell mondanom, hogy nem volt számomra ez a nyilatkozat egy rossz élmény. Nem értettem mindennel egyet száz százalékosan, de mindent összevetve, nekem ez egy pozitív élmény volt, azok után, hogy korábban mennyi rossz dolgot hallottam erről a nyilatkozatról.

PÉK MARCELL

A Bibliai Tévedhetetlenség Nemzetközi Tanácsának első konferenciájára 1978. október 26. és 28. között került sor Chicagóban, azzal a céllal, hogy újra megerősítse az Írás tévedhetetlenségének tanát, tisztázza a tévedhetetlenség jelentését, illetve, hogy felhívja a figyelmet a tévedhetetlenségtől való eltérés veszélyeire. Tévedhetetlen-e a Szentírás? Tévedett-e Isten vagy tévedtek-e a szent iratok leírói? Ha igen, hogyan? Ha nem, az mit jelent? Hogyan nem tévedtek? Miben nem tévedtek? Tévedhet-e Isten? Ezeket a kérdéseket látom én körbejáratni a nyilatkozat körüli vita kapcsán is.

Minden hitvallás és nyilatkozat is egy adott történelmi helyzetben válasz. A Chicagói Nyilatkozat nem állítja magáról, hogy hitvallás. A legnagyobb alázat által vezetve és az igaz tanítást félve írták meg és írták alá, hangsúlyozva, hogy *„a Szentírás tekintélye kulcskérdés a keresztyén egyház számára ma és minden korban.”* A tekintély nem állhat elkülönítve önmagában, hanem szükségszerűen összekapcsolódik a tévedhetetlenséggel. A Biblia Isten írott Igéje. Isten az igazság. Isten szava igazság.

A Bibliának nincs igénye arra elsősorban, hogy tudományos és történelmi állításokat közöljön, de amit állít, az a valóságnak megfelel. Minden egyes szava a Bibliának Isten szava. A Biblia igaz mondanása abban áll, hogy mindig igazat mond, és nem állít hamis dolgot. Számomra nagyon érdekes azt vizsgálni, hogy kik azok, akik aláírták és kik azok, akik nem, és még milyen egyéb rétegtkülönbségek vannak a két teológus tábor között.

„...vannak olyan szempontok, amelyek szükségessé teszik újra gondolni az evangelikalizmussal kapcsolatos nézetünket. Sokan azok közül, akik az elmúlt években nagy változáson mentek keresztül, és ezt nyíltan el is ismerik, még mindig azt állítják, hogy valójában evangelikálok. Ezért a probléma a következő: meg kell

határoznunk egészen pontosan, hogy mit jelent az, hogy evangélikál, és ki tekinthető evangélikáknak [...] Nos, ha használják az evangélikál megjelölést, akkor nyilvánvalóan van valami jelentése is. Olyan kifejezés, amely leszűkít. Bizonyos szempontból kizárólagos [...]. Remélem teljesen világos számunkra: nem azt próbáljuk megfogalmazni általános értelemben, hogy mit jelent keresztyének lenni, hanem azt, hogy ki az evangélikál keresztyén, és erre természetesen azért vállalkozunk, mert úgy gondoljuk, hogy végső soron az evangélikál hit magának a keresztyén hitnek az egyetlen valódi kifejtése. [...] Tehát hogyan határozzuk meg, hogy mit jelent evangélikáknak lenni, elkülönítve »a keresztyén« általános definíciójától? Ez ma egy nagy kérdés, és úgy gondolom, hogy ez lesz az a kérdés, amivel egyre inkább szembe kell néznünk az elkövetkezendő években.” (Martyn Lloyd-Jones)

Tehát az evangéliumi hit nélkülözhetetlen eleme az a meggyőződés, hogy a Biblia Isten szavaként mindig igazat mond, amikor állít valamit.

A Biblia igazság igénye ott jelenik meg ahol a közlő, a szerző és az olvasó között kommunikáció zajlik.

Ez a Szentlélek és a mindenkori hívő között történik meg. Az Ige leirattatása kommunikációs szándékkal történt meg, ami máig is érvényben van. Mindannyiunknak meg kell küzdenünk azzal, hogy nem a saját bűnös szándékunkba vonjuk bele a Biblia mondanivalóját. „Az, hogy az Úr nekem ezt mondta, nem helyettesíthető be azzal, hogy mit mond a Biblia.” (Voddie Baucham)

A II. Helvét Hitvallás és a Chicagói Nyilatkozat véleményem szerint is ugyanabban a szellemiségben íródott, de inkább lelkületben. Mind a kettő egy aktuális korabeli válasz a tévedésekre. Személy szerint nem értem, hogy hogy lehet elfogadni az egyiket a másik nélkül.

Részemről érdekes megközelítés az, amit a vita kapcsán olvastam, hogy bár a nyilatkozat elsősorban nem etikai céllal íródott, érdemes megfigyelni a különbséget az aláírók és az ezt elmulasztók között, egyre jobban elválik az aktuális szexuális kérdésekben való állásfoglalás. Isten Igéje régen és most is ugyan azt mondta, mondja.

5. Hozzászólások a Chicagói nyilatkozathoz

„...ez a tábor létezik, csak nem teszi magát láthatóvá. Ezért van sok belső viszálykodás az egyházban. Most is vannak hívei a „meleg-házasságnak”, azonos neműek kapcsolatának, azok megáldásának, csak ezt nem nyílt sisakkal képviselik, hanem belső párbeszéd kezdeményezésével, hittételek finom megkérdőjelezésével, a tisztázás akadályozásával, lebegtetéssel, a hitbizonyosság szűnni nem akaró hámozgatásával. Sokkal tisztább és egyértelműbb lenne a helyzet, ha végre mindenkiről nyíltan lehetne tudni, hogy mit képvisel. Igen, lennének emiatt szakadások. De ez tipikusan az a fajta szakadás, amiről Pál apostol azt mondja, hogy szükségesegek. Épp az a baj, hogy régóta nem történnek meg ezek a szakadások. Pedig mindenki tudja, hogy ez lesz a vége. Amíg a felszín alatt, láthatatlanul zajlanak ezek a folyamatok, gúzsba kötik sok helyen az egyház bizonyágtételét és misszióját. Fellélegeznénk, ha végre mindenki ott állna, ahol a szíve van.”

Érdeemes elgondolkozni azon is, hogy a női lelkészség kérdéskörében is, megnyilvánul ez az ellentét (<https://www.evangelikalcsoport.hu/2018/06/21/pro-kontra-evangelikal-ervek-a-noi-lelkeszseggel-kapcsolatban/>) A két tábor itt is ketté válik...

Luther, mikor írásai visszavonásaira kérték fel így felelt: „Hacsak nem győz meg a Szentírás vagy a józan ész, nem vonhatok vissza semmit. Mert a lelkiismeretem Isten Igéjének foglya, és a lelkiismeret ellen cselekedni sem nem helyes, sem nem veszélytelen. Itt állok, másként nem tehetek, Isten engem úgy segítjen.”

Úr Jézus folytasd a reformációt! Ámen!

SEBESI JULIANNA

A tárgyalat iratot az evanglikál vezetők egy chicagói szállodában, 1978. őszén fogadták el. A nemzetközi csúcskonferencián különféle felekezetek képviselői is részt vettek és elmondható, hogy közel háromszáz ismert lelképásztor és teológus írta alá. A szerzők fontosnak tartják a Szentírás tekintélyének teljes mértékben való felfogását, viszont ehhez elengedhetetlen a Szentírás igazságának és megbízhatóságának az elismerése. A nyilatkozat három részből áll: egy összefoglalóból, megerősítő és tagadó cikkelyekből, illetve az ezekhez csatolt magyarázatból. A szerzők állítják, hogy a tárgyalat

szöveg nem civakodásra hívja az olvasókat, hanem alázattal és szeretettel fűszerezett párbeszédre.

Az összefoglaló öt pontba egyesíti a cikkelyeket. Az elsőben a Szentháromság három személyét helyezi el a Szentírással való kapcsolatuk alapján. A második pont szerint Isten saját Igéje tévedhetetlen és isteni tekintéllyel rendelkezik. A harmadik pont a Szentlélek szerepét emeli ki, egyszerre tartják úgy, hogy egyszerre hitelesíti, illetve egyszerre nyitja meg elménket a különböző jelentések megértéséhez. A negyedik pontban kijelentik, hogy a Szentírás minden tanításában hibáktól és tévedésektől mentes. Az ötödik, és egyben utolsó pontban a hangsúlyt a teljes isteni tévedhetetlenségre helyezik, hiszen ha ezt egy pillanatra is figyelmen kívül hagynánk, a Szentírás tekintélye is sérülne.

Az állító és tagadó cikkelyek a következőképpen helyezik elénk a fő dilemmákat:

A Szentírást Isten hiteles Igéjeként fogadják el, és cáfolják azt, hogy a tekintély iránya emberi környezetből fakadna. Egy felvetésem lenne, hogyha a földön egyetlen egy ember sem adna a Szentírás szavaira, egyáltalán nem foglalkozna vele, akkor is önmagában lenne tekintélye?

Egy másik cikkelyben állítják, hogy Isten a nyelvet használta kijelentő eszközként. Nagyon fontos, hogy ez a nyelv nem válik kevésbé alkalmassá a teremtményi mivoltunk miatt, illetve a bűneink sem hiúsították meg Isten ihlető munkáját. Mi hatással vagyunk akkor a nyelvre? Vagy a nyelv pont, hogy formáló hatással van ránk? A nyelv független az embertől, önálló életet él?

Az ihletettség egy olyan munka volt, melyben Isten embereket hívott el szerzőnek, hogy rajtuk keresztül a saját isteni lelkével nekünk adja az igéjét. Fontos, hogy az ihletettség semmiképp sem lehet simán emberi intuíció. Hogyan tudom ketté szedni a szerzőt és az ihletet? Miben nyilvánul meg az ihletettség?

Az Általa kiválasztott szerzők személyiségét hasznosította és semmiképpen nem nyomta el. Így e kettő betartásával választotta ki velük, az Általa szimpatikus szavakat. Isteni és emberi akarat ennyire megegyezne? Létezhet az, hogy az ihletettség hatására nem kerülünk vargabetűk hálójába?

A tévedhetetlenséget az ihletettséggel kapcsolatos tanítással kötik össze. Fontos, hogy Jézus tanításai a Szentírásról nem kérdője-

leződnek meg attól a ténytől, hogy Jézus emberi mivolta, és ebből fakadó természetes korlátai kétségeket ébreszthetnek az emberben. Jézus embersége miben változtatná meg szavait? Miért vetődik fel egyáltalán ez a kérdés?

A Szentlélek tesz bizonyosságot a Szentírásról, és ez a munka nem mond ellent a Szentírásnak, illetve nem működhet tőle elszigetelten. Ez a munka hogyan érzékelhető? Mérhető? Hogyan hitelesedik az emberek számára? Kell-e egyáltalán ehhez az, hogy az emberek felől ez érzékelve legyen?

Tévedhetetlenség, hibátlanság nagyszavak, amelyek egyszerre magukba foglalnak egy tagadást. Nem téved, nincs benne hiba. De fontos, hogy ezek nem abban a fogalomban értendők, ahogyan a hétköznapokban használjuk, mert nem amiatt hibátlan, mert ne-hogy lenne benne nyelvtani, logikai vagy éppen fogalmazási hiba, hanem amiatt, mert ez Istentől van. Vagyis nem úgy van a sorrend, hogy valamit megvizsgálok, felfedezem, hogy hibátlan, majd arra következtetek, hogy ez Istentől van. Hanem tudom, hogy ez Istentől van, tehát tökéletes. Rettenő nehéz emberi mértékek szerint mind-ezeket felfogni, megérteni, de azt gondolom, hogy az irat talán túl nagy hangsúlyt fektet az ihletettség körüljárására, úgyhogy közben nem feltétlen jut közelebb hozzá, sőt elindul más irányokba. Bár az állítás majd egy tagadástematika, segít jól körülhatárolni, hogy mely keretek között mozoghat az állított gondolat. Ha az ember már körülbelül megállapítja, hogy mire mond igent és mire nem, akkor utána könnyebb megtalálni az álláspontját.

VERES ÁBEL

A Chicagói Nyilatkozat háttérének motivációi minden keresztyén számára alapvető kérdéseket vetnek fel. A protestáns teológia és a protestáns felekezetek gyülekezetei számára esszenciális problémakör a *Schriftprinzip* válsága, mely a modern kultúrában a Szentírás devalválódásával komoly problémát jelent, éppen ezt ismerték fel helyesen a nyilatkozatot aláírók. Fontos megemlítenünk, hogy ez a kérdés nem egyedül a 20. és 21. századi keresztyéneké, hanem egy az egyháztörténelmen végighúzódó problémával állunk szemben. Mondhatnánk azt is, hogy már Ágoston is foglalkozott a „té-

vedhetetlenség” kérdésével: „Én ugyanis teljesen katasztrofálisnak tartanám azt hinni, hogy hazugság van a szent könyvekben, vagyis hogy azok az emberek, akik nekünk adták és leírták ezt a Szentírást, hazudtak a könyveikben.”⁴; a 19–20. században szolgáló lelképásztorok pedig szintén találkoztak a Biblia világának idegenségével az industrializált lakosság körében. Remekül példázza ezt Karl Barth 1917-ben, a leutwili templomban elmondott *Az új világ a Bibliában* (*Die neue Welt in der Bibel*) című előadása, amely a gyülekezeti tagok számára kívánja bemutatni a Szentírás üzenetének egzisztenciális, világunkat megújító másságát. Ezt a másságot így mutatta be Barth: „a Bibliában ott van egy új világ, Isten világa.”⁵ A Szentírás világa és annak ismerete alapvető kérdés a vidéki svájci református gyülekezetnek, mert a Szentírás világának ismerete a valóság ismerete. „Tehát ez áll a Bibliában: egy új világ! Isten! Isten uralma! Isten dicsősége! Isten felfoghatatlan szeretete! Nem emberi történelem, hanem Isten történelme. Nem emberi erények, hanem annak erényei, aki elhívott minket a sötétségből az Ő csodálatos világosságába! Nem emberi szempontok, hanem Isten szempontja!”⁶

A barthi képek jól kiemelik, amit a Chicagói Nyilatkozat aláíróival együtt megvallhatunk, miszerint a „Szentírás tekintélye kulcskérdés a keresztyén egyház számára” a jelen korban, illetve hogy a Biblia Isten által ihletett, és ennek következtében Isten Igéjének egy formája, ezért egyetértésben állíthatjuk, hogy ha a Biblia szól, maga Isten szólal meg. De a képek arra is rámutatnak, hogy mi az, ami hiányossága vagy hibája a nyilatkozatnak, ugyanis a jelenben Isten történelmét a saját történelmünkkel kell ütköztetnünk, ellenben az apostolokkal, akik számára az emberi történelem és az Isten történelme Krisztusban kézzelfoghatóan egybeforrt. Éppen ezért el kell utasítanunk, hogy „minden korban” kulcskérdés volt a Szentírás tekintélye. Ha ezt nem tennénk meg, akkor először a tévedhetetlenség fejlődését kellene bemutatnunk, amely a Tórától az Újszövetség irataira is kiterjedt, így pedig a Septuaginta ősegyházi

⁴ Aurelius Augustinus: Letter 28. In. *The Works of Saint Augustine. A translation for the 21st Century, Letters 1–99.* II/1. New York, 2001, New City Press 2001. 92–93.

⁵ Karl Barth: Vorträge und kleinere Arbeiten 1914–1921. In. Karl Barth *Gesamtausgabe.* III/48. Zürich, 2012, Theologischer Verlag Zürich. 323.

⁶ Uo. 337.

használatát és tekintélyét is meg kellene vizsgálnunk; ez viszont azt is magával vonná, hogy az ősegyház „Bibliájának” definiálásakor komoly nehézségekbe ütköznénk. Másodszor megütköztető állítás az apostoli korra (amikor az Ige testben volt jelen) rávetíteni a modern kor (vagy a második generációs keresztyének) Szentírás tekintélyével kapcsolatos kérdéseit. Amennyiben „minden” korra szeretnénk kiterjeszteni a tévedhetetlenség és a Biblia tekintélyének főhangsúlyát, fel kell vázolnunk az apostoli tanítást a Biblia tévedhetetlenségéről. Ha a tévedhetetlenség alatt egyszerűen azt értjük, hogy az egész Szentírás igaz, akkor az egyház tanítóival mind egyetértésben vagyunk. Ugyanakkor azt is komolyan kell vennünk, hogy a „hazugságtól” és hamisságtól mentes Szentírás fenntartása különféle doktrínák megvallása mellett érvényesült Isten természetéről, a Szentháromságról, az igazságról és a Biblia értelmezéséről. Ez azt jelenti, hogy az egyházatyák, mint például Órigenész, Ambrus és Ágoston mind vallották a Szentírás igaz és tévedésmentes voltát, de mindezt olyan filozófiai, hermeneutikai és teológiai alapvetésekkel tették, amelyek lehetőséget biztosítottak a Szentírás spirituális és allegorikus értelmezésére. Az említett egyházatyák – és mellettük többen – a spirituális és allegorikus értelmezés javára gyakran lefokozták, sőt többször el is vetették a betű szerinti értelmezést. Éppen ezért fontos feltennünk a kérdést a Szentírás tekintélyének védelmében: az említett egyházatyák közül ki írná alá a Szentírás tévedhetetlenségének „ortodox nyilatkozatát”, úgy, ahogyan az a Chicagói Nyilatkozatban élénk kerül? Vagy a 21. századi ember a Szentírás értelmezésében is annyit fejlődött volna, hogy lenézheti és degradálhatja a korai teológusokat? Fontos ezekre a kérdésekre választ adnunk, mert az egyház nem egyedül a miénk és kortársainké, hanem komoly szövetségi láncolat kapcsol össze bennünket a teremtéstől egészen az új teremtésig.

Továbbá eltérést érzékelhetünk az emberi szempontok és az Isten szempontja közötti megkülönböztetésben. Amennyiben a Szentírásban „hinnünk” és azt „magunkhoz ölelnünk *kell* [kiemelés tőlem], mint Isten zálogát mindenben, amit megígér”, akkor komoly emberi előfeltevéseket szabunk annak megismeréséhez. A nyilatkozattal egyetértésben nem mindegy, hogy hogyan olvassuk és hallgatjuk a Szentírást, de fontos hangsúlyoznunk, hogy a Bibliát

nem emberi keretek teszik Isten Igéjévé. Éppen ezért, a Szentírás tévedhetetlenségének túlhangsúlyozása negatív végkimenetelű lehet a misszióra nézve, ugyanis az Istennel való találkozás nem az előfeltevésekben, hanem az Ige meghallásának kereteket és előfeltevéseket szétfeszítő folyamatában rejlik. Erre felel a nyilatkozat 3. cikkelye, miszerint „az írott Íge egészében Isten által adott kijelentés”, azonban a nyilatkozat tagadja, hogy „a Biblia pusztán csak bizonyágtétel a kijelentéshez, vagy csak a találkozás során válik kijelentéssé, vagy hogy érvényessége az emberek reagálásától függ.” Az állítás helytálló, az írott Ige egészében Isten általi kijelentés, de a tagadás redukáló megfogalmazása az Isten általi kijelentést a Biblia lapjaira sűríti. Tehát Isten kijelentését mint nyomtatott papírt vehetjük a kezünkbe, ez pedig újra az emberi szempontoknak kedvez, mivel az ember így mintegy objektivizálva kívánja Isten kijelentését birtokolni. Érthető a nyilatkozat szándéka, miszerint szeretné a szubjektív hitet objektív külső vonatkoztatási ponttal alátámasztani, ugyanis így valósulhat meg, hogy hitünk rajtunk kívül álló valóságra, azaz Krisztusra irányuljon. De éppen a Szentírás az, amely „külső” és „eksztatikus” irányba tereli az egyházat, mivel maga a Szentírás úgy alapozza meg a külső vonatkoztatási ponttal való kapcsolatot, hogy az egyházon kívülről érkező Igeként „feltöri” az egyházat.⁷ Az Ige ilyesfajta aktív jelenléte persze nem jelenti azt, hogy új kinyilatkoztatásban lenne részünk. A Chicagói Nyilatkozat helyesen világít rá arra, hogy Isten „világhoz szóló Igéjét Jézus Krisztusról az apostolok elmondták és megmagyarázták, a kijelentésszerű üzenetek sora véget ért. Ettől kezdve az egyháznak a szerint kellett élnie és ismernie Istent, amit addig elmondott, mégpedig minden időre mondott el.” Ez a befejezettség azonban nem a Biblia zártságából következik, hanem az Atya Jézus Krisztusban való végleges kijelentéséből, akivel az Ige olvasója napról napra személyesen találkozhat a Szentlélek betűt Igévé formáló jelenlétében (egyetértésben a 17. cikkellyel). Ezen gondolatok mentén tehát a 17. cikkely megállapítása az alábbi korrigálásra szorul: „Állítjuk, hogy a Szentlélek tesz bizonyágot

⁷ John Webster: *Holy Scripture. A Dogmatic Sketch*. Cambridge, 2003, Cambridge University Press. 45–46. A kívülről érkező Ige képét vö. „A Nagy Inkvizitor Legendájával” in. Fjodor Mihajloviics Dosztojevszkij: *Karamazov testvérek*. I. köt., ford. Makai Imre, Budapest, 1977, Európa. 310–332.

5. Hozzászólások a Chicagói nyilatkozathoz

[Jézus Krisztusról] , ezáltal biztosítván a hívőket Isten írott Ígérének a megbízhatóságáról. Tagadjuk, hogy a Szentlélek eme bizonyágtétele a Szentírástól elszigetelten, vagy azzal ellentétesen működne.” A testté lett Igéről való bizonyágtétel tehát az, ami az írott Igét elvenné teszi, élénk tárva mind az Ó- mind az Újszövetség hermeneutikai kulcsát: Jézus Krisztust.

6. AMI ÖRÖK, ÉS AMI VÁLTOZIK

Verbum Dei Manet in Aeternum (VDMA), azaz Isten igéje megmarad örökké. „Meggzáradt a fű, elhullt a virág; de Istenünk beszéde mindörökre megmarad” (Ézs 40,8; 1Pét 1,24-25). Vannak körülötünk mulandó és maradandó, változó és állandó dolgok. „Az ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak” (Mt 24,35; Mk 13,31; Lk 21,33). „S a világ elmúlik, és annak kívánsága is; de aki az Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké” (1Jn 2,17). Hisszük és valljuk, hogy Isten igéje szült minket újjá. Isten igéje nem romlandó, hanem romolhatatlan mag. Isten igéje örökkévaló. Ami a romolhatatlanból, az örökkévalóból születik, az romolhatatlan és örökkévaló. A keresztények a romolhatatlan magból: Krisztus halálából és feltámadásából élnek, és ezért lehet örök életük. Isten akarata és parancsolata, hogy nekünk örök életünk legyen (Jn 12,50). Isten örökkévaló és romolhatatlan igéje ma is új életet szül, és az újszülötteket pedig az ő romolhatatlan igéjével táplálja, hogy a hitben erősödjenek és növekedjenek.

De mi is ez a romolhatatlan ige? A Biblia? Annak mind a hatvanhat könyve? Minden egyes betűje? De hát az Ószövetségben természetes többnejűségről, rabszolgatartásról is olvasunk! A mai értelmünk számára felháborító és érthetetlen, hogy az aranyborjú készítése miatt Lévi fiainak háromezer atyafit, rokont és barátot kellett lekaszabolni (2Móz 32,28). Máshol azt halljuk, hogy Isten parancsot ad a zsidóknak, hogy irtsák ki az idegen népeket. A Bírák könyvének egyes fejezetei a mai ember számára ijesztőnek tűnhetnek. Aztán mit szólunk a Babiloni fogságban élő zsidóság ún. „bosszú-zsoltáraihoz”? Aligha tudjuk ezt ma felszabadultan énekelni: „Boldog lesz, aki megragadja és sziklához csapkodja csecsemőidet!” (Zsolt 137,9)

Folytathatnánk a példák sorolását. Az elmúlt évszázadokban sok kísérlet történt e nehézség áthidalására. Voltak olyan keresztények, akik az Ószövetség bosszúálló, haragvó Jehováját összeegyeztethetetlennek találták az Újszövetség szerető és bűnünket megbocsátó Atya képével. A második században Markion képviselte ezt a néze-

tet, ám az egyházatyák eretnekségnek bélyegezték azt a törekvést, amely meg akarja bontani a Szentírás egységét. Luther arról beszélt, hogy a Szentírás olyan mint egy pólya, amely az élő Krisztust hordozza, s nekünk nem a pólyában, hanem az élő Krisztusban kell hinned.

Végeredményben a 20. századi teológia képviselői is ezt a gondolatot élesztették fel, amikor különbséget tettek az állandó üzenet (kerügma) és annak külső megjelenése (mítosz) között. Sokat vitatkoztak arról, hogy Isten igéje maga a Szentírás, vagy Isten igéjét a Szentírásban lelhetjük fel. Teológusok rámutattak arra is, Isten igéjének több formája van: az írott, a hirdetett és a testté lett ige. Isten kinyilatkoztatásának legmagasabb fokozata Jézus Krisztus, a testté lett ige. Az írott és a hirdetett Ige is Öröla tanúskodik. Mi keresztények nem a Szentírásban, a betűben, a törvényben hiszünk, hanem az Atya, Fiú, Szentlélek Szentháromság Egy Istenben, akiről a Szentírásnak mind a hatvanhat könyve tanúskodik. Nekünk a Szentírás élő hangját, a *viva vox evangelii*-t kell meghallanunk. Karl Barth nevéhez fűződik az a megkülönböztetés, hogy Isten igéje esemény (Krisztus), tanú (Szentírás) és proklamáció (igehirdetés).

Az Újszövetségben is találunk olyan helyeket, amelyek zavarba hozhatnak bennünket, a 21. század elején élő keresztényeket. Pál apostol ezt írja Timótheusnak: „A tanítást nem engedem meg az asszonynak, sem, hogy a férfin uralkodjék, hanem legyen csendességben. Mert Ádám teremtett elsőnek, azután Éva. És Ádám nem csalattatott meg, hanem az asszony megcsalattatván bűnbe esett: Mindazonáltal megtartatik a gyermekszüléskor, ha megmaradnak a hitben és szeretetben és a szent életben mértékletességgel” (1Tim 2,12-15). Pál apostol itt mintha korának embereként szólna, s a korának gondolkodása a férfi felsőbbrendűségéről aligha felel meg a modern ember gondolkodásának. A korszellem megváltozott, s a Biblia nem a régi korok szellemét akarja számunkra konzerválni. Pál apostol többször le is írja, hogy most „amit mondom nem az Úr szerint mondom” (2Kor 11,17). Számunkra nem az az örökké érvényes, amikor Pál apostol emberi hangját halljuk, hanem az, amikor általa, az ő hangján keresztül az Isten szól hozzánk. Ilyenkor személyisége, egyénisége feloldódik az isteni mondanivaló erejében. Az emberi hang ilyenkor áttetszővé válik. A Biblia nagy része ilyen profétikus

beszédmód, de azt nem állíthatjuk, hogy a Szentírás minden betűje egyformán ihletett. A töredékes emberi hordozza a romolhatatlan istenit.

Fontos látnunk, hogy a Szentírás nem törvénykönyv, aminek minden betűjének szó szerint kellene engedelmeskednünk. A Szentírás különböző korokban, különféle emberek által íródott, s így magán hordozza annak a kornak a nyomait is, amelyekben keletkezett. A Szentírás a múlandó és tökéletlen emberi beszédbe öltözött isteni szó. Tetszett Istennek, hogy törekeny cserépedénybe rejtse az ő kincsét, az evangéliumot (2Kor 4,7). A Szentírás emberi szerzői magukon viselték saját koruk, társadalmuk és kultúrájuk gondolkodásmódját. A korszerű azonban elmúlik a korrallal. Ma olyan kultúrában élünk, amelyik a férfi és a nő társadalmi egyenlőségét, az egyenlőséget, a másik ember, a másik nép tiszteletét, az élet védelmét képviseli. A régi korok emberei más értékek és törvények jegyében rendezték be az életüket. A tegnap, a ma és a holnap változik. Az idő, a kor (görögül: *aion*, latinul: *saeculum*) változik és elmúlik, de Isten beszéde, s leginkább az ő legbeszédesebb beszéde: Jézus Krisztus ugyanaz marad. Egy dán gondolkodó jegyezte fel, hogy az az ember, aki a korszellemmel köt házasságot, hamar özvegyen marad. Isten az állandó, változatlan ígéje révén köt velünk szövetséget.

A Biblia értelmezését az örökérvényűsége és a történelmi sajátossága közötti feszültség teszi szükségsszerűvé. Nekünk a Szentírásról keresztül a régi korokból kell meghallani Isten ígéjét, a Mester hangját. Isten értelmet adott nekünk, hogy különbséget tudjunk tenni aközött, ami állandó és ami változó. Luther szerint éppen a megkülönböztetés képessége tesz bennünket teológusokká.

A Szentírás isteni és emberi oldalát sokszor hasonlították Krisztus kettős természetéhez. Az analógia kétségtelenül fennáll, de vigyáznunk kell, hogy az inkarnációt az inspirációval ne keverjük össze: amíg Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember, addig az Írás csak Írás marad, bármennyire is van annak isteni és emberi oldala. Lássuk először az isteni oldalt! Valljuk 2Pét 1,21 alapján, hogy „a Szent Lélektől indítatva szólottak az Istennek szent emberei” és 2Tim 3,16 alapján, hogy a „A teljes írás Istentől ihletett és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre”. Ezzel nem egy mechanikus ihletettséget, még csak nem is egy

merev „teljes” (plenáris) inspiráció elvet vallunk, hiszen az eredeti textus gazdagsága többféle egzegézist (magyarázatot) is megenged.

A Szentlélek munkáját nemcsak a Szentírás létrejöttében, hanem annak megértésében és olvasásában is kell tapasztalnunk. A reformátorok hangsúlyozták, hogy amiképpen az emberi szerzőkön keresztül a Szentlélek „írja” az Írást, ugyanúgy az emberi olvasókon keresztül is a Szentlélek „olvassa” az Írást. Nagy Szent Gergely mondta, hogy „Az isteni szavak az olvasókkal együtt nőnek”. Ahol valóban jelen van Isten Lelke, ott megnyílik a Biblia, megelevenedik a betű, és igévé, újra Isten beszédévé válik.

A Szentlélek által megvilágosított értelmünk segítségével beláthatjuk, hogy a Bibliának nem minden egyes szava Isten igéje. Isten igéje kétezer éven keresztül már akkor is szólt, amikor még nem volt Biblia. Isten beszéde megelőzi annak írásba foglalását, s az írás csak átmeneti állapot: a Szentírás szavai nem akarnak az Írásba bezárva maradni, hanem azt igénylik, hogy hirdessék őket, hogy ismét igévé váljanak.

A bibliai szó a Szentlélek megelevenítő munkája következtében válik igévé, bibliai kifejezéssel a „Lélek kardjává”. A Szentlélek azonban a bibliai szavakat nem mechanikusan és automatikusan teszi kardjává. A Szentírást a krisztushit fényében olvassuk, s azok a mondatok, amelyek ellentmondanak a szeretet elvének vagy a Jézus-történetnek, nem válnak a Lélek kardjává. A 137. zsoltár 9. versét ezért nem választjuk igehirdetési alapigének. Vannak olyan szövegrészek, amelyek a történelemben nem megtéréshez illő, hanem mérges, antiszemita gyümölcsöt teremtek. Ilyen például Mt 27, 25: „Az ő vére mirajtunk és magzatainkon”. Ez sem válhat a Lélek kardjává.

Bármennyire is tiszteljük és szeretjük a Szentírást, vigyáznunk kell, hogy annak betűi ne váljanak külső törvénnyé számunkra. A törvény betöltése a szeretet. A bibliai szöveg központi üzenete az evangélium és nem a törvény. Ha a törvény és az evangélium közötti feszültséget elveszítjük, akkor a törvényt és az evangéliumot is elveszítjük.

Vigyázzunk, hogy hitünk centruma ne tolódjon el: ne a Bibliában, hanem az Atya, Fiú, Szentlélek Istenben higgyünk! A „Biblia-hit” („papirospápa”) bálványimádás. *Isten beszéde nem azért igaz és szent, mert meg van írva, hanem azért van megírva, mert Igaz és*

Szent!” Óriási a különbség! Ha ezt belátjuk, akkor elkerüljük az Írás-hit veszélyét, s nem csinálunk merev, fenyegető törvényt az evangéliumból.

A Szentírás betűje akkor válik a Lélek kardjává, ha meghalljuk Isten hangját. A hit hallásból van, s ahhoz, hogy „hitből hitbe” halljunk, közösségre van szükség. Fontos, hogy az Isten igéje teremti a közösséget és nem a közösség az Isten igéjét. Az egyház Isten igéje hirdetésének az eredménye, ám az is igaz, hogy azért hirdettetik Isten igéje, mert van egyház. Amint a Szentháromság Istenben és nem a Szentírásban hiszünk, úgy az Apostoli Hitvallás értelmében „hiszük az anyaszentegyházat és a Szentek közösségét”, de nem az egyházban hiszünk. Egy amerikai hívő bibliakutató tudósok által megfogalmazott kiáltványban („Kilenc tézis a Szentírás értelmezéséről”) ezt olvassuk a hívő-konfesszionális bibliaolvasás tézisei között: „Az Írás értelmezése egyházi tevékenység, melynek célja, hogy részesévé váljunk a szövegben kifejeződő valóságnak, azaz térdünket meghajtva imádjuk a Jézus Krisztusban kinyilatkoztatott Istent. Az Íráson keresztül kapja az egyház az Isten országa áttörésének jó hírét, ő pedig hirdeti a megbékélés üzenetét. Az Írás olyan, mint egy partitúra: meg kell szólaltatni, vagy el kell énekelni ahhoz, hogy megértsük; ennél fogva az egyház imádkozó, szolgáló és hűségesen tanúskodó közösségekben kel életre és értelmezi az Írást.”

A Lélek kelti életre a betűt. Ő szólaltatja meg a partitúrát. Ami csupán a kor gondolkodásához, kultúrájához, emberi szokásaihoz kötött, az számunkra megmaradhat az idegenségben, a Lélek azt nem teszi számunkra jelenvalóvá. Ám arra még sincs felhatalmazásunk, hogy a számunkra idegen szakaszokat egyszerűen „kivágjuk” a Szentírásból. A maga idejében megvolt az értelme annak, hogy mi miért került be a szent szövegek gyűjteményébe, a kánonba. Az egyes, számunkra talán idegen szakaszoknak ezért van helye a kánonban. Ezáltal is világossá válik, hogy Isten beszéde a tökéletlen, korlátolt és bűnös emberi beszédbe öltözött. Az állandó a változón keresztül mutatja meg önmagát, az örökkévaló az ideigvalóban jelenik meg.

Úgy szoktunk fogalmazni, hogy hitünk zsinórmértéke a Biblia. Ám ha a Biblia Krisztusról szól, ha a Szentírás fő mondanivalója az evangélium, akkor helyesebb úgy fogalmaznunk, hogy nem egyszerűen az Írás, hanem Krisztus a zsinórmérték, a normák normája.

6. Ami örök, és ami változik

Ő az állandó, őnála *nincs változás, vagy változásnak árnyéka* (Jak 1,17), mert *Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz* (Zsid 13,8).

Fabiny Tibor, "Ami örök és ami változik", in *Kis Tükör* (Kolozsvár), 2006/június, 3–5. Reprint: *Hívő megértés. Válogatott egyházi publicisztika. Teológiai reflexiók*. Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 2008, 9–14.o.

7. AZÉRT VAN MEGÍRVA, MERT IGAZ!

Utaltam arra, hogy ez a könyv koncepciójában és szerkezetében nemcsak hasonlít a *Túl a literalizmuson* című kötetre, hanem akár a folytatásának is tekinthető. Ott tekintélyes professzorok, teológusok és lelkészek mondták el véleményüket a *Túl a literalizmuson és liberalizmuson. A teológiai hermeneutika keskeny útja*¹ című, 2022-ben született teológiai röpiratomról. Ebben a könyvben viszont mai református és evangélikus teológus hallgatók írták le gondolataikat részint azokról a levelekről, amelyeket néhány évtizeddel ezelőtt egy bölcsészhallgató fogalmazott meg egy disputa során. Másrészt közöltük az 1978-ban született *Chicagói nyilatkozat a Szentírás tévedhetetlenségéről* című iratot, amely tétéleivel a hozzászólók egyik fele egyetértett; a másik fele viszont kritizálta vagy elutasította azt.

Az egykori és mai egyetemistáknak ezúton mondok köszönetet, hogy értékes hozzászólásaikat megosztották velem, egymással, és a könyv leendő olvasóival.

A *Túl a literalizmuson* és e kiadvány egybecsengéseinek okán zárszóként hadd idézzek (kis módosításokkal) néhány sort e könyv ikertestvérétől.

A párbeszéd nyitottsága

Egy amerikai egyháztörténésztől hallottam az alábbi figyelemztetést: *“Stick to your principles, honor others as made in the image of God, believe you do not have all the truth”*. (Ragaszkodj elveidhez, tiszteld a másikban is Isten képmását, fogadd el, hogy nem tiéd a teljes igazság!) Ezt csak ismetelni tudom. Aki azt mondja, hogy nála van a teljes igazság, az csak monologizálni tud. Mindaz alkalmatlan a dialógusra, aki nem tud vagy nem hajlandó a másiktól tanulni, csak a saját igazságát képes recitálni. Ők „adáskényszertől” szenvedő emberek, akik azt gondolják, csak ők tudnak adni, mert náluk van

¹ Fabiny Tibor, *Túl a literalizmuson. Gondolkodó párbeszéd a teológiai hermeneutikáról*. Budapest, L'Harmattan, 2023. 32–44. o.

7. Azért van megírva, mert igaz!

az igazság. A dialógushoz alázatra és bölcsességre is szükség van. Alázatra, annak a felismerésére, hogy nemcsak a másíknak van szüksége az én tudásomra vagy igazságomra, hanem belátom, hogy én is „koldus” (Luther) vagyok es rászorulok a másík igazságára, tudására es tapasztalatára. Minden Isten orcáját hordozó embertársam ezt az orcát sugározza felám. Nemcsak tanulni tudok tőle, hanem belátom, hogy akarattal vagy akaratlanul ő is tanít engem, Isten üzenetét sugározza számomra. A másík megtanít meglepődni. Engem mindig lenyűgöz, hogy az Emberfia, aki Isten, mindig nyitott volt a csodálkozásra, a meglepődésre. Meglepődött, hogy milyen nagy a kánaánita asszony vagy a római százados hite. Mindennek megtanulása, a tanulás gyakorlása bölcsességhez vezet. Annak a felismeréséhez, hogy a keresett vagy a megtalált igazság sohasem választható el a szeretettől. Kamaszkoromban jegyeztem fel magamnak ezt a valahol olvasott mondatot: „Az igazság megóvjá a szeretetet attól, hogy a nagylelkűsegből gyengeséggé váljék, ami a tárgy íránti közömbössegből ered. A szeretet viszont megóvjá az igazságot az igazságtalanság keménységétől, melynek forrása a személy íránti közömbös-ség vagy ellenszenv. Az igazság es a szeretet fénye es sava, a szeretet pedig az igazság tüze es melege.”²

A Szentírás Isten írott Igéje.
De ennél is több Isten cselekedete.

Az Ő Igéje nem betű, hanem cselekedet.
Az Ő cselekedete Igaz.
Azért van megírva, mert Igaz!

² Uo. 259.. old.

FÜGGELÉK 1.

„TÖBB, MINT TÉVEDHETLEN KÖNYV”

Egy német teológus a Biblia tévedhetetlenségéről.

„Ha ez az írás nem lenne több, mint egy tévedhetetlen könyv, kevés lenne. A tévedhetetlenség merev, hideg, nemesen elhatárolódik minden tévedéstől, hibától és esendőségtől. Mint egy megközelíthetetlen méltóság, úgy távolodna el Isten tévelygő fiától, akár egy magasba nyúló sziklás hegység, messze, messze a völgyfalon húzódó fáradtságos ösvénytől. Az Írás azonban több, mint tévedhetetlen könyv. Ez az a könyv, amelyben az irgalmas szívűség és a kegyelemről való mindentudás megszentelődik. A hűséges Isten nem úgy beszél ebben a könyvben, ahogy ő érti a dolgokat, hanem ahogy neked szükséged van rá. Nem az ő mindentudása szerint szól, hanem a te balgaságod szerint, nem mindenhatósága révén cselekszik veled, hanem öntudatlanságod révén, ez a szent könyv az irgalmasság legnagyobb műve, amely valaha létrejött a Földön. Így szól az örök szeretet: fel akarlak üdíteni. Hiba nélkül, csalás nélkül, tévedés nélkül – ez mind édeskevés. A szeretet hívta életre ezt a könyvet, a szeretet tartotta meg és ez a szeretet az igazság alaphangja és alapszíne.”³

³ Hermann Bezzel: Katechismuspredigten über die 10 Gebote. 1917. 97; Idézi Jobst Schöne, „A fundamentalizmus tévtanítása és a lutheránus íráseértelmezés. In, *Credo* 2012 /1,25.old.

FÜGGELÉK 2.

JN 5,39 FORDÍTÁSAI

ἐραυνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν: **καὶ** ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ;

scrutamini scripturas quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere **et** illae sunt quae testimonium perhibent de me (Vulgata);

SVchet in der Schrifft / Denn jr meinest / jr habt das ewige Leben drinnen / **Vnd** fie ifts / die von mir zeuget / (Luther, 145);

Search the scriptures; for in them ye think ye have eternal life: **and** they are they which testify of me. (Tyndale 1526 és King James Bible 1611);

Tudakozzátoc az íráfokat, mert nékiec vgy tettzic, hogy azokban oroc élettec vagyon: **Es** azoc, az mellyec én rólam bizoónfágot téfz-nec. (KG 1590);

Vizsgáljátok az írásokat, mert azt vélitek, hogy azokban örök életetek vagyon: **És azok amelyek** énrólam bizonyásgot tesznek. (Szeniczei Bárány György, 1754);

Vizsgáljátok az írásokat: mert úgy vélitek, hogy azokban örök életetek vagyon, **és igenis azok**, amelyek énrólam bizonyásgot tesznek. De ti énhozzám jönni nem akartok (Torkos András, 1802);

Tudakozzátok az írásokat, mert azt hiszitek, hogy azokban van a ti örök életetek; **és** ezek azok, a melyek bizonyásgot tesznek rólam; (KG 1908);

Ti azért kutatjátok az Írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek: **pedig** azok rólam tesznek bizonyásgot (Új fordítás);

Ti azért kutatjátok az Írásokat, mert úgy vélitek, hogy azokban van az örök életetek, **pedig** azok rólam tesznek bizonyásgot, (Új Revideált Károli, 2011);

Miért igaz? Egyetemisták a Szentírás radikális tévedhetetlenségéről

Kutatjátok az Írásokat, mert ti gyanítjátok, hogy azokban van örök életetek, és azok **tényleg** rólam tesznek bizonyosságot: (Kecskeméthy István, 2002);

Vizsgáljátok az írásokat, mert azt hiszitek, hogy azokban örök életetek van, **pedig éppen** azok tesznek rólam bizonyosságot; (Soós István, 1911);

Ti azért tudakozzátok az írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van a ti örök életetek; **pedig** ezek rólam tesznek bizonyosságot. (Czeglédy Sándor, 1924);

Kutatjátok az írást, mert azt hiszitek, hogy abban van örök életetek, **pedig** éppen az tesz énmellettem bizonyosságot, (Masznyik Endre, 1925);

Kutatjátok az írásokat, mert azt hiszitek, hogy azokban van örök élet **és íme** ezek a bizonyosságtevők énrólam (Raffay Sándor, 1929);

Kutatjátok ugyan az írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van a ti örökéletetek; **és azok csakugyan** tanúskodnak énmellettem (Buday Gergely, 1967);

Tudakozzátok az írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van a ti örök életetek; **pedig** ezek rólam tesznek bizonyosságot (Ravasz László, 1971);

Tudakozzátok az írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van a ti örök életetek; **pedig** ezek rólam tesznek bizonyosságot (Vida Sándor, 1971);

Ti fürkésztitek az írásokat, mert úgy vélitek, hogy azokban örök életetek van, és **éppen azok** tesznek tanúságot felőlem. (Csia Lajos, 1978);

Vizsgáljátok az írásokat, hiszen azt tartjátok, hogy bennük találtok örök életet. **Éppen azok** tanúskodnak rólam. (Békés-Dallos, 1951);

Fürkésztitek az Írásokat, mert azt hiszitek, hogy örök életet találtok bennük. Bár **éppen rólam** tanúskodnak (Szent István Társulat, 1973);

Vizsgáljátok az Írásokat, hiszen azt gondoljátok, hogy azokban van örök élet számotokra. **Éppen azok** tesznek tanúságot rólam; (Káldi-Neovulgáta, 1997);

Buzgón tanulmányozzátok az Írásokat, mert azt hiszitek, hogy azok által kaptok örök életet. Jóllehet az Írások is rólam tanúskodnak. (Egyszerű fordítás, 2012);

Ti azért kutatjátok az Írásokat, mert azt gondoljátok, hogy általuk megtaláljátok az örök életet. Mellettem tesznek tanúságot ezek! (Simon T. László, 2017)

MAGYARÁZATOK:

Károli Gáspár magyarázata (1590)

Krisztusról az írásokban bizonyosság vagyon, de nevezi Christus az zsidóknak balgatag kérdésését, hogy holt csak az megholt betűhöz ragaszkodnak abban életet állítottak lenni és írásnak értelmet vagyis velejét elhagyták II 85-86

Szeniczei Bárány magyarázata (1754 Laubani Biblia)

Tudakozzátok. Az írást vizsgálni nem lehet különben, hanem olvasás által. Azért itt a Szentírás olvasása nemcsak megengedett, hanem parancsoltatik is, és ugyan mind azoknak kiknek gondjuk vagyon az örök életre. Nem vizsgáljuk pedig helyesen az írásokat olvasván, hanem ha amit olvasunk, abban figyelmesen tudakozódunk, és mint a bányászok a bányákban mélyen ásunk, és mindennek végére megyünk. (425 o.)

Szerkesztői megjegyzés

Az igehely kulcsfontosságú a Szentírás és Krisztus kapcsolatának sokat vitatott kérdéséről.

Jn 5,39 alapján egyértelmű, hogy az Írások tanúskodnak Krisztusról és nem Krisztus az Írásokról. Általában a kisebb tanúskodik a nagyobbról, márpedig Krisztus nagyobb, mint az Írás. A 20. századi szemiotika terminológiájával: az Írás a „jelölő” és Krisztus a „Jelölt”. Tehát nem Krisztus a „jelölő” és így nem az Írás a „jelölt”.

FÜGGELÉK 3.

A CHICAGÓI NYILATKOZAT ANGOL ÉS MAGYAR NYELVEN

Angol nyelvű kiadás:

https://www.etsjets.org/files/documents/Chicago_Statement.pdf

Magyar fordítás:

Előszó, illetve Előszó és összefoglaló:

http://refkossuthter.hu/sites/default/files/fajlok/chicagoi_nyilatkozat.pdf

Megerősítő és tagadó cikkelyek:

Márkus Tamás András

<https://www.evangelikalcsoport.hu/2017/06/20/chicagoi-nyilatkozat-a-biblia-tevedhetetlensegerol-i-nyilatkozat/>

További magyar nyelvű fordítások:

„A Bibliai tévedhetetlenségről szóló chicagói nyilatkozat”, In, R.C. Sproul, *A Szentírás megismerése, A tévedhetetlenség magyarázata* Ford. Giorgiov Adrian, Budapest, Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány, é.n., 131–137. old., Ld. e kiadványban: 65–69. old.

A Pestszentlőrinc Kossuth téri Református Gyülekezet honlapján olvasható fordítás (<https://www.refkossuthter.hu>) az Előszóval együtt: http://refkossuthter.hu/sites/default/files/fajlok/chicagoi_nyilatkozat.pdf

Chicagói nyilatkozatot a Szentírás tévedhetetlenségéről az evanglikál vezetők a chicagói Hyatt Regency O'Hare szállodában 1978 őszén tartott nemzetközi csúcskonferenciáján fogadták el. Ez a kongresszust a Bibliai Tévedhetetlenség Nemzetközi Tanácsa szponzorálta.

Függelék 3.

A Chicagói Nyilatkozatot majdnem 300 ismert evanglikál tanító írta alá, közöttük James Boice, Norman L. Geisler, John Gertsner, Carl F. H. Henry, Kenneth Kanzer, Harold Lindsell, John Warwick Montgomery, Roger Nicole, J. I. Packer, Robert Preus, Earl Radmacher, Francis Schaeffer, R. C. Sproul, és John Wenham.

A Bibliai Tévedhetetlenség Nemzetközi Tanácsa 1988-ban osztott fel, miután elfogadtak három jelentős nyilatkozatot: egyet a Biblia tévedhetetlenségéről 1978-ban, egyet a bibliai hermeneutikáról 1982-ben, s egyet a Biblia alkalmazásáról 1986-ban. A jelen szöveg, mely tartalmazza a BTNT Előkészítő Bizottsága által írt „Előszót”, plusz az „Összefoglalót”, a „Megerősítő és tagadó cikkelyeket” és az ehhez kapcsolt „Magyarázatot”, teljes egészében megjelentette Carl F. H. Henry a *God, Revelation and Authority* című könyve 4. kötetében (Waco, TX: Word Books, 1979), a 211-219. oldalakon. A tizenkilenc helyeslő és tagadó cikkely rövid bevezetővel megjelent Norman L. Geisler és William E. Nix *A General Introduction to the Bible* című könyvében (Chicago: Moody Press, 1986) a 181.-185. oldalakon. Ezekhez a cikkelyhez hivatalos kommentárt R. C. Sproul írt az *Explaining Inerrancy: A Commentary* (Oakland, California, 1980) című könyvében. Norman Geisler pedig az *Inerrancy* (Grand Rapids, Zondervan, 1980) című kiadványban adta közre az 1978-as konferencia fő felszólalásait. A jelen Nyilatkozatban használt egyes fogalmak magyarázata megtalálható az 1982-es, a bibliai hermeneutikával kapcsolatos nyilatkozatban.

PREFACE

The authority of Scripture is a key issue for the Christian Church in this and every age. Those who profess faith in Jesus Christ as Lord and Savior are called to show the reality of their discipleship by humbly and faithfully obeying God's written Word. To stray from Scripture in faith or conduct is disloyalty to our Master. Recognition of the total truth and trustworthiness of Holy Scripture is essential to a full grasp and adequate confession of its authority.

The following Statement affirms this inerrancy of Scripture afresh, making clear our understanding of it and warning against its denial. We are persuaded that to deny it is to set aside the witness of Jesus Christ and of the Holy Spirit and to refuse that submission to the claims of God's own Word which marks true Christian faith. We see it as our timely duty to make this affirmation in the face of current lapses from the truth of inerrancy among our fellow Christians and misunderstanding of this doctrine in the world at large.

This Statement consists of three parts: a Summary Statement, Articles of Affirmation and Denial, and an accompanying Exposition*. It has been prepared in the course of a three-day consultation in Chicago. Those who have signed the Summary Statement and the Articles wish to affirm their own conviction as to the inerrancy of Scripture and to encourage and challenge one another and all Christians to growing appreciation and understanding of this doctrine. We acknowledge the limitations of a document prepared in a brief, intensive conference and do not propose that this Statement be given creedal weight. Yet we rejoice in the deepening of our own convictions through our discussions together, and we pray that the Statement we have signed may be used to the glory of our God toward a new reformation of the Church in its faith, life, and mission.

We offer this Statement in a spirit, not of contention, but of humility and love, which we purpose by God's grace to maintain in any future dialogue arising out of what we have said. We gladly acknowledge that many who deny the inerrancy of Scripture do not display the consequences of this denial in the rest of their belief and behavior, and we are conscious that we who confess this doctrine often deny it in life by failing to bring our thoughts and deeds, our traditions and habits, into true subjection to the divine Word.

We invite response to this statement from any who see reason to amend its affirmations about Scripture by the light of Scripture itself, under whose infallible authority we stand as we speak. We claim no personal infallibility for the witness we bear, and for any help which enables us to strengthen this testimony to God's Word we shall be grateful.

ELŐSZÓ ÉS ÖSSZEFOGLALÓ

A Szentírás tekintélye kulcskérdés a keresztyén egyház számára mind a jelen, mind minden korban. Azok, akik megvallják a hitüket Jézus Krisztusban, mint Úrban és Megváltóban, felszólíttatnak arra, hogy mutassák be tanítványi mivoltuk valóságát az Isten írott Ígéje iránti alázatos és hűséges engedelmességgel. Eltértni a Szentírástól hitben, vagy viselkedésben hűtlenség a Mesterünkkel szemben. A Szentírás teljes igazságának és megbízhatóságának elismerése szükséges ahhoz, hogy tekintélyét teljes mértékben felfogjuk, és kellőképpen valljuk.

Az alábbi nyilatkozat újra kimondja a Szentírás eme tévedhetetlenségét, világossá téve, miképpen értjük mi ezt, és int a tagadása ellen. Meg vagyunk arról győződve, hogy a Szentírás tévedhetetlenségének tagadása annyi, mint Jézus Krisztus és a Szentlélek bizonyágtételének félreállítása, és annak az engedelmességnek a megtagadása Isten saját Ígéjével szemben, ami a keresztyén hit jele. Időszerű kötelességünknek tekintjük ezt a nyilatkozatot tenni a tévedhetetlenség igazságától való, a keresztyén testvéreink között tapasztalható legutóbbi elhajlások, valamint a jelen tanításnak a világban megfigyelhető általános félreértésének fényében.

Ez a nyilatkozat három részből: egy összefoglalóból, a megerősítő és tagadó cikkelyekből, és az ehhez csatolt magyarázatból áll. Azok, akik aláírták az összefoglalót és a cikkelyeket, ki akarják fejezni a saját, a Szentírás tévedhetetlenségével kapcsolatos meggyőződésüket, továbbá s e tanítás növekvő megbecsülésére és megértésére akarják buzdítani és felhívni egymást, és az összes keresztyént. Elismerjük a rövid, intenzív konferencia során elkészített dokumentum korlátait, és nem javasoljuk, hogy ezt a Nyilatkozatot hitvallásként kezeljék. Mégis örülünk a meggyőződésünk erősödésének az együttes beszélgetések során, és azért imádkozunk, hogy az általunk aláírt Nyilatkozatot a mi Istenünk dicsőségére használják fel az egyház megreformálásában annak hitében, életében és küldetésében.

Ezt a Nyilatkozatot nem a civakodás, hanem az alázat és a szeretet lelkiületével ajánljuk, amit Isten kegyelméből javasolunk kezelni minden jövőbeli, az általunk elmondottakból kialakuló párbeszédben. Örömmel elismerjük, hogy sokan, akik tagadják a Szentírás tévedhetetlenségét, nem mutatják ennek a tagadásnak a következményeit hitük és viselkedésük további részében, s tudatában vagyunk annak, hogy akik megvallják ezt a tanítást, gyakran megtagadják azt az életükben azzal, hogy elmulasztják gondolatainkat és cselekedeteinket, hagyományainkat és szokásainkat ténylegesen alávetni az isteni Ígének.

Felhívunk mindenkit, hogy válaszoljon erre a Nyilatkozatra, akik okát látják a Szentírással kapcsolatos kijelentéseinek a megváltoztatására magának a Szentírásnak a világossága által, melynek a tévedhetetlen tekintélyéről azt tartjuk, amit mondunk. Nem állítunk személyes tévedhetetlenséget az általunk tett bizonyossággal kapcsolatosan, s hálásak leszünk minden segítségért, mely lehetővé teszi az Isten Ígéjével kapcsolatos jelen bizonyágtétel megerősítését

SHORT STATEMENT

1. God, who is Himself Truth and speaks truth only, has inspired Holy Scripture in order thereby to reveal Himself to lost mankind through Jesus Christ as Creator and Lord, Redeemer and Judge. Holy Scripture is God's witness to Himself.

2. Holy Scripture, being God's own Word, written by men prepared and superintended by His Spirit, is of infallible divine authority in all matters upon which it touches: it is to be believed, as God's instruction, in all that it affirms, obeyed, as God's command, in all that it requires; embraced, as God's pledge, in all that it promises.

3. The Holy Spirit, Scripture's divine Author, both authenticates it to us by His inward witness and opens our minds to understand its meaning.

4. Being wholly and verbally God-given, Scripture is without error or fault in all its teaching, no less in what it states about God's acts in creation, about the events of world history, and about its own literary origins under God, than in its witness to God's saving grace in individual lives.

5. The authority of Scripture is inescapably impaired if this total divine inerrancy is in any way limited or disregarded, or made relative to a view of truth contrary to the Bible's own; and such lapses bring serious loss to both the individual and the Church.

ÖSSZEFOGLALÓ

I. Isten, Aki Maga az Igazság és csak igazságot szól, azért ihlette a Szentírást, hogy általa jelentse ki Magát a bukott emberiségnek Jézus Krisztuson, mint Teremtőn és Úron, Megváltón és Bírón keresztül. A Szentírás Isten bizonyágtétele Önmagáról

II. Az emberek által az Ő Lelke felügyelete alatt írott Szentírás, mint Isten saját Ígéje, tévedhetetlen isteni tekintéllyel rendelkezik minden általa érintett dologban. Úgy kell hinnünk benne, mint Isten tanításában mindenben, amit kijelent; úgy kell engedelmeskednünk neki, mint Isten parancsának mindenben, amit megkövetel; úgy kell magunkhoz ölelni, mint Isten zálogát mindenben, amit megígér.

III. A Szentlélek, a Szentírás isteni Szerzője egyszerre hitelesíti azt a számunkra az Ő belső bizonyágtételével, és nyitja meg elménket a jelentésének megértéséhez.

IV. Teljesen és verbálisan Istentől adatottként a Szentírás minden tanításában mentes a hibáktól és a tévedésektől: nem kevésbé az Istennek a teremtésben megtett cselekedeteiről, a világtörténelem eseményeiről, valamint a saját irodalmi, Istentől származó eredeteiről általa mondottakban, mint az Istennek az egyének életében megnyilvánuló üdvözítő kegyelméről tett bizonyágtételében.

V. A Szentírás tekintélye elkerülhetetlenül károsodik, ha ezt a teljes isteni tévedhetetlenséget bármi módon figyelmen kívül hagyjuk, vagy a Biblia sajátjával ellentétes igazságról alkotott nézettel tesszük viszonylagossá. Az efféle elhajlások jelentős veszteséget jelentenek mind az egyénnek, mind az egyháznak.

ARTICLES OF AFFIRMATION AND DENIAL

Article I

We affirm that the Holy Scriptures are to be received as the authoritative Word of God.

We deny that the Scriptures receive their authority from the Church, tradition, or any other human source.

Article II

We affirm that the Scriptures are the supreme written norm by which God binds the conscience, and that the authority of the Church is subordinate to that of Scripture.

We deny that Church creeds, councils, or declarations have authority greater than or equal to the authority of the Bible.

Article III

We affirm that the written Word in its entirety is revelation given by God.

We deny that the Bible is merely a witness to revelation, or only becomes revelation in encounter, or depends on the responses of men for its validity.

Article IV

We affirm that God who made mankind in His image has used language as a means of revelation.

We deny that human language is so limited by our creatureliness that it is rendered inadequate as a vehicle for divine revelation. We further deny that the corruption of human culture and language through sin has thwarted God's work of inspiration.

Article V

We affirm that God's revelation in the Holy Scriptures was progressive.

We deny that later revelation, which may fulfill earlier revelation, ever corrects or contradicts it. We further deny that any normative revelation has been given since the completion of the New Testament writings.

MEGERŐSÍTŐ ÉS TAGADÓ CIKKELYEK

1. cikkely:

Megvalljuk, hogy a Szentírást Isten irányadó és megbízható Ígéjeként kell fogadni.

Elutasítjuk, hogy a Szentírás a tekintélyét az egyháztól, a hagyományoktól, vagy bármely más emberi forrásból nyerné.

2. cikkely:

Megvalljuk, hogy a Szentírás a legfelsőbb rendű írott mérce, mellyel Isten megköti a lelkiismeretet, az egyház tekintélye pedig alá van vetve a Szentírás tekintélyének.

Elutasítjuk, hogy az egyházi hitvallások, zsinatok, vagy nyilatkozatok a Biblia tekintélyénél nagyobb, vagy azzal egyenlő tekintéllyel rendelkezzenek.

3. cikkely:

Megvalljuk, hogy az írott Íge egészében Isten által adott kijelentés. Elutasítjuk, hogy a Biblia pusztán csak a kijelentésről szóló tanúságtétel volna, vagy csak a találkozás során válna kijelentéssé, vagy hogy érvényessége az emberek választától függne.

4. cikkely:

Megvalljuk, hogy Isten, Aki az emberiséget a Maga képmására teremtette, a nyelvet használta a kinyilatkoztatás eszközeként.

Elutasítjuk, hogy az emberi nyelv a teremtményi mivoltunk folytán olyannyira korlátozott volna, hogy ez alkalmatlanná tenné az isteni kijelentés közvetítésére. Továbbá elutasítjuk azt is, hogy az emberi kultúra és nyelv bűn miatti megromlása meghíúsította volna Isten ihlető munkáját

5. cikkely:

Megvalljuk, hogy Isten kijelentése a Szentírásban progresszív volt. Elutasítjuk, hogy a későbbi kijelentés, mely betöltheti a korábbi kijelentést, azt valaha is helyesbítené, vagy annak valaha is ellentmondana. Továbbá elutasítjuk azt is, hogy bármiféle normatív kijelentés adatott volna Az Újszövetség könyveinek lezárása óta.

Article VI

We affirm that the whole of Scripture and all its parts, down to the very words of the original, were given by divine inspiration.

We deny that the inspiration of Scripture can rightly be affirmed of the whole without the parts, or of some parts but not the whole.

Article VII

We affirm that inspiration was the work in which God by His Spirit, through human writers, gave us His Word. The origin of Scripture is divine. The mode of divine inspiration remains largely a mystery to us.

We deny that inspiration can be reduced to human insight, or to heightened states of consciousness of any kind.

Article VIII

We affirm that God in His Work of inspiration utilized the distinctive personalities and literary styles of the writers whom He had chosen and prepared.

We deny that God, in causing these writers to use the very words that He chose, overrode their personalities

Article IX

We affirm that inspiration, though not conferring omniscience, guaranteed true and trustworthy utterance on all matters of which the Biblical authors were moved to speak and write.

We deny that the finitude or fallenness of these writers, by necessity or otherwise, introduced distortion or falsehood into God's Word.

Article X

We affirm that inspiration, strictly speaking, applies only to the autographic text of Scripture, which in the providence of God can be ascertained from available manuscripts with great accuracy. We further affirm that copies and translations of Scripture are the Word of God to the extent that they faithfully represent the original.

We deny that any essential element of the Christian faith is affected by the absence of the autographs. We further deny that this absence renders the assertion of Biblical inerrancy invalid or irrelevant.

6. cikkely:

Megvalljuk, hogy az egész Szentírás, valamint annak minden egyes része egészen az eredeti szavak szintjéig isteni ihletés által adatott.

Elutasítjuk, hogy a Szentírás ihletettségét vallhatnánk úgy, hogy egyes részei nélkül az egészet tekintenénk ihletettnek, vagy annak csak egyes részeit az egész nélkül.

7. cikkely:

Megvalljuk, hogy az ihletettség Istennek az a munkája volt, amelyben emberi szerzőkön keresztül, az Ő Lelke által az Ő Ígését adta nekünk. A Szentírásnak isteni eredete van. Az isteni ihletés módszere jórészt titokban marad előttünk.

Elutasítjuk, hogy az ihletettség leredukálható volna emberi intuícióra, vagy a tudat bármiféle felfokozott állapotára.

8. cikkely:

Megvalljuk, hogy Isten az ihletés munkájában hasznosította az Általa kiválasztott és felkészített írók konkrét személyiségét és irodalmi stílusát.

Elutasítjuk, hogy Isten elnyomta ezen írók személyiségét, mikor leíratta velük az Általa választott szavakat.

9. cikkely:

Megvalljuk, hogy az ihletés, noha nem részesített mindentudásban, garantálta az igaz és megbízható kifejezését minden dolognak, amikről a Biblia szerzői felindítottak, hogy beszéljenek és írjanak.

Elutasítjuk, hogy eme szerzők véges volta, vagy gyarlósága szükségszerűen, vagy bármi más módon torzulást, vagy valótlanságokat eredményezett volna Isten Ígésében.

10. cikkely:

Megvalljuk, hogy az ihletettség a szó szoros értelmében csak a Szentírás eredeti kézirataira vonatkozik, amelyek Isten gondviselése folytán nagy pontossággal rekonstruálhatók a hozzáférhető kéziratokból. Azt is megvalljuk, hogy a Szentírás másolatai és fordításai is Isten Ígését képezik abban a mértékben, amennyire hűen adják vissza az eredetit.

Elutasítjuk, hogy a keresztyén hit bármely lényeges elemét befolyásolná az eredeti kéziratok hiánya. Azt is elutasítjuk, hogy ezek hiánya a Biblia tévedhetetlenségét érvénytelenné, vagy lényegtelenné tenné.

Article XI

We affirm that Scripture, having been given by divine inspiration, is infallible, so that, far from misleading us, it is true and reliable in all the matters it addresses.

We deny that it is possible for the Bible to be at the same time infallible and errant in its assertions. Infallibility and inerrancy may be distinguished, but not separated.

Article XII

We affirm that Scripture in its entirety is inerrant, being free from all falsehood, fraud, or deceit.

We deny that Biblical infallibility and inerrancy are limited to spiritual, religious, or redemptive themes, exclusive of assertions in the fields of history and science.

We further deny that scientific hypotheses about earth history may properly be used to overturn the teaching of Scripture on creation and the flood

Article XIII

We affirm the propriety of using inerrancy as a theological term with reference to the complete truthfulness of Scripture.

We deny that it is proper to evaluate Scripture according to standards of truth and error that are alien to its usage or purpose. We further deny that inerrancy is negated by Biblical phenomena such as a lack of modern technical precision, irregularities of grammar or spelling, observational descriptions of nature, the reporting of falsehoods, the use of hyperbole and round numbers, the topical arrangement of material, variant selections of material in parallel accounts, or the use of free citations

Article XIV

We affirm the unity and internal consistency of Scripture.

We deny that alleged errors and discrepancies that have not yet been resolved vitiate the truth claims of the Bible.

11. cikkely:

Megvalljuk, hogy az isteni ihletéssel adott Szentírás tévedhetetlen, így nagyon távol áll attól, hogy félrevezessen minket: igaz és megbízható minden dologban, amiről beszél.

Elutasítjuk, hogy lehetséges lenne a Biblia számára egyszerre tévedhetetlennek és hibásnak lenni az állításaiban. A tévedhetetlenség és a hibátlanság megkülönböztethető, de el nem választható

12. cikkely:

Megvalljuk, hogy a Szentírás egészében tévedhetetlen, mentes minden hamisságtól, csalástól, vagy megtévesztéstől.

Elutasítjuk, hogy a Biblia tévedhetetlensége és hibátlansága csak a lelki, vallási, vagy a megváltással kapcsolatos dolgokra korlátozódna, de ne vonatkozna a történelem és a tudomány területéhez tartozó állításaira.

Azt is elutasítjuk, hogy a Föld történetével kapcsolatos tudományos hipotézisek alkalmasak lennének arra, hogy a Szentírás teremtéssel és az özönvízzel kapcsolatos állításainak a megcáfolására használják fel őket.

13. cikkely:

Megvalljuk a tévedhetetlenség, mint teológiai fogalom használatának helyességét a Szentírás teljes megbízhatóságának vonatkozásában.

Elutasítjuk, hogy helyes a Szentírást az igazság és a tévedés olyan mércéi szerint kiértékelni, melyek a használatától, vagy céljától idegenek. Elutasítjuk azt is, hogy a tévedhetetlenséget cáfolják a Biblia olyan jelenségei, mint a modern technikai pontosság hiánya, a nyelvtan, vagy a helyesírás szabálytalanságai, a természet megfigyelésen alapuló leírásai, tévedésekről való beszámolók, a túlzó kijelentések és a kerekített számok, illetve a helyi mértékegységek használata, az eltérő témaválasztások a párhuzamos beszámolóknak, vagy a kötetlen idézetek felhasználása.

14. cikkely:

Valljuk a Szentírás egységét és belső következetességét.

Elutasítjuk, hogy állítólagos hibák és ellentmondások, melyeket még nem sikerült feloldani, érvénytelenítenék a Biblia igaz állításait.

Article XV

We affirm that the doctrine of inerrancy is grounded in the teaching of the Bible about inspiration.

We deny that Jesus' teaching about Scripture may be dismissed by appeals to accommodation or to any natural limitation of His humanity.

Article XVI

We affirm that the doctrine of inerrancy has been integral to the Church's faith throughout its history.

We deny that inerrancy is a doctrine invented by Scholastic Protestantism, or is a reactionary position postulated in response to negative higher criticism.

Article XVII

We affirm that the Holy Spirit bears witness to the Scriptures, assuring believers of the truthfulness of God's written Word.

We deny that this witness of the Holy Spirit operates in isolation from or against Scripture.

Article XVIII

We affirm that the text of Scripture is to be interpreted by grammatico-historical exegesis, taking account of its literary forms and devices, and that Scripture is to interpret Scripture.

We deny the legitimacy of any treatment of the text or quest for sources lying behind it that leads to relativizing, dehistoricizing, or discounting its teaching, or rejecting its claims to authorship.

Article XIX

We affirm that a confession of the full authority, infallibility, and inerrancy of Scripture is vital to a sound understanding of the whole of the Christian faith. We further affirm that such confession should lead to increasing conformity to the image of Christ.

We deny that such confession is necessary for salvation.

However, we further deny that inerrancy can be rejected without grave consequences both to the individual and to the Church.

15. cikkely:

Megvalljuk, hogy a tévedhetetlenség tantétele a Bibliának az ihletettséggel kapcsolatos tanításán alapszik.

Elutasítjuk, hogy Jézus Szentírással kapcsolatos tanítását elvetjük az Ő emberi mivoltára, vagy bármilyen, az emberi természetéhez köthető korlátjára való hivatkozással.

16. cikkely:

Megvalljuk, hogy a tévedhetetlenség tantétele szerves részét képezte az egyház hitének a története során mindvégig.

Elutasítjuk, hogy a tévedhetetlenség tantételét a skolasztikus protestantizmus agyalta volna ki, vagy hogy az válaszreakció lenne a negatív bibliakritikára.

17. cikkely:

Megvalljuk, hogy a Szentlélek tesz bizonyosságot a Szentírásról, ezáltal biztosítván a hívőket Isten írott Ígérének megbízhatóságáról.

Elutasítjuk, hogy a Szentlélek eme bizonyoságtétele a Szentírástól elszigetelten, vagy azzal ellentétesen működjön.

18. cikkely:

Megvalljuk, hogy a Szentírás szövegét grammatikai-történelmi exegézissel kell magyarázni, számításba véve irodalmi formáit és eszközeit, továbbá azt, hogy a Szentírásnak kell a Szentírást magyaráznia.

Elutasítjuk a szöveg bármiféle olyan kezelésének, vagy a mögöttes álló források olyan kutatásának törvényességét, ami annak relativizálásához, történelmi hitelességének megkérdőjelezéséhez, a tanításainak figyelmen kívül hagyásához, vagy a szerzőséggel kapcsolatos állításainak elvetéséhez vezethet.

19. cikkely:

Megvalljuk, hogy a Szentírás teljes tekintélyének, tévedhetetlenségének és hibátlanságának a megvallása létfontosságú a lélek számára a keresztyén hit egészének megértéséhez. Megvalljuk azt is, hogy az efféle megvallásnak el kell vezetnie a Krisztus képmásával való egyre nagyobb hasonlóságra.

Elutasítjuk, hogy az efféle megvallás szükséges az üdvösséghez.

Azt is elutasítjuk azonban, hogy a hibátlanság elvethető lenne anélkül, hogy ne lenne súlyos következménye mind az egyénre, mind az egyházra nézve.

FÜGGELÉK 4.

A SZENTÍRÁS DICSÉRETE (1547)

(Szerkesztői megjegyzés)

Ez a könyv nemcsak disputákról szól, hanem sokkal inkább arról a kérdésről, voltaképpen mi is a keresztények Bibliája. Mikor olvassuk azt helyesen és mikor, bár odaadóan, de tévesen. Az egykor „Álmoossal” vitatkozó „Gábor” szenvedélyesen – bár néha túlfűtött érzellemmel – érvelt amellett, hogy veszélyes az a meggyőződés, amely a Bibliára úgy tekint, mint emberi szempontból, azaz minden történelmi, földrajzi, biológiai hivatkozásban is tévedhetetlen könyvre. Olvastuk, hogy szerinte – ezzel a gondolatával azonosul a könyv szerkesztője – Isten Igéje nem azonos a Szentírás szövegével, hanem abban úgy él, sugárzik az evangélium, mint tűz a vasban, elektromos áram a drótban, víz a kútban vagy a csecsemő a jászolban.

„Gábor”, akárcsak a 19. században Coleridge, hittel vallotta, hogy az „isteni inspiráció” nem jelent „isteni információt”. A Szentírás – ahogy „Gábor” nevezte: „radikális tévedésmentessége” emberi gondolat.

A szerkesztő ehhez hozzáteszi, hogy a „Szentírás igaz”, az „Isten nem hazudik” érvelése egy, a felvilágosodás idején elterjedt nyelv-, és igazságszemlélet korlenyomata, amely valójában korábban és később sem volt domináns.

A reformátorok és általában a felvilágosodás előtt a teológusok nem a modernkori racionális „igaz” kategóriája mentén érveltek, hanem az „Isten igazsága”, az „evangélium igazsága” alapján vallották meg a hitüket. Az ő világukban az „igazság”, nem fogalom, vagy eszme, hanem tett, nevezetesen Isten cselekedete volt, ami igazzza teszi, megigazítja az embert.

A protestáns ortodoxia megmerevedett, vagy éppen az újkorban tudományos eszménnyé tett „igazság”, vagy „tévedhetetlenség” „ember szerinti gondolkodásával” szemben a 20. század elején több teológusnál újra megmutatkozott az „Isten szerinti gondolkodás” biblikus, teológiai igénye (Mk 8, 33).

Amiről talán itt nem esett elég szó, az hogy az Isten Szentlelke teszi élővé a halott betűt, az forrósítja evangéliummá a hideg törvényt. Luther megfogalmazásában:

„A Szentírásban az a legfontosabb, hogy a betűt a lélektől meg tudjuk különböztetni, mivel ez teszi a teológust igazán teológussá. Az egyház pedig ezt a lelket egyedül a Szentlélektől kaphatja, nem pedig az emberi értelemről.”¹

A Szentlélek és az Írás kapcsolatáról egy Budapesten született, a zsidó vallásból keresztény hitre tért, Angliában letelepedett tudós, Adolf Saphir (1831–1891 a *Krisztus és az Írás* című könyvében ír arról, hogy a Bibliánál magasabb erő, a Szentlélek által válik a szöveg a Lélek kardjává (Zsid 4,12).

„Nem az emberi ész, nem az Egyház, nem a keresztény hagyomány áll magasabban, mint a Biblia, hanem a Szentlélek, aki a maga valóságában tárja elénk Krisztust a megírt Igében. Úgy mutatja be Őt, mint aki Isten Igéje. A Szentlélek által válik az írás a Völegény hangjává számunkra.”²

Végezetül könyvünk utolsó „hangja” legyen egy igehirdetése, amelyet az angol reformáció mártír érsekének Thomas Cranmernek (1489–1556) tulajdonítanak. Az anglikán érsek a reformáció hajnalán tematikus prédikáció-gyűjteményt állított össze lelkészei számára, s ezek közül az első a Szentírás dicséretéről szól, a címe: „A Szentírás olvasására és ismeretére való hathatós buzdítás.”³

[THOMAS CRANMER]

A SZENTÍRÁS OLVASÁSÁRA ÉS ISMERETÉRE VALÓ HATHATÓS BUZDÍTÁS

A keresztény ember számára mi sem lehet gyümölcsözőbb és hasznosabb a Szentírás ismereténél, hiszen ez Isten igaz igéjét tartalmazza, és az ő dicsőségét, valamint az ember kötelességeit hirdeti. És semmilyen más igazság vagy tanítás sem szükséges megigazulá-

¹ Idézi Gerhard Ebeling, *Luther. Bevezetés a reformátor gondolkodásába*. Budapest, Magyarországi Luther Szövetség, 1997, 73. old.

² Saphir Adolf, *Krisztus és az Írás*, Biatorbágy, Spalding Alapítvány, 2020. 16. old.

³ In Mudriczki Judit (szerk.) *Tudor-kori homiliák*, Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2010, 31–36. old.

sunkhoz, illetve örök üdvösségünkhöz, csakis az, amit ebből a kút-föből, az igazság eme forrásából merítünk. Ezért mindenki, aki arra vágyik, hogy Isten igaz és tökéletes útjára lépjen, elméjét a Szentírás ismeretére kell bírnia, ami nélkül nem ismerheti meg eléggé sem Istent és az ő akaratát, sem pedig saját földi kötelességeit. Ahogyan az ital kedves a szomjazóknak és az étel az éhezőknek, azonképpen a Szentírás olvasása, hallgatása, kutatása és tanulmányozása is kedves azoknak, akik Isten és saját maguk megismerésére, illetve az ő akaratának beteljesítésére vágnak. Csak azoknak a gyomra veti meg a mennyei tudást és Isten Igéjének táplálékát, akik oly mélyre süllyedtek a világi hívságokban, hogy már nem vágnak sem Isten, sem pedig más istenesség után, és éppen ezért igaz megismerése helyett ilyen hívságokban tobzódnak. Mint ahogy azoknak, akik láztól égnek, még a legízletesebb étel és ital is keserű, mint az ürm, de nem azért, mert maga a hús keserű, hanem a romlott és keserű epe miatt, ami a szájukban honol. Ezért keserű nekik Isten édes igéje is, nem önmagában, hanem azért, mert elméjüket megrontotta a bűn tobzódása és az evilági élet szeretete. Éppen ezért hagyjunk fel a testi emberek tévelygésével, akik csak saját halandó porhüvelyükkel törődnek, és áhítatosan hallgassuk és olvassuk a Szentírást, ami a lélek eledele! (Mt 4,4) Kutassuk szorgalmasan az Ó- és Újszövetségben az élet forrását, és ne vesszünk bele az emberi szokások bűzös fertőjébe, amit az emberi képzelet teremtett saját megigazulására és üdvözülésére!

Hiszen a Szentírásban megtalálható mindaz, amit tennünk, kerülnünk, hinnünk és szeretnünk kell, mint ahogyan az is, hogy végső soron mit keressünk Istennél. E könyvekben megtalálhatjuk az Atyát, akitől, a Fiút, aki által és a Szentlelket, akiben minden létezőnek élete és maradása van, és ez a három személy egy Isten és egy lényeg. E könyvekben megismerhetjük önmagunkat, saját gyarlóságunkat és nyomorultságunkat, és megismerhetjük Istent is, és azt, hogy ő mennyire jó, és miképpen részesít minket és minden teremtményét jóságában. E könyvekből megtudhatjuk, mi az Úr akarata és miben leli örömét, már amennyire ez nekünk jelenleg szükséges. Ahogy azt a bölcs írástudó és istenfélő tanító, Aranyszájú Szent János mondja: minden, ami az ember üdvözüléséhez szükséges, benne foglaltatik az Írásban. Az, aki tudatlan, tanulhat, és tudásra tehet

szert. Az viszont, aki keményszívű és megrögzött bűnös, az Isten igazsága által rászabott örök büntetésre talál benne, ami elrettentheti és meglágyíthatja őt. Az pedig, akit e világon súlyt szenvedés, enyhülést talál az örök élet ígéréteben az ő nagy örömeire és vigasztalására. Az viszont, akin az ördög halálos sebet ejtett, megelheti benne orvosságát az egészséges élethez. Az Írásban bőségesen fellelhető mindaz, ami ahhoz kell, hogy szükség esetén megtanítsunk bármely igazságot, vagy leleplezzünk bármilyen hamis tanítást, megostorozzunk bármilyen bűnt, vagy megparancsoljunk bármilyen erényt, megvizsgáljunk, vagy megintsünk valakit, vagy bármi mást tegyünk megváltásuk érdekében. Ahogy Fulgentius mondja: bőségesen elegendő ez mind a felnőttek eledelül, mind pedig a kisdednek anyatej gyanánt. Ez bármilyen korú, rendű és rangú ember számára megfelelő táplálék.

Forgassuk hát gyakran ezeket a könyveket kezünkben, tartsuk őket szem előtt nyissuk meg fülünket, és ízlelgessük ajkunkkal, de leginkább azt engedjük, hogy szívünket járják át. Hiszen Isten Igéje lelkünk mennyei eledele, aminek hallgatása és megtartása megáld és megszentel minket. Megeleveníti lelkünket, fényes lámpásként elkísér utunkon, és megváltásunk biztos, állandó és örök eszköze. Bölcsességet ad az alázatosoknak és a tiszta szívűeknek, lelkünket pedig megvizsgálja, boldoggá teszi, felvidítja és táplálja. Nagyobb kincs és ékszer ez az aranyból vagy bármilyen drágakőnél, és edesebb a méznél, a csurgatott méznél is (Zsolt 19,11), hiszen ez az a jobb rész, amit Mária is választott, mert az örök vigasztalás van benne. A Szentírás Igéje *az örök élet beszéde* (Jn 6,68), hiszen Isten e cél eszközeként rendelte azt. S ez az Ige elég erős ahhoz, hogy Isten segítségével megtérítsen és hatni tudjon, és miután a hívő szívek befogadták, a mennyei Lélek szüntelenül munkálkodik bennük (Kol 1,29). *Mert Isten igéje élő és ható, és élesebb minden kétélű kardnál, és áthatol az elme és a lélek, az ízületek és a velők szétválásáig* (Zsid 4,12). Krisztus bölcsnek nevezi azt, aki az ő Igéjére épít, erre a biztos és szilárd alapra. S ezen isteni Ige alapján ítélnék majd meg minket, ahogy Krisztus mondja: *az ige, amelyet szóltam, az ítéli el őt az utolsó napon* (Jn 12,48). Isten szeretetét és kegyelmét ígéri azoknak, aki megtartják Krisztus Igéjét, és azt is, hogy bennük a Szentháromságának szállása és temploma lesz (Jn 14,23). Bárkiből, aki ezt az Igét

szorgalmasan olvassa, és a szívébe is vési mindazt, amit olvas, kioltatik a buzgó vágy az e világi, mulandó dolgok után, ellenben az Isten által ígért mennyei dolgok iránt heves vágyra lobban. Semmi sem alapozza meg jobban Istenbe vetett hitünket és bizodalunkat, és semmi más nem őrzi meg jobban szívünk ártatlanságát és tisztaságát és egyúttal az istenfélő élet és viselkedés külsőségeit, mint a Szentírás folyamatos olvasása és az arról való elmélkedés. Hiszen mindez mélyen belevésődik szívünkbe, és szinte a természetünk részévé válik a Szentírás szüntelen olvasása és szorgalmas tanulmányozása során. Sőt, mi több, Isten Igéjének jótékony hatása által a tudatlanok megvilágosodnak, azokat pedig, akik hittel és szorgalmasan olvassák, még több világosság árasztja el, ami megvigasztalja szívüket, és ráveszi őket Isten parancsolatainak teljesítésére. A megpróbáltatások közepette türelemre, bőség idején pedig alázatosságra int, és megtanítja, hogy milyen tisztelet jár Istennek, és milyen kegyelem és szeretet felebarátainknak. A kétségek közt vergődőknek jó tanácsot ad. Megmutatja, kihez forduljunk, ha segítségre vagy támogatásra szorulunk a bajban, és azt is, hogy egyedül Isten az, *aki a diadalt adja nekünk* (1Kor 15,57) ellenségünk minden testi vagy lelki támadása és kísértése során. Továbbá Isten igéjének olvasásából nem az húzza a legtöbb hasznot, aki a legtöbbet forgatja azt, vagy netán fejből tudja a könyveket, hanem az, aki a leginkább magáévá teszi, vagyis akit átjár a Szentlélek, és átváltoztatja szívét és lelkét azzá, amit olvasott: az, aki napról napra kevésbé büszke, kevésbé haragos, kevésbé kapzsi, egyre kevésbé sóvárog e világi csalfa örömei után, és napról-napra mindinkább elveti régi, bűnös életét, erényeit viszont egyre inkább gyarapítja. Röviden, semmi sincs, ami jobban megőrizné a lélek jámborságát, és kiűzné onnan az istentelenséget, mint Isten igéjének folyamatos olvasása és hallgatása, feltéve ha ez istenfélő elmével és jó szándékkal párosul, azért, hogy megismerhesse és követni tudja Isten akaratát. Mert őszinte szem, nyílt szándék és tiszta szív nélkül Isten senkit sem bocsát az örök életre. Másrészt semmi sem homályosítja el jobban Krisztust és Isten dicsőségét, és nem vezet nagyobb vaksághoz és más bűnhöz, mint ha megfélemlünk Isten Igéjéről.

[A Szentírás olvasásáról szóló prédikáció második része]

E homília első részében, amely a Szentírás megismerésére buzdít, kimondtuk, hogy ennek ismerete minden ember számára szükséges és hasznos, és megértése által megismerhetjük Isten és embertársaink iránti legfontosabb kötelességeinket is. Folytassuk most innen tovább, és hallgassátok, mi következik!

Ha Krisztust valljuk, miért nem szégyelljük magunkat azért, hogy tudatlanok vagyunk tanításában, hiszen minden mesterember szégyenére válik, ha tudatlan abban a tudományban, amit magának vall. Az olyan embert, aki nem olvas filozófiakönyvet, szégyen filozófusnak nevezni, és jogásznak, csillagásznak vagy orvosnak azt, aki nem ismeri a jog, csillagászat vagy az orvoslás könyveit. Hogyan mondhatja bárki is, hogy Krisztust és az ő hitét vallja, ha nem töri magát, hogy képességeihez és lehetőségeihez mértén olvassa, hallgassa, és ezáltal megismerje Krisztus evangéliumát és tanítását. Habár más tudományok is jók és tanulásra érdemesek, azt mégsem tagadhatja senki, hogy mindközül ez a legfontosabb, ami minden mást fölülmúl. Vajon milyen kifogást fogunk keresni az utolsó napon Krisztus színe előtt arra, hogy szívesebben olvastuk és hallgattuk az emberek kitalációit és történeteit, mint az ő szent evangéliumát, és nem szakítottunk időt rá, hogy megtegyük azt, ami a legfontosabb lett volna, és inkább más dolgokat olvastunk azon mű helyett, amiért minden más olvasását el kellett volna hagynunk. Ezért mindannyian, akik Istent valljuk, és őbenne hiszünk és bízunk, bírjuk rá magunkat, hogy buzgó odafigyeléssel és olvasással megismerjük Istent az Írásból, amennyire csak időnk és lehetőségünk engedi.

Ám azok, akik nem fogadják szívesen Isten ígését, azért, hogy takargassák ezen bűnüket, két hamis és gyalró kifogást szoktak felhozni: vannak, akik saját gyengeségükkel és félelmükkel mentegőznek, és azt állítják, azért nem merik olvasni a Szentírást, nehogy a tudatlanságuk miatt tévedésbe essenek; mások viszont úgy tesznek, mintha annak megértése olyan nehéz lenne, hogy csak a papok és a tanult emberek lennének képesek olvasni azt.

Ami az elsőt illeti: minden tévelygésnek az az oka, hogy nem ismerjük Isten Ígését, ahogy azt maga Krisztus mondta a szadduceusoknak: *tévelyegtek, mivel nem ismeritek az Írásokat* (Mt 22,29). De

hát hogyan is kerülhetnék el a tévelygést, ha nem ismerik az Írást? És hogyan kerülhetnék el tudatlanságukat, ha nem olvassák és nem hallgatják azt, amiből tudásra tehetnének szert? Hiszen azok is, akik most a legnagyobb tudással bírnak, kezdetben tudatlanok voltak, mégsem vonakodtak az olvasástól, és nem tartottak attól, hogy vétkezni fognak, hanem inkább szorgalmasan olvastak, nehogy tudatlanságban és ezáltal tévelygésben maradjanak. És ha lemondasz arról, hogy megismerd az isteni igazságot, amely a legfontosabb dolog, akkor inkább maradj fekvé és ne menj sehová, nehogy besározd magad, ne egyél semmilyen ízletes ételt, mert a végén még megcsömörlesz, ne vedd el a búzád, ne add el az árudat, nehogy elveszítsd a magot, a munkádat és a portékádat! Ezért hát jobban teszed, ha csak heverészel, és nem fogsz bele semmilyen jó dologba, nehogy az esetleg ördögi dolgok forrásává váljon. Ha attól tartasz, hogy az Írás olvasásától eltévelyedsz, lásd, én megmutatom neked, miképpen olvasd a tévelygés veszélye nélkül. Olvasd alázatosan, jámbor és tiszta szívvel, azért, hogy ezzel a tudással Istent és ne saját magadat dicsőítsd, és ne olvasd anélkül, hogy ne kérnéd naponta Istent, hogy olvasás közben jó irányba terelje elmédet, és ne akarj többet olvasni, mint amennyi számodra tisztán érthető! Mert, ahogy Szent Ágoston mondja, a Szentírás olyan, mint egy hatalmas és magas palota, aminek az ajtaja igen alacsony, hogy az előkelő és a kevély emberek ne tudjanak berohanni oda, csak ha megállnak, és meghajtják nyakukat, mielőtt belépnek. Az önteltség és a gőg minden baj forrása, ám az alázatosoknak nem kell tartaniuk ettől. Mivel az alázatos ember csak az igazság megismerésére törekszik, felkutatja és összeveti az egyik helyet a másikkal, és ahol nem talál értelmet, imádkozik, és a nálánál bölcsebbek segítségét kéri, de nem alkot vakmerő és elhamarkodott ítéletet semmiről, amit ő maga nem ismer. Ezért az alázatos ember bátran kutathatja az igazságot az Írásban, és nem kell tartania az eltévelyedés veszélyétől. Annak pedig, aki tudatlan, még inkább olvasnia és tanulmányoznia kell a Szentírást, hogy ezáltal levetkőzze tudatlanságát. Igaz, hogy az ember számára a Szentírásnak már a hallgatása is gyümölcsöző, de még jobban gyarapodik az, aki nemcsak hallgatja, de olvassa is azt. Ez a válaszom azoknak, akik saját tudatlanságuk miatt félnek olvasni az Írást.

Ami pedig az Írás nehézségét illeti, az, akinek a gyomra még nem bírja el a kemény eledelt, táplálkozzon édes és lágy tejjel, és a többbit

halassza későbbre, amíg megerősödik, és több tudásra tesz szert. (1Kor 3,2) Mert Isten ugyanúgy szívesen fogadja a tudatlanokat, mint a tanultakat, és nem taszít el magától senkit, hanem egyformán kedvez mindenkinek. És az Írás ugyanúgy bővelkedik lankás völgyekben és széles ösvényekben, amelyeket bárki könnyen bejárhat, mint magas dombokban és hegyekben, amelyeket csak kevesen bírnak megmászni. Aranyszájú Szent János szerint: nem igaz, hogy magára van hagyatva az, aki kitartó tanulással és buzgó vágygal rászánja magát a Szentírás megismerésére. Mert a Mindenható Isten majd elküld hozzá egy istenfélő tanárt, mint ahogy az eunuch etióp nemesemberhez, Kandaké királynő kincstartójához is küldött, aki erősen vágyott az Írás olvasására, habár nem értette azt. Látván Isten, hogy mennyire sóvárog az eunuch az isteni Ige után, elküldte hozzá Fülöp apostolt, hogy ő magyarázza el neki, mit is jelent az Írás, amit olvasott. Vagy ha nem is küld hozzánk egy tanult embert, aki irányítana és tanítana minket, mennyei Atyánk maga fogja megvilágítani elménket és megtanítani mindazt, amire szükségünk van, és amiben tudatlanok vagyunk. Máshol pedig azt mondja Aranyszájú Szent János: az Írás megértéséhez nincs szükség az ember gyarló és evilági bölcsességére és tudományára, csak egyedül a Szentlélek kinyilatkoztatására, aki annak igaz értelmét sugallja mindenkinek, aki alázatosan és kitartóan keresi azt. *Mert aki kér, mind kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek megnyitvatik* (Mt 7,8). Ha már elolvastuk egyszer, kétszer, háromszor, és még mindig nem értjük, ne csüggedjünk, hanem továbbra is olvassunk, imádkozzunk, kérjünk segítséget, és a kitartó zörgetés után végül az ajtó meg fog nyílni, amint azt Szent Ágoston mondja. Habár sok mindenről a Szentírás homályos rejtéllyel szól, nincs olyan, amit csak egy helyen, rejtélyesen említ, hanem ugyanazt máshol világosan és érthetően megmagyarázza a tanultak és tudatlanok kedvéért egyaránt. És minden embernek kötelessége megtanulni, emlékezetébe vésni és valóban betartani mindazt, ami az Írásban világosan érthető, és megváltásunkhoz szükséges. Ami pedig a rejtélyes dolgokat illeti, ne berzenkedjünk tudatlanságunk ellen mindaddig, amíg Isten meg nem nyitja előttünk őket. Addig viszont, ha valakinek nincs meg a képessége vagy lehetősége erre, Isten nem fogja ezt saját balgaságának tulajdonítani. Az azonban mégsem járja, hogy az ilyen bonyolult részek miatt

lemondjunk az egész olvasásáról. És, hogy rövidre fogjam, ahogy Szent Ágoston is mondja, az Írás mindenkit jó útra vezet: a gyengéket megerősíti, az erőseket bátorítja. Így hát bizony senki sem viseltethetik ellenségesen Isten Igéjének olvasásával szemben, csak az, aki vagy annyira tudatlan, hogy nem ismeri fel, milyen épületes is az, vagy annyira beteg, hogy utálja a legjobb orvosságot, ami meggyógyítaná, vagy pedig annyira megátalkodott, hogy azt kívánja, az emberek továbbra is vakságban és tudatlanságban maradjanak Isten felől.

Röviden érintettük tehát Isten Szent Igéjének előnyeit, ami Isten egyik legfontosabb e világi ajándéka az embereknek. Köszönjük meg hát szívből Istennek ezt a csodálatos és különleges ajándékot, jószágos kegyelmét és atyai gondviselését! Örvendezzünk, hisz élhetünk mennyei Atyánk eme különleges ajándékával! Hallgassuk, olvassuk és ismerjük meg keresztény hitünk szent törvényeit, parancsolatait és rendeleteit, amelyeket megfogadtunk Istennek a keresztségben! Hódolattal zárjuk szívünk rejtekébe ezeket a szükséges és gyümölcsöző leckéket! Gyönyörködünk az Úr törvényében, és gondolkozunk róla éjjel és nappal! (Zsolt 1,2) Töprengünk el rajta és forgassuk magunkban, hogy aztán megízleljük édes zamatát, lelki hatását, velejét és magját, mézédés nektárját, bátorítását és vigasztalását! Csendesedjünk el és erősítsük meg lelkünket annak biztos tudatában, hogy bizonyosságuk és igazságuk tévedhetetlen! Imádkozzunk Istenhez, aki ennek a mennyei elmélkedésnek forrása, azért, hogy éltető tanítása és a bennünk rejlő igazság szerint beszéljünk és gondolkozzunk, ebben higgyünk, és ezért éljünk-haljunk! Ezáltal evilágon Isten védelmében, szeretetében és kegyelmében részesülünk, kimondhatatlan vigasz és a lélek békéje tölt el bennünket, és nyomorult földi életünk után a mennyben örökös áldása és dicsősége áraszt el, amit mindannyiunknak megad ő, aki mindannyiunkért meghalt, Jézus Krisztus; akinek az Atyával és Szentlélekkel együtt minden tisztelet és dicsőség adassék most és mindörökké.
Ámen.

Mózes Ambrus fordítása